SLUŽBA BOŽJA
LITURGIJSKO-PASTORALNI LIST
GODINA VI MAKARSKA 1966. BROJ 3

MODERNI HILIJASTI

Meni se čini, da iza sve ove pometnje u današnjem crkvenom i katoličkom životu, osobito u ovom najnovijem, posaborskom — pometnje, kojoj smo svi svjedoci i od koje mnoge od nas hvata strepnja — stoji jedan krivi princip, koji nas iz temelja dezorijentira i onemogućuje nam ispravne poglede na problematiku savremenoga vjersko-crkvenog života. Navodi nas na jednu grozničavu aktivnost, ali u neispravnu smjeru; po onoj Augustinovoj: „grandes passus, extra viam". Aktivnost, koja tolike od nas fascinira prividnom grandioznošću svojih koncepcija i planova, ali u stvari nas duhovno siromaši i ubija u nama svu, specifično kršćansku, vitalnost.

Taj je krivi princip — ja ga za sebe, najviše svodim s jedne strane na manjak, defektnost, solidne teološke izobrazbe, a s druge na asketsku površnost — vjerovanje, da Crkva i kršćanstvo mogu ispuniti svoju otkupiteljsku i preporodnu misiju samo preko masa: samo kao većinska religija, koja se je efektivno nametnula svijetu za ideologa i vođu. A jer je i odviše jasno, da mase, da svijet od danas, ne idu više za kršćanstvom, kako je ono definirano u Evanđelju i kako se je ono, tradicionalno i historijski, dosada razvijalo, ljudi te škole hoće da Evanđelje reformiraju: da ga na svaki način učine prihvatljivim za mase; da ga izmire sa idejama, koje su danas u svijetu kurentne i koje njim stvarno vladaju. Postavljaju nam zahtjev za revizijom nepopularnih stavki u evanđeoskom i crkvenom učenju; sugeriraju nam, da budemo realni, pa da priznamo kao ispravne i punovrijedne ideje, koje današnji veliki svijet zastupa i prihvaća i na kojima on izgrađuje svoju kulturu i svoje planove za budućnost. Da se s njima praktično identificiramo i solidariziramo, da se aktivno angažiramo u njihovoj afirmaciji i provedbi, da ih Crkva podupre svojim autorite-

tom. Plediraju za što više koncesija i ublaženja u kršćanskom moralnom sistemu, koji je većini ljudi uvijek bio pretežak, a danas su ga mase i faktično sa sebe stresle. Hoće, da svagdje — u filozofiji i etici, u psihologiji, u pedagogiji, u estetici, u socijalnoj nauci — pođemo novim putevima, koji se sve više i općenitije afirmiraju u suvremenom životu i daju mu ton, a da napustimo ideje, shvaćanja i metode, uz koje je kršćanstvo stajalo u prošlosti. Ne možemo, kažu nam, više ni prodrijeti ni uspjeti, ni sa starom filozofijom, aristotelskom, augustinskom, tomističkom, ni sa starokršćanskom i sredovječnom etikom, ni sa asketskim idejama iz „Nasljeduj Krista", iz „Duhovnih vježbi", iz Pascalovih: „Pensées". Valja potražiti inspiracije drugdje: pa i kod Freuda, i kod egzistencijalista. Ni prevelikog supernaturalizma i spiritualizma ne prima današnji svijet: ne ide za njima. On od religije traži više službu slobodi, pravdi, humanosti, vjeri u ljudsku sreću i napredak: ovdje na zemlji prije svega. U tom smislu valja kanalizirati religiju: dati joj socijalnu intonaciju. Ljubav i aktivnost u službi čovjeku valja staviti pred molitvu, pred samozataju, pred mistiku i vizije vječnosti. Crkva mora postati suradnik modernoga svijeta u procesu oslobođenja i usrećivanja čovjeka, u oplemenjivanju i usavršavanju društva. Sretno, zdravo, zadovoljno i prosvijetljeno čovječanstvo najlakše će u sebi pobijediti zlo i doći do otkupljenja, naći Boga: onako nekako, kako to, u Francuskoj, zamišlja Teilhard de Chardin. To su, glavni problemi suvremenog i budućeg kršćanstva. Crkvu valja pomiriti sa današnjim, modernim, svijetom. Valja je dovesti u harmoničan sklad sa rezultatima suvremene znanosti. Valja je uklopiti, uvesti, u moderni život i strujanja. Valja joj u njemu naći mjesto i ulogu. Ona ne treba da svijetu bude toliko učiteljica, koliko služiteljica i dobrotvorka. Ne toliko propovjednica i kritičarka, koliko lojalna saveznica i pomoćnica. „Crkva u modernom svijetu", to je pitanje, oko kojega se sve vrti. To je bila najaktualnija tema sabora. Reorijentacija prema „modus-u vivendi" sa svijetom, kakav je on danas i kakav će on, vjerojatno, u svojoj većini, ostati i sutra, htjeli mi ili ne htjeli, to je ono, što nam treba. U tom se smislu mora Crkva na saboru definitivno i kuražno opredijeliti za novo.

Meni se čini, da od ove pretpostavke polaze sve one tipične „nove" tendencije, koje danas kušaju da se afirmiraju u krilu katolicizma i izazivaju na jednoj strani entu-

zijazam i aplauze, a na drugoj zaprepaštenje i otpor. I svi oni novi pokreti, koji propovijedaju potrebu radikalnih zaokreta u stanovištima, koja je Crkva dosada zastupala, i u radnim metodama, kojih se je držala. A ima toga mnogo. Od „nove teologije“ s vrlo širokim shvaćanjem pojma objave, inspiracije, dogme i tradicije, od zahtjeva za ublaženjem „hiperherojičnog“ tradicionalnog kršćanskog seksualnog i bračnog morala i za većom slobodom od sakramentalnih obaveza i ispovjedne discipline, od sasvim vidljive, pa makar ponešto i uvijene, kampanje protiv svećeničkog celibata, od nemilosrdne kritike pasivne „samostanske“ askeze, od neskrivenog očijukanja sa „psihologizmom“ i subjektivističkim „moralom situacije“, od apoteoze „moderne“ religiozne umjetnosti, pa do karakterističnih pojava socijalno-klasnoga kršćanstva, pa do „vjeronaučnih tečajeva“ bez dogmatike, morala i biblije, a sa temama o hiperpopulaciji, planiranju obitelji, rasnoj diskriminaciji, „Ujedinjenim nacijama“, „koegzistenciji“, atomskom oružju, pa do „katoličkih“ pokreta protiv konfesionalnog školstva, pa do sabotiranja „sredovječnih“ elemenata u katoličkom Marijinu štovanju, pa do organiziranog svećeničkog i redovničkog angažiranja u praktičnoj politici, u protestnim marševima za rasnu jednakost, u interkonfesionalnim svećeničkim deputacijama i intervencijama za ovu ili za onu političko-diplomatsku tezu, ili akciju, pa, na kraju, i do prijedloga, da se, u propagandnoj utrci s Rusima, pošalje i jedna redovnica, raketom, u svemir.

Svi su ti pokreti i akcije simptomatično obojeni težnjom, da se napravi most, da se nađe i uspostavi kompromis, između lajicističkog i racionalističkog svijeta oko nas i Crkve, između naravnog i nadnaravnog, između znanstvenoga i objavljenoga, a na bazi što većeg niveliranja djelokruga i praktičnog jedinstva ciljeva: u prvom redu humanističkih i socijalno-političkih. Sve se više ističe čovjek, sve manje Bog. Sve više kultura, a sve manje posvećenje. Sve više ljudsko dostojanstvo i sloboda, socijalna emancipacija čovjeka, jednakost i pravda, a sve manje grijeh i otkupljenje. Vrhovnim kriterijem morala postaje sve više odnos prema čovjeku, a sve manje odnos prema Bogu. Religija se i kultura stapaju u jedno. Insistira se više na jedinstvu socijalnih ciljeva i stremljenja, nego na istinitosti ideja i ispravnosti vjerovanja. Religija postaje sve više naravnom i filozofskom, a sve manje nadnaravnom i evanđeoskom. Bog

sve više postaje simbol, a sve manje osoba i Gospodar svijeta i čovjeka. Sve se više i na religioznom području daje mjesta kritici i evoluciji, a sve manje autoritetu i vjeri. O dualizmu se u čovjeku i u svijetu šuti. Napušta se, ili barem potiskuje u pozadinu, stara kršćanska teza o antagonizmu između duha i tijela, a sve više razvija kult čiste, prosvijetljene, pune čovječnosti. Svijet je postao jedan i jedinstven: Crkva i svjetovno društvo treba da u njemu, ravnopravno i tolerantno, dijele uloge: uđu u organsku simbiozu. Mir su i sreća čovječanstva vrhovni etički i životni ideal. Ako se svi oko njega okupimo, mi ćemo ga i ostvariti. Optimizam, vjera u čovjeka, mora zamijeniti dosadašnji pesimizam i skepsu.

Samo, meni se čini, da se ta shvaćanja teško mogu pomiriti s Evanđeljem. Evanđelje drukčije gleda na svijet i na život. Ono Boga stavlja u središte svega, a ne čovjeka (Mat. 22, 37.; Mark. 12, 30.; Luk. 10, 27.). Ono je autoritativna religija nepromjenljive božanske objave i neizmjenjivih moralnih zakona (Mat. 5, 19, 24, 35.; Mark. 13, 31.; Gal. 1, 8. 9.). Ono ne ulazi u svijet s ambicijama, da bude vjera masa, nego vjera savršenih (Mat. 5, 48.), vjera elite (Luk. 12, 32.). I samo po toj eliti ono popravlja i spasava svijet: postaje mu kvasac preporoda (Mat. 13, 33.), postaje mu sô i svjetlo (Mat. 5, 13—16.). Ono jasno luči nadnaravno od naravnoga. Ono Crkvi daje u životu posve specifičan i u biti isključivo nadnaravan djelokrug i odlučno insistira na razgraničenju kompetencija između Crkve i civilnog društva (Iv. 18, 33—37.; Luk. 12, 14, 20, 20—26.; Dj. Ap. 6, 2.). Ono ne vjeruje u veliku sreću na zemlji. Ono punu sreću i prvi cilj čovjeka i čovječanstva gleda u vječnom životu, a taj život očekuje samo od božanskog otkupljenja i milosti (Iv. 1, 4.; 3, 14—17.; 8, 7, 37.; 8, 12, 36.; 15, 1—7.; 17, 3.; Mat. 11, 28—30.; 22, 30—32.; 25, 34, 46.; Mark. 12, 26, 27.; Luk. 20. 34—38.). Ono otklanja socijalni optimizam, dokle god u čovjeku i u svijetu živi grijeh (Iv. 8, 34.), a on će u njemu živjeti sve do kraja. Ono otvoreno traži od čovjeka, da se trajno odriče i svladava (Mat. 10, 38, 39.; 16, 24, 25.; Mark. 8, 34, 35, Luk. 9, 23, 24.; 14, 27.; Iv. 12, 25.), a u socijalnom blagostanju gleda samo relativno dobro i podređuje ga interesima duhovne veličine i vječnoga spasenja (Mat. 5, 3. 5, 6.; 16, 26.; 20, 21—25.; Mark. 8, 36.; 10, 35—45.; Luk. 9, 25.;

12, 21.). Ono o svijetu govori s puno manje oduševljenja od tih naših novih katoličkih entuzijasta i rezervira se od njega na čitavoj liniji (Iv. 1, 10.; 7, 7.; 8, 23.; 12, 31.; 15, 18, 19.; 16, 8, 11, 33.; 17, 9, 14, 16.; I. Kor. 5, 10.; 6, 2, 11, 32.; Gal. 6, 14.; Jak. 4, 4.; I Iv. 2, 15—17.; 3, 13.; 4, 5.; 5, 4, 19.). Ono ne obećaje ljudima raja na zemlji: sve do kraja će zemlja biti poprište kriza i katastrofa (Mat. 24, 6—8, 29, 30.; Mark. 13, 7, 8, 24, 25.; Luk. 21, 9—11, 25, 26.; I. Sol. 5, 2, 3.; II. Petr. 3, 7, 10—12.; Otkr. 20, 11.; 21, 1.). A kršćanstvo će svršiti svoju ovozemaljsku historiju, kako ju je i započelo: kao religija manjine i kao religija otpada i progonstva (Mat. 24, 9—14, 37—39.; Mark. 13, 9—13.; Luk. 17, 26—31.; 18, 8.; 21, 12—19.).

Moramo iz toga povući konsekvencije. Moramo biti kršćanski logični. Praktična je izdaja Evanđelja svako ulaženje u idejni kompromis bilo s kim, tko tu njegovu nauku ne prihvaća. Fatalna je iluzija vjerovati, da se kršćanstvo može afirmirati popuštanjem ljudskim strastima i razvodnjivanjem kršćanskog moralnog zakona; da ono može preporoditi svijet, ako se njemu prilagođuje: u tom slučaju kršćanstvo ne bi otkupljivalo ni osvajalo; ono bi bilo osvojeno. Samo integralnošću u istini i dobru može ono izvršiti svoju misiju: da u ljude ubaci, unese, princip božanske obnove i preporoda. Svaki naturalizam negacija je milosti i otkupljenja. Apostolat Crkve nije socijalno-politički apostolat, apostolat materijalnog i kulturnog blagostanja, nego apostolat Kraljevstva nebeskog (Mat. 4, 17.; 5, 3, 10.; 6, 10.; 10, 7.; Luk. 9. 2.; 10, 9.; 11, 2.; 17, 21.; Iv. 18, 36.; Rim. 14, 17.): priprava ljudi na vječni život. Zemaljske su stvari izvan direktne kompetencije Crkve: one su briga i slobodni djelokrug civilnog društva. Na njih Crkva utječe samo indirektno: moralnim principima, koje uči i propovijeda, i preko svojih vjernika, koje duhovno odgaja i osposobljuje za tu njihovu — slobodnu doduše, ali i odgovornu — funkciju u civilnom društvu i na nju ih obvezuje. Iznevjerila bi se mandatu, koji je dobila od Krista (Mat. 28, 18—20.), da sama i izravno uđe u svjetske poslove. Besmisao je sa kršćanskog gledišta očekivati, da jedan svijet, koji niječe ili, barem, ignorira Boga i koji se sav, pred našim očima, utapa u zemaljštini i seksusu, može biti dobar, miran i sretan. Tko u to vjeruje, on demantira Krista.

Moramo sa svim tim biti na čistu. Posve ćemo se krivo orijentirati, ako ne budemo računali s tim bitnim zasadama, s tim fundamentalnim tezama, Evanđelja. Samo puna dosljednost u svemu tome očuvat će nas od naivnih iluzija i od fatalnih idejnih zastranjenja.

Stari je hilijazam — vjerovanje u hiljadu godina savršenog dobra na zemlji, pod rukom Božjom — bio tlapnja usijanih glava i krupna teološka zabluda. Ne smijemo ga zamjenjivati novim, modernim!

Dr. Čedomil ČEKADA

OBNOVA SAMSTALNOG ĐAKONATA KOD NAS

„Da li je i gdje je zgodno za dušobrižništvo takve đakone uvesti, imat će da odluče kompetentne biskupske konferencije razne vrsti uz odobrenje vrhovnog poglavara Crkve". (t. 29. Konstitucije o Crkvi).

Budući da Konstitucija o Crkvi redovnike tretira kao posebnu zajednicu unutar Crkve, nesporno je da se samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica može negdje obnoviti i u slučaju kad to općenito ne bi bilo zgodno.

Postavlja se pitanje, da li je uputno kod nas obnavljati samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica i u slučaju da to općenito ne bude prihvaćeno.

U prilog mišljenja da je to i uputno i korisno i potrebno navodim slijedeće razloge:

Nijedan od jačih razloga, koji govore protiv općenite obnove samostalnog đakonata kod nas, ne može se primjeniti na samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica. — Tu otpada prigovor o odgoju, o školovanju, o uzdržavanju đakona i glede oženjenih đakona.

Odgoj je osiguran putem novicijata i redovničkih pravila, školovanje putem vlastitih nastavnika, uzdržavanje putem dotične redovničke zajednice, dok prigovor na oženjene đakone otpada.

Radi se još o tome, da li je samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica koristan i potreban.

Smatram da je najveća korist samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica u tome što omogućava osnivanje malih redovničkih zajednica u župama koje vode svećenici - redovnici.

Moramo sa svim tim biti na čistu. Posve ćemo se krivo orijentirati, ako ne budemo računali s tim bitnim zasadama, s tim fundamentalnim tezama, Evanđelja. Samo puna dosljednost u svemu tome očuvat će nas od naivnih iluzija i od fatalnih idejnih zastranjenja.

Stari je hilijazam — vjerovanje u hiljadu godina savršenog dobra na zemlji, pod rukom Božjom — bio tlapnja usijanih glava i krupna teološka zabluda. Ne smijemo ga zamjenjivati novim, modernim!

Dr. Čedomil ČEKADA

OBNOVA SAMSTALNOG ĐAKONATA KOD NAS

„Da li je i gdje je zgodno za dušobrižništvo takve đakone uvesti, imat će da odluče kompetentne biskupske konferencije razne vrsti uz odobrenje vrhovnog poglavara Crkve". (t. 29. Konstitucije o Crkvi).

Budući da Konstitucija o Crkvi redovnike tretira kao posebnu zajednicu unutar Crkve, nesporno je da se samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica može negdje obnoviti i u slučaju kad to općenito ne bi bilo zgodno.

Postavlja se pitanje, da li je uputno kod nas obnavljati samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica i u slučaju da to općenito ne bude prihvaćeno.

U prilog mišljenja da je to i uputno i korisno i potrebno navodim slijedeće razloge:

Nijedan od jačih razloga, koji govore protiv općenite obnove samostalnog đakonata kod nas, ne može se primjeniti na samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica. — Tu otpada prigovor o odgoju, o školovanju, o uzdržavanju đakona i glede oženjenih đakona.

Odgoj je osiguran putem novicijata i redovničkih pravila, školovanje putem vlastitih nastavnika, uzdržavanje putem dotične redovničke zajednice, dok prigovor na oženjene đakone otpada.

Radi se još o tome, da li je samostalni đakonat unutar redovničkih zajednica koristan i potreban.

Smatram da je najveća korist samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica u tome što omogućava osnivanje malih redovničkih zajednica u župama koje vode svećenici - redovnici.

Svećenici - redovnici dobili bi u đakonu subrata redovnika i ne bi više bili osamljeni. Kad bi k tome pridošao još i brat laik kao sakristan i voditelj kućanstva, eto potpune redovničke zajednice.

Ovakova zajednica omogućila bi vršenje svih dužnosti redovničkog života. Uslijed preuzimanja po đakonu dijela dosadašnjih svećenikovih dužnosti, svećenici bi mogli puno više vremena posvetiti razmatranju i potrebnoj naobrazbi, na neprocjenjivu korist povjerenog im stada, koje bi se napajalo od njihove punine u ispovjedaonici i sa propovjedaonice.

Naravno da ovakove male zajednice ne bi mogle imati onako stalan karakter, kao što ga sada imaju samostani. One bi bile filijale nekog određenog samostana, u kojega bi se pojedinci povremeno navraćali radi obnove u duhu svoje redovničke zajednice.

Uvjeren sam, da će se, obzirom na navedeno, u budućnosti zajednički život redovnika razvijati tako, da će matični samostan biti u centru provincije ili u još kojem jačem centru, a ostalo sve filijale.

To bi u stvari bilo veliko proširenje redovničkih zajednica, mjesto sadašnjih redovnika - župnika pojedinaca.

Druga isto takova korist od obnove samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica bila bi ta, što bi osnivanje filijala redovničkih zajednica omogućilo episkopatu puno lakše sporazumno popunjavanje župa svećenicima - redovnicima, jer bi im vršenje redovničkih dužnosti bilo osigurano. — Dapače redovnicima bi se pružila prilika za savršeniji apostolat po dužnosti „služenja", u čemu redovnici također treba da prednjače.

Tako obnova samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica otvara za budućnost neslućene perspektive i za redovničke zajednice i za svu Crkvu. — Pa što onda čekamo?! Treba započeti odmah!

U početku mogu se koristiti strana iskustva i priručnici.

Treba izobrazbu negdje pripustiti i pojedincima, a provjeravati je polaganjem ispita.

Istodobno treba započeti i obnovom duha redovničkih zajednica, tako da se kandidati u istoj odmah osjećaju kao ravnopravni članovi iste obitelji. Obitelji u kojoj će samo starješina biti otac i po duhu i po nazivu, a svi ostali, i svećenici i đakoni i laici, jednaka braća, također i po duhu i po

nazivu, bez ikakovih titula i epiteta, pa niti onih znanstvenih; obitelji u kojoj bi za stolom određeno mjesto imao samo starješina kao otac, a ostala braća, kako koji stigne; obitelj u kojoj bi se starost pojedinca računala od dana polaganja redovničkih zavjeta, i sl.

One redovničke zajednice koje imaju Treći Red trebale bi Treći Red više aktivizirati, tako da bi makar i indirektno mogao biti i jedan od izvora kandidata za đakone i laike. Treći Red bi se također mogao pobrinuti i za najosnovniju izobrazbu redovnika u vođenju kućanstva, a eventualno i nekog zanata ili službe, što bi mogli vršiti u slobodno vrijeme bilo za potrebe apostolata, bilo za potrebe dotične redovničke zajednice. — Kao primjer mogu poslužiti koađutori u Salezijanskoj Družbi.

Iz svega navedenoga je jasno, da je obnova samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica u interesu i redovničkih zajednica i episkopata, i da je zaista jedan od uslova za ponovni procvat svete Crkve.

Nemojmo čekati! Nemojmo biti među zadnjima!

M. M.

LITURGIJSKI „AGGIORNAMENTO" NAŠE KATEHEZE

Ako se sudjelovanje vjernika u Misi zaustavi na izvanjskom dijelu, na misnom tekstu, i ne prodre u jezgro žrtvenog zbivanja na oltaru, ono će u biti ostati „mrtvo slovo", makar inače bilo ne znam kako dobro ostvareno i ukusno izvađano. Vanjsko sudjelovanje u Misi po svojoj naravi je samo stepenica i instrumenat do pravog, nutarnjeg sudjelovanja u Kristovoj Žrtvi. A da bi ono doista bilo stepenica do pravog nutarnjeg sudjelovanja, oba se vida moraju usporedo i recipročno razvijati, usavršavati i ostvarivati: S pomoću misnih tekstova prodirati u tajnu i smisao Žrtve, a doživljujući Žrtvu, subjektivno bogatiti misne tekstove otkrivajući u njima „misli Božje", koje su neistražive i neiscrpljive. (Rim 11, 33). Ako se proces vanjskog i nutarnjeg sudjelovanja ne bude organski razvijao i srastao, postoji opasnost da se naši najblistaviji uspjesi na izvanjskom planu pretvore u naviku i šablon, jer bi vanjsko sudjelovanje bez nutarnjih dimenzija i dubine na koncu do-

nazivu, bez ikakovih titula i epiteta, pa niti onih znanstvenih; obitelji u kojoj bi za stolom određeno mjesto imao samo starješina kao otac, a ostala braća, kako koji stigne; obitelj u kojoj bi se starost pojedinca računala od dana polaganja redovničkih zavjeta, i sl.

One redovničke zajednice koje imaju Treći Red trebale bi Treći Red više aktivizirati, tako da bi makar i indirektno mogao biti i jedan od izvora kandidata za đakone i laike. Treći Red bi se također mogao pobrinuti i za najosnovniju izobrazbu redovnika u vođenju kućanstva, a eventualno i nekog zanata ili službe, što bi mogli vršiti u slobodno vrijeme bilo za potrebe apostolata, bilo za potrebe dotične redovničke zajednice. — Kao primjer mogu poslužiti koađutori u Salezijanskoj Družbi.

Iz svega navedenoga je jasno, da je obnova samostalnog đakonata unutar redovničkih zajednica u interesu i redovničkih zajednica i episkopata, i da je zaista jedan od uslova za ponovni procvat svete Crkve.

Nemojmo čekati! Nemojmo biti među zadnjima!

M. M.

LITURGIJSKI „AGGIORNAMENTO" NAŠE KATEHEZE

Ako se sudjelovanje vjernika u Misi zaustavi na izvanjskom dijelu, na misnom tekstu, i ne prodre u jezgro žrtvenog zbivanja na oltaru, ono će u biti ostati „mrtvo slovo", makar inače bilo ne znam kako dobro ostvareno i ukusno izvađano. Vanjsko sudjelovanje u Misi po svojoj naravi je samo stepenica i instrumenat do pravog, nutarnjeg sudjelovanja u Kristovoj Žrtvi. A da bi ono doista bilo stepenica do pravog nutarnjeg sudjelovanja, oba se vida moraju usporedo i recipročno razvijati, usavršavati i ostvarivati: S pomoću misnih tekstova prodirati u tajnu i smisao Žrtve, a doživljujući Žrtvu, subjektivno bogatiti misne tekstove otkrivajući u njima „misli Božje", koje su neistražive i neiscrpljive. (Rim 11, 33). Ako se proces vanjskog i nutarnjeg sudjelovanja ne bude organski razvijao i srastao, postoji opasnost da se naši najblistaviji uspjesi na izvanjskom planu pretvore u naviku i šablon, jer bi vanjsko sudjelovanje bez nutarnjih dimenzija i dubine na koncu do-

sadilo: postajalo bi sve praznije i siromašnije, pa bi na koncu jedna velika misao, uza sve svoje potencijalno bogatstvo, ostala štura i bez pravih plodova.

Da se ta opasnost izbjegne i da se zaista ostvari „participatio actuosa et fructuosa", potrebna nam je temeljita liturgijska naobrazba i svećenika i vjernika. Jednu stvar ne treba kriti: bogatstvo i ljepota liturgije svijetu su bili sakriveni, jer ih svećenici nisu otkrivali. Kako je „liturgijsko ažuriranje" svećenstva tema za se, koja daleko nadilazi intencije ovog članka, ovom prilikom ćemo se osvrnuti samo na liturgijski aspekt naše kateheze. Ako želimo vjernike uvesti u smisao i bogatstvo liturgije, potrebna nam je punija i dosljednija liturgijska orijentacija kateheze, jer se liturgijsko ažuriranje vjernika može postići „jedino dobro organiziranom katehezeom" (Duda: Zajednička žrtva, str. 97.).

Liturgijska orijentacija i liturgijsko prožimanje kateheze mora započeti iz temelja, jer nas je život sa bezbroj dokaza uvjerio, da je kateheza bila mršava i neplodna, ako nije vodila direktno k liturgiji, koju je razumjela i zavoljela. I kao što je prvi cilj liturgije slava Božja, tako je i prvi, neposredni cilj kateheze liturgija: dovesti „katekumena" k oltaru kao središtu svemira, da zna, gdje je i šta tu treba raditi. Zato sve teološke nadgradnje spekulacije i definicije ako nisu usmjerene i podređene Kristovoj Tajni i proslavi Boga ostaju nepraktične i, u krajnjoj liniji, neplodno tkanje, koje može biti i interesantno, ali bez pravih učinaka. Ne smijemo, istina, potcjeniti nijedan vid teologije, ipak se sa zahvalnošću mora istaći, da su upravo liturgičari i veliki liturgijski centri dali suvremenoj teologiji nove životonosne impulse i povratili joj misterijski realizam i biblijsku izvornost.

Neke sugestije za liturgijsku orijentaciju kateheze

Nema sumnje, da je u sadašnjem redu stvari — nakon grijeha — obnova svemira po Žrtvi prvi i neposredni cilj Tajne Isusa Krista. Neposluh jednoga srušio je prvi Red; posluhom Isusa Krista uspostavljen je novi Red, iz koga će nastati i „novo Nebo i nova Zemlja". (Sr. Dogmatska konstitucija o Crkvi, gl. 1, br. 3) Žrtva Isusa Krista, koja je načinila prijateljstvo između rastavljenih svjetova: Boga i degradiranog čovjeka, svojom mističnom ali posve realnom

prisutnošću ostala je i dalje jedinim dinamičnim principom restauracije svijeta. Isus Krist na križu i u misnoj Žrtvi vrši bitno istu funkciju: Cijenom svoje ljubavi osigurava i prelijeva u svijet Božju ljubav. A Božja je ljubav i izvor i forma restauracije svijeta. A ovo je prva, barem u odnosu na nas, istina Kristove Tajne. Bez nje bi svaka kristologija bila posve manjkava. Na njoj se temelji kršćanstvo i kao praksa. Ona je veza i izvor kohezije Staroga i Novoga zavjeta: zato mora biti i misao vodilja cjelokupne kršćanske kateheze, koja će na taj način od početka do kraja biti liturgijski usmjerena i prožeta.

Međutim, ne treba ni spominjati, da to naša kateheza nije dovoljno bila. Krist, prisutan u misnoj Žrtvi gdje nastavlja i „izvršuje djelo našega spasenja", nije bio dovoljno prisutan i u našoj katehezi. Povjesni Krist i Bog u jedinstvu s Ocem i Duhom Svetim bio je prisutan, ali Krist koji i sada i do konca svijeta realno i dinamično „izvršuje djelo našega spasenja" nije bio dovoljno prisutan ni u našoj katehezi, niti u našoj religioznosti. Zar i ovaj tekst to ne pokazuje: „U svetoj misi je živ Isus Krist . . . On hoće da mislimo na njega, da dolazimo k njemu osobito u nedjelje i u zapovjedne blagdane. On hoće da mu zahvaljujemo za primljena dobročinstva, da ga molimo za nove milosti i da nam oprosti, što smo ga uvrijedili" („Srednji kršćanski nauk" od Heffler - Kornfeinda, izdanje iz 1947.) Jasno je, da ovdje nije ništa krivo rečeno, ali je isto tako jasno, da gornji tekst ne vidi pred sobom jasno prvog i velikog Liturga u njegovoj egzistencijalnoj funkciji; a o sudjelovanju njegovih udova da i ne govorimo.

Da bismo našu katehezu još u početku čvrsto liturgijski orijentirali, potrebno je u svim priručnicima donositi prirodne, racionalne temelje žrtve uopće. (Kateheza o Kainu i Abelu za to je vrlo zgodna prilika.) Etnologija i povijest religija jasno pokazuju, da je žrtva nerazdvojiva od čovjeka: da izvire iz njegove naravi i da je prvi i bitni oblik naše religioznosti. Žrtva tako dubinski stoji u našoj religioznosti, da je ni u stanju nevinosti ne bismo smjeli posve isključiti: Vrlo je lako misliti, da bi čovjek i u stanju nevinosti na neki vidljivi način htio izraziti svoju ovisnost o Bogu i zahvalnost na tolikim dobročinstvima. Prosni aspekt žrtve vjerojatno je vezan uz bijedu pada, dok je potreba zadovoljštine sigurna posljedica uvrede i grijeha. A sve žrtve neotkupljenog svijeta, i one biblijske i one vanbiblij-

ske, svode se na ova četiri korjena i izražavaju bit naših odnosa s Bogom. One po tom imaju svoju i apsolutnu vrijednost, ali je zbog degradacije čovjeka vrlo umanjena. I kao što smo u čvrstim formulacijama izažimali Pet glavnih istina ili Pet stvari za valjanu ispovijed, tako isto treba čvrsto i ustaljeno katekizamski formulirati četiri navedene obaveze čovjeka prema Bogu i staviti ih u temelje i na početku svakog stupnja kateheze. Racionalno utemeljenje žrtve uopće bit će nam i laka i solidna podloga da bolje shvatimo žrtve Staroga zavjeta i vrlo dobra priprava da razložno i u punini primimo Žrtvu Isusa Krista. Ne bi predstavljalo nikakvu poteškoću, da već djeca II. razreda znaju napamet Četiri glavne obaveze čovjeka prema Bogu:

Moramo Boga častiti, jer nam je Stvoritelj.

Moramo se Bogu zahvaljivati, jer nam je dobročinitelj.

Moramo Bogu davati zadovoljštinu, jer ga vrijeđamo.

Moramo se Bogu moliti, jer nam svaka pomoć dolazi od njega.

A to će uvijek biti zgodan povod, da se lako i uvjerljivo izloži temeljna istina ekonomije spasenja: Čovjek nakon grijeha nije bio u stanju izvršiti ove obaveze, kako to Bog zaslužuje, ali ih je izvršio u ime svih ljudi i za sve ljude Isus Krist, jedamput na križu, a sada ih neprestano izvršuje u Žrtvi svete Mise.

S ovim postupkom nužno se stvara logična i osobna veza između čovjeka i Mise. A to je upravo ono za čim se toliko teži i nastoji: Povezati se osobno, intimno, zainteresirano s misnom Žrtvom kao s nečim, bez čega ne mogu izvršiti svoje najvažnije dužnosti; bez čega naprosto ne mogu opstojati kao potpun čovjek. A to bi bio i najjači protulijek teškoj bolesti našega vremena: praktičnom bezboštvu i stvarnom otpadništvu tolikih milijuna kršćanskih vjernika, koji, istina, vjeruju ali iz čina svoje vjere nisu više u stanju povlačiti nikakvih zaključaka ni obaveza. Liturgijska obnova želi u prvom redu popraviti i obnoviti deformiranu religioznost onih koji vjeruju, ali žive kao da ne vjeruju. A nema sumnje, da se moralna obnova svijeta može očekivati i stvarati jedino na obnovi religioznosti. A liturgija i liturgijska obnova treba da bude korjen i kvasac i jednog i drugog. To je i bila vizija lucidnog Guardinia, kad je nad razbujalim liturgijskim gibanjem uskliknuo: „Zbivaju se stvari od neizrecive važnosti". Ne radi se, dakle,

o restauraciji obamrlih liturgijskih oblika, nego o religioznoj i moralnoj obnovi svijeta po liturgiji. I nije čudo, da oni koji to dvoje nisu u stanju povezati ni u sigurnoj viziji gledati, u liturgijskoj obnovi još uvijek vide pothvat pobožnih zanesenjaka i esteta, koji, istina, imaju puno smisla za arheologiju i estetiku, ali su daleko od života i stvarnosti. Ipak je posve sigurno: bez oltara i Žrtve nema religiozne obnove svijeta, kao što ni moralne obnove nema bez religiozne. Ugodni dah pretproljeća, koji proizvodi „Uredba o svetom bogoslužju" govori, da će doći i proljeće i zreli plodovi.

Drugi korak punijoj liturgijskoj orijentaciji naše kateheze jest svestraniji i studiozniji tretman žrtava Staroga zavjeta. To ćemo postići širim izborom prikladnog gradiva, a pogotovu jačim i direktnijim povezivanjem tih žrtava sa Žrtvom na križu i u Misi. Treba ne samo slabašno svjetlo starozavjetnih žrtava bacati na Žrtvu križa, nego i obratno: njihov smisao i vrijednost otkrivati u svjetlu Žrtve na Kalvariji. Kao što je sav Stari zavjet priprava za Novi, i kao što se u Novom zavjetu sve zbiva i usmjeruje da Sin Božji dadne Bogu i Ocu „svaku čast i slavu", tako i u katehezi sve treba biti izravno ili neizravno podređeno i usmjereno k oltaru i Žrtvi na njemu, gdje se opet i do konca svijeta Bogu i Ocu „daje svaka čast i slava" po istomu njegovu Sinu Isusu Kristu.

Ne malu poteškoću liturgijskoj orijentaciji kateheze predstavlja nepreciznost koju imamo u teologiji misne Žrtve. Onoliki broj teorija o biti misne Žrtve svjedoči, da je naša teologija na tom području nesigurna i nedovršena. To, indirektno, pokazuje i koncilska Uredba o liturgiji, koja je u pitanju Mise ostala sva na starim liturgijskim tekstovima i Svetom pismu, a teološke konstrukcije kao da je namjerno zaobišla.

Naši katekizmi najredovitije donose ovu definiciju Mise: „Sveta misa je nekrvna žrtva Novoga Zavjeta, u kojoj se Isus Krist pod prilikama kruha i vina neprestano prikazuje nebeskom Ocu". Ova definicija Mise ostavlja dojam i izvjesne nepotpunosti i jezično ošturjele arhaičnosti. Da li izričaj „neprestano se prekazivati nebeskom Ocu" dovoljno i jasno izražava Kristovu žrtvenu akciju u Misi? Poželjno bi bilo, da naši stručnjaci: i dogmatičari i biblicisti i liturgi-

čari upravo u cilju liturgijskog „aggiornamenta" provjere i odvagnu snagu, jasnoću i suvremenost izraza „prikazati". Čini se, da je ovaj termin zastario i jezičnom osjećaju današnjeg čovjeka dalek i nejasan.

U cilju što bolje liturgijske orijentacije naše kateheze trebalo bi prikladno i određeno formulirati narav i primjenu općeg svećeništva. To bi bio bliži i jači poticaj vjernicima za dublje, unutarnje sudjelovanje u misnoj Žrtvi: Svijest da sudjelujemo ne samo u zajedničkom molenju misnih tekstova, nego i u žrtvenoj akciji i kao dar i kao susvećenici bit će vjerniku izvor trajnog ponosa i poticaj za velika duhovna nadahnuća. U definiciji naravi i primjene općeg svećeništva u Misi ne bismo smjeli ostati pri časovito nadahnutim i improviziranim oblikovanjima (barem ne u katekizmima). Jer se radi o jednoj novini u našim katekizmima, dobro bi bilo, da i stručnjaci i javno svećeničko mnijenje imaju uvida u te formule prije konačne redakcije i tiska.

Naši vjeronaučni priručnici

Nema mnogo izgleda, da će se stanje naših priručnika za vjeronauk ubrzo izmjeniti. Velika novost na tom polju je „Priručnik za predavanje vjeronauka djeci 2. razreda", koji je priredila i izdala „Radna zajednica dalmatinskih vjeroučitelja" u Splitu 1966. Ostaju ipak dva otvorena pitanja: kakav će on prijem imati na terenu zbog svoje velike originalnosti (zakon inercije ne vlada samo u sferi materije) i zbog povećanih zahtjeva, koje stavlja na katehetu, i drugo: da li će „Radna zajednica dalmatinskih vjeroučitelja" uspjeti da izgradi cijeli svoj sistem, koji s „Priručnikom" započela. Ako se, naime, ne proslijedi dalje, „Priručnik" bi se teško mogao opravdati i afirmirati.

Inače na hrvatskom jezičnom području imamo danas dva glavna katekizma, kroz koje najveći postotak naše djece prima prvu vjersku pouku, prema tome i prvo liturgijsko obrazovanje. To su „Kršćanski nauk" — mali i srednji — od Heffler-Kornfeinda u priredbi dra Kolareka, te „Mali katekizam" dra Ivana Pavića. (Ne treba ni spominjati, kako bi iz više razloga bilo poželjno, da imamo jedinstvene priručnike za vjeronauk). Pokušat ćemo se osvrnuti na liturgijsku ažurnost i usmjerenost navedenih priručnika.

„Mali i Srednji kršćanski nauk" od Heffler-Kornfeind - Kolareka

Uz Hefflera i Kornfeinda nije više neopravdano staviti i ime dra Kolareka, jer je njegov prilog posljednjim izdanjima vidan i, općenito, pozitivan. Poznato je, da je ovaj katekizam izrađen na rezultatima katehetike, koja je u svoje vrijeme krčila nove putove i otvarala nove horizonte; ali se, razumljivo, nisu mogla ni sva pitanja postaviti niti sva rješenja naći. Ovaj je katekizam u raznim izdanjima i obradama odigrao veliku ulogu u hrvatskoj katehezi, i još je uvijek vrši. Njegova osnovna nota: biblijska fundiranost i struktura čini ga još uvijek prikladnim i suvremenim katekizmom. Novi pogledi i rezultati suvremene katehetike u budućim izdanjima vjerojatno će naći svoje mjesto i u ovom katekizmu: on je vrijedan da i dalje živi i sposoban da spoji „novo i staro", jer novo, koje ne bi vodilo računa o sigurnim starim dostignućima i iskustvima, samom svojom novošću ne bi se moglo opravdati.

U posljednjem izdanju i „Malog i Srednjeg kršćanskog nauka" učinjen je i izvjesni liturgijski „aggiornamento" ovog katekizma. U tom smislu donesena je i nova kateheza „Obredi sv. mise". Jasno i za svoju svrhu iscrpno napisana. Mi se danas čudimo, da su naši katekizmi sve do jučer bili bez ovih „obreda sv. mise". Spekulativna dogmatika dominirala je svom teologijom, pa i katehetikom: Uvesti učenika u kršćanski idejni sistem bila je prva zadaća teologije, pa i katehetike; uvesti ga u duhovni život i liturgiju to je dobrim dijelom ostajala stvar privatne inicijative i nadogradnje. Da bi se bolje shvatila struktura Mise i red obreda, dr Kolarek u novoj katehezi spominje i Vazmeno janje, o čemu inače nigdje nema ni spomena. S liturgijskog gledišta to je očit propust. Vazmeno janje je veličanstven simbol Kristove Žrtve, zato mu upravo s liturgijskog stanovišta u budućim katekizmima treba posvetiti više pažnje i obrade. U početnim katekizamskim priručnicima, jasno je, može izostati njegova široka biblijska pozadina, ali ovaj simbol svakako treba u sve katekizme unositi i, da tako kažemo, liturgijski ga prikladno „tempirati". Kateheza o Kainu i Abelu preorijentirana je i dobila potrebni liturgijski smjer. Mišljenja smo, da baš u ovoj katehezi treba postaviti racionalne temelje žrtve uopće, što je dr Kolarek i učinio; ali je trebalo nešto više obrade i usmjerenja na Kristovu Žrtvu.

Mislimo, da bi kateheza o Kainu i Abelu imala svoje mjesto i u „Malom kršćanskom nauku“, a ne samo u „Srednjem“. Ako ćemo kroz „Mali kršćanski nauk“ govoriti djeci o Žrtvi Kristovoj, ne vidimo razloga, da im se ne govori i o žrtvi uopće, koja je barem djelomično razjašnjuje i približava.

Definicije žrtve uopće (str. 11), Žrtve na križu i Mise (str. 60) su standardni odgovori teologije; čini se, da bi na tom području trebalo provesti izvjesno izražajno osvježenje, pa i korekturu. Da li žrtvovati znači: „u čast Bogu uništiti vidljivi dar“? (Srednji kr. nauk str. 11). Taj odgovor suvremena teologija sve više izbjegava i dovodi ga u pitanje. (Sr. Schmaus: Katholische Dogmatik, Band IV, 1, str. 352). Gledište, da u svakoj žrtvi mora biti neko uništavanje vidljivoga dara, po svoj prilici bilo je izvorom i razlogom onolikih teorija o biti misne Žrtve i, indirektno, jedne prilične konfuzije na tom području. Ni poganske ni starozavjetne žrtve ne bi trebale biti mjerodavne za definiciju Žrtve Kristove: ni one na križu, niti one u Misi. Na njih se svakako treba obazirati; ipak su one samo simboli i natuknice prave Žrtve. Bit Žrtve Kristove treba tražiti u njoj samoj. (Sr. Schmaus, ista knjiga, str. 330). Darivanje se sve više shvata kao bit i smisao žrtve, dok je uništavanje neke vidljivosti samo jedna izražajna nijansa, znak intenzivnijeg i potpunijeg darivanja.

Na 126. pitanje katekizma „kako se Isus žrtvovao na križu“ odgovor glasi: „Isus se žrtvovao na križu tako, da je trpio, svoju krv prolio i umro“. Iako u odgovoru nema ništa krivo ni suvišno, on nas ipak ostavlja nezadovoljnim. Daje dojam nedovršenosti, nepotpunosti. Osjećamo, da bi bit Žrtve trebalo više pomaknuti prema unutra, izričito naglasiti njezine nutarnje, duhovne komponente: odanost, predanost i poslušnost Bogu do smrti na križu. (Žid 5, 8—9; Fil 2, 9).

U izvornom izdanju Heffler-Kornfeinda nakon pitanja „kako se Isus žrtvovao na križu“? stajalo je pitanje: „Gdje se obnavlja žrtva Kristova“, Kolarek je i 1959. i u posljednjim izdanjima ovo pitanje ispustio i prešao odmah na slijedeće: „Gdje dobivamo plodove žrtve Isusove na križu?“ Mislimo, da ovo pitanje nije trebalo ispustiti, jer je na taj način žrtveni karakter Mise donekle stavljen u sjenu i pozadinu. Upravo ovdje treba napraviti jedno vrlo vidljivo i oštro vezanje Žrtve na križu i sv. Mise. I sami odgovor na postavljeno pitanje pokazuje, da tu nešto manjka: „Plodove

žrtve Isusove na križu dobivamo u svetoj misi". Zar samo u svetoj Misi? Zar ne i u sakramentima? Zar sakramenti svu svoju posvetnu snagu ne dobivaju od Žrtve na križu? Kad bi jednoga dana s lica Zemlje posvema nestalo Mise, krštenje bi i dalje bilo sposobno „dijeliti plodove Žrtve na križu". Stoga i slijedeće 128. pitanje ne daje precizna odgovora: „U svetoj misi dobivamo plodove žrtve Isusove na križu zato, jer je sveta misa i žrtva Isusova na križu jedna te ista žrtva". I u krštenju dobivamo plodove žrtve Isusove na križu, ali niti je krštenje žrtva, niti je ista žrtva sa Žrtvom na križu. Ali to pokazuje, kako ni standardno teološko razlikovanje Žrtve na križu i Mise „da Isus na križu milosti zaslužuje, a u misi ih dijeli" nije zadovoljavajuće.

I 130. pitanje nosi oznake nepreciznosti: „Isus je ustanovio Presveti Oltarski sakramenat ili Svetu pričest . . . da se neprestano žrtvuje nebeskom Ocu". Određeno govoreći pričest je kruna i integralni dio misne Žrtve, zato ne bi trebalo reći, da je „Isus ustanovio svetu pričest, da se neprestano žrtvuje nebeskom Ocu". Bolje bi bilo reći: Isus je ustanovio svetu Misu, da se u njoj „neprestano žrtvuje nebeskom Ocu" i po Misi da imamo Presveti Oltarski sakramenat. Radi jasnoće i jednoznačnosti termin „pričest" ne bi trebalo uzimati u smislu Presvetog Oltarskog sakramenta, nego samo kao dio mise.

Za bolje razumijevanje Kristove Žrtve čini mi se, da bi izraz „otkupiti" nekako trebalo približiti izražajnom osjećanju današnjeg čovjeka. Pavao ga je uzeo u svoju teologiju iz ondašnjih društvenih odnosa, koji su današnjem čovjeku daleki i nepoznati. Svijet stare tradicionalne pobožnosti nosi u sebi pravi osjećaj i puni smisao ovog izraza, ali generacije koje nastaju i koje tek treba uvoditi u Tajnu križa, ostaju nekako nezahvaćene njime.

„Primjena" koju imamo uz katehezu „Obredi svete mise" je očit odraz liturgijske obnove koju proživljujemo. Posebno je naglašena činjenica, da je Misa „naša zajednička žrtva". Ovaj vid u svim budućim katekizmima mora dobiti svoje mjesto. Mišljenja sam, da je barem u ovoj „primjeni" trebalo izraziti smisao i potrebu našeg osobnog sudjelovanja u misnoj Žrtvi na temelju općeg svećeništva: Svi skupa i svaki napose po krštenju smo osposobljeni i pozvani da budemo i žrtva i svećenici u zajednici s Kristovom žrtvom i velikim Svećenikom.

Kateheza o „Posljednjoj večeri“ iskorištena je za pouku o Presvetom Oltarskom sakramentu i svetoj pričesti, a ostala nepovezana sa svetom Misom. A Posljednja je većera vrlo zgodna prilika, da se naglasi kako je i ona bila žrtva kao i naša Misa: i jedan i drugi put zbog svoje veze sa Žrtvom na križu.

„Mali katekizam“ dra Ivana Pavića rađen je, više manje, po istoj metodi kao i Heffler-Kornfeindov, ali ima i svoje specifičnosti. Mada slobodno izlaganje biblijskog događaja redovito za djecu znači izvjesnu olakšicu, ipak što više doslovnog navođenja Svetog pisma, kao u slučaju Heffler-Kornfeinda, ima svoje prednosti. I nije u pitanju samo naša navika: Izvornost i težina Objave u doslovnom navođenju, ili barem što doslovnijem, ima posebni titraj i sakralni dah, dok se u posve slobodnom izlaganju, ma kako ono inače bilo vješto izvedeno, osjeća neko ispražnjenje biblijske sile i težine.

Posljednje izdanje „Malog katekizma“ (Pazin 1965.) u smislu liturgijskog usmjerenja, naprosto je preporođeno. U tom cilju autor je dao tri nove kateheze, svježe i ažurne liturgijskoj obnovi Crkve. „Abraham, otac izabranoga naroda“, „Postanak Božjega izabranoga naroda“ i 36. kateheza „Sveta Misa“ jasno svjedoče, kako je autor mjerio svoj „Mali katekizam“ na težnjama liturgijskog zbivanja i direktivama Koncila i smišljeno zahvatio, da ga s njima uskladi. Kao što i treba, pisac je uz Posljednju večeru donio i pouku o svetoj Misi. Ontološki Misi je mjesto iza muke i smrti Isusove, jer su i Misa i Posljednja večera žrtva samo po križu; ali s obzirom na strukturu obreda i istovjetnost žrtvenog odnosa prema Križu (jedamput anticipatio drugi put participatio) vrlo je prikladno, da se Misa fiksira uz Posljednju večeru. Jasno je, da i nakon toga ostaje potreba Misu direktno i izričito povezati s mukom i smrću Isusovom na križu, što je dr Pavić i učinio.

U 36. katehezi „Sveta Misa“ fiksirana su četiri razloga misne Žrtve koji istovremeno izražavaju četiri vida žrtve uopće. Ipak smo mišljenja, da je ova četiri vida žrtve uopće trebalo donijeti uz katehezu o Kainu i Abelu, te ih tako ugraditi kao jedan od osnovnih nosača u cjelokupnu zgradu kateheze.

U katehezi „Posljednja večera“ slijedeća tvrdnja nema svoga ni stvarnog ni psihološkog opravdanja: „Kad su apostoli gledali i okusili sveto Tijelo i svetu Krv, činilo im se

da je ono još kruh i vino. Ali su oni ipak znali, da primaju u svoje srce Isusa..." Euharistija je tajna nad tajnama, koja provocira naravnu fenomenologiju, zato ne bi trebalo naravni otpor ni na koji način poticati. Osim toga nitko ne zna, je li se to njima „činilo" ili nije. Djeca traže potpunu sigurnost, stoga nije psihološki pogodno tu sigurnost bilo kojom sjenkom zastirati.

Na 89. str. u istoj katehezi stoji: „Isus je Sin Božji, pravi Bog i pravi čovjek. Zato ima uza svoju Božju narav također tijelo i dušu kao i mi". Međutim, njegova ljudska narav isto je tako njegova kao što je njegova i Božja, jer je on doista ne samo Bog, nego i pravi čovjek. Gornja je formulacija posljedica one teologije, koja neravnomjerno ističe Kristovo božanstvo, a gubi iz vida ulogu njegova punog ljudstva u sklopu njegove ličnosti. Za nas je njegovo ljudstvo isto tako važno kao i njegovo božanstvo, jer žrtve i otkupljenja, u aktualnom redu spasenja, nema bez „Sina čovječjega", bez njegova ljudstva.

„*Priručnik za predavanje vjeronauka* djeci II razr. osnovne škole" je, kako smo već rekli, velika novost naše kateheze. Gotovo revolucionarna. „Pisan je po psihološkoj metodi. Ima u njemu mnogo nova obzirom na raspored gradiva, na način izražavanja i osobito obzirom na način ili metodu predavanja" (Uvodna riječ biskupa dra Frane Franića). Novi pogledi i novo pristupanje i katehizaciji i dječjoj duši je stalna nota ovog priručnika od početka do kraja. On je zaslužio, da se netko osvrne na nj u cjelini. Slagali se mi ili ne slagali s ovim „Priručnikom": u pojedinostima ili u cjelini, on predstavlja novu vrijednost, koju bi svaki naš svećenik u pastorizaciji, pogotovo u katehizaciji, trebao pogledati i prostudirati.

Jasno je, da svaki stupanj kateheze ako je cjelovit, zahtjeva i obuhvata ekonomiju spasenja po Isusu Kristu. I „Priručnik" je na toj osnovi građen. Iako prvi dio knjige obrađuje izvore i poticaje opće religioznosti, ipak je njezin pretežni dio skoncentriran i usmjeren na ideju spasenja i njezinu realizaciju u povijesti i u sadašnjosti. Međutim, mišljenja smo, da potreba i funkcija spasenja nije dovoljno fundirana ni obrazložena. Ekonomija spasenja u aktualnom redu stvari pretpostavlja i zahtjeva grijeh i krivicu, i to u prvom redu onaj povijesni: grijeh praroditelja. Ako naša egzegeza danas odbacuje doslovno tumačenje „biblijskog voća" i daje mu preneseno značenje, nije ni to djeci tako

teško predočiti. Djeci je svakako teže shvatiti spasiteljsku akciju Kristovu po križu, nego preneseno značenje zabranjenog biblijskog voća. Međutim, autori „Priručnika" bojeći se, da nebi povrijedili dječiju osjećajnost i doveli je do kontradikcija, zanemarili su logičnu fundaciju spasenja. Istina, u 7. katehezi „Bog nas uči kako da mu ugodimo" budi se dječija savjest, da razlikuje dobro i zlo, u 8. katehezi govori se prvi put formalno o grijehu, a u devetoj „Isus Spasitelj" spomenut je i prvi grijeh, ali kao usput i kao nešto već poznato. Činjenica prvoga grijeha, kad već želimo obuhvatiti jedan cijeli katehetski stupanj, je od kapitalne važnosti, jer se na njoj logično sve ostalo dalje razvija; zato joj trebalo posvetiti veću pažnju i dati joj odgovarajuće mjesto. Nakon onako škrtog i nerazvijenog spomena prvoga grijeha i dječja mašta i dječja logika ostat će nezadovoljene: Naše „povraćanje Bogu" (str. 64, 140), ideja i potreba Spasitelja „koji polaže život svoj za nas" (str. 141) i emocionalno i logički traži veću provaliju za toliki pothvat od one koja se može predočiti usputnim i natuknutim tekstom „Priručnika". Ako će se reći, da je to pripušteno „sluhu" i ocjeni svakoga katehete, na koji će način on izložiti činjenicu prvoga grijeha, onda više nismo pri novom priručniku: pripušteni smo improvizacijama i subjektivizmu.

U 23. katehezi Posljednjoj večeri dat je samo karakter gozbe, a njezin žrtveni vid posve je previđen: „A apostoli su ponavljali ono što je učinio Isus za vrijeme večere na Veliki Četvrtak, da bi svi kršćani mogli primati Isusa". I Posljednja večera i Misa jesu i stvarno i logički prije žrtva, a onda gozba, zato ne vidimo nijednog razloga, da njihov žrtveni značaj prešutimo.

U istoj, 23. katehezi, stoji jedna formulacija, koja ima iza sebe neko psihološko opravdanje, ali se dogmatski ne bi mogla održati: „*Kako se kruh pretvorio u Isusa?* Mi to ne znamo . . ." (str. 133). „Isus je rekao: Ovo je moje tijelo, ovo je moja krv", i nije bilo više ni kruha ni vina; kruh i vino postali su Isus". Nakana je autora jasna i, u sebi, dobra: Ako se kaže, da se kruh pretvorio u Tijelo Isusovo, postoji mogućnost, a možda i opasnost, da dijete sebi predoči Tijelo Isusovo bez života i božanstva. Ipak plemenit cilj krivim sredstvima ne smije se nigdje postizati, pa, razumije se, ni ovdje. Poznato je, naime, prema dogmi, da se supstancija kruha pretvara u supstanciju Tijela Isusova, ali ne i nje-

govu dušu i njegovo božanstvo, iako su duša i božanstvo tu prisutni iz razloga konkomitancije. Ovaj način izražavanja: pretvaranje kruha u Isusa još bi se možda dao i podnijeti u kakvoj propovjedničkoj slobodi, ali u katekizmu, gdje se radi o spoznaji i oblikovanju prvih istina, ne vidimo mu dovoljna opravdanja.

„Priručnik" je nov rad. Bez utrtih puteva. Barem kod nas. Njemu svakako treba izvjesnog iskustva i starosti, da primi svoj konačni oblik. Iznesene primjedbe željeli bi mu u tom samo pomoći.

Katehizacija je odlučan faktor naše religioznosti. Kako ćemo se snaći u našim konkretnim prilikama, i hoćemo li se pravovremeno snaći, ovisi o mnogo čimbenika. Ovisi u prvom redu o svima nama, koji katehiziramo u ovim prilikama i imamo mogućnosti uočavati probleme — kojih je sve više — i ažurno ih rješavati. Mišljenja sam da prvo njezino svojstvo treba biti njezina puna usmjerenost k oltaru i Žrtvi. Gdjegod ona to postigne, ona je uspjela. Metoda svakako ima puno. I još ih treba iznalaziti.

Fra Stanko VASILJ

OČITAVANJA SLOBODE U CRKVI

Jedan od današnjih vodećih katoličkih teologa, prof. dogmatike i ekumenske teologije na kat. fakultetu tibinškog sveučilišta, Dr. Hans Küng održao je 12. II 1964. pri otvaranju Instituta za ekumensko istraživanje u Tübingenu predavanje na temu »Crkva u slobodi«. Na temelju toga vrlo zanimljivog i smionog predavanja napisao je on kasnije teološko razmatranje (H. Küng, Theol. Meditationen 6, Kirche in Freiheit, Benziger). Iza kako je govorio o prijetnji slobodi u Crkvi (I dio) nastavlja o slobodi kao daru Crkvi (II dio) da bi završio kako je sloboda zadaća Crkve (III dio). U zadnjem, četvrtom dijelu raspravlja on o očitovanju slobode u Crkvi. Donosimo za čitaoce »Službe Božje« glavne izvatke iz ovoga četvrtog dijela:

1. *Sloboda savjesti.* Tijekom stoljeća se i u Katoličkoj Crkvi mnogo griješilo protiv slobode savjesti. Već je apostol Pavao (v. posl. Galaćanima) morao braniti slobodu savjesti. Poslije njega su to isto, s više ili manje uspjeha, činili mnogi drugi. U novije je vrijeme u rastućem pluralističkom društvu smisao za slobodu savjesti i u Katoličkoj Crkvi očito ojačao i produbio se. Kan. 1351. veli: „Nikoga se ne smije prisiliti da prihvati kat. vjeru". Time je zabranjena ne samo izvanjska brutalna prisila nego i suptilni, pritajeni

govu dušu i njegovo božanstvo, iako su duša i božanstvo tu prisutni iz razloga konkomitancije. Ovaj način izražavanja: pretvaranje kruha u Isusa još bi se možda dao i podnijeti u kakvoj propovjedničkoj slobodi, ali u katekizmu, gdje se radi o spoznaji i oblikovanju prvih istina, ne vidimo mu dovoljna opravdanja.

„Priručnik" je nov rad. Bez utrtih puteva. Barem kod nas. Njemu svakako treba izvjesnog iskustva i starosti, da primi svoj konačni oblik. Iznesene primjedbe željeli bi mu u tom samo pomoći.

Katehizacija je odlučan faktor naše religioznosti. Kako ćemo se snaći u našim konkretnim prilikama, i hoćemo li se pravovremeno snaći, ovisi o mnogo čimbenika. Ovisi u prvom redu o svima nama, koji katehiziramo u ovim prilikama i imamo mogućnosti uočavati probleme — kojih je sve više — i ažurno ih rješavati. Mišljenja sam da prvo njezino svojstvo treba biti njezina puna usmjerenost k oltaru i Žrtvi. Gdjegod ona to postigne, ona je uspjela. Metoda svakako ima puno. I još ih treba iznalaziti.

Fra Stanko VASILJ

OČITAVANJA SLOBODE U CRKVI

Jedan od današnjih vodećih katoličkih teologa, prof. dogmatike i ekumenske teologije na kat. fakultetu tibinškog sveučilišta, Dr. Hans Küng održao je 12. II 1964. pri otvaranju Instituta za ekumensko istraživanje u Tübingenu predavanje na temu »Crkva u slobodi«. Na temelju toga vrlo zanimljivog i smionog predavanja napisao je on kasnije teološko razmatranje (H. Küng, Theol. Meditationen 6, Kirche in Freiheit, Benziger). Iza kako je govorio o prijetnji slobodi u Crkvi (I dio) nastavlja o slobodi kao daru Crkvi (II dio) da bi završio kako je sloboda zadaća Crkve (III dio). U zadnjem, četvrtom dijelu raspravlja on o očitovanju slobode u Crkvi. Donosimo za čitaoce »Službe Božje« glavne izvatke iz ovoga četvrtog dijela:

1. *Sloboda savjesti.* Tijekom stoljeća se i u Katoličkoj Crkvi mnogo griješilo protiv slobode savjesti. Već je apostol Pavao (v. posl. Galaćanima) morao braniti slobodu savjesti. Poslije njega su to isto, s više ili manje uspjeha, činili mnogi drugi. U novije je vrijeme u rastućem pluralističkom društvu smisao za slobodu savjesti i u Katoličkoj Crkvi očito ojačao i produbio se. Kan. 1351. veli: „Nikoga se ne smije prisiliti da prihvati kat. vjeru". Time je zabranjena ne samo izvanjska brutalna prisila nego i suptilni, pritajeni

i indirektni pritisak. U ne mnogim zemljama gdje sloboda savjesti, religije i vjere ne uživa sva prava i katolička strana energično nastupa u prilog te slobode.

Već Ivan XXIII u enciklici „Mir na zemlji“ objašnjava: „Ljudskim pravima pripada i pravo štovati Boga prema pravoj normi savjesti i vlastitu vjeru privatno i javno ispovijedati“. Kardinal Bea veli: „. . . Posljedica krivo shvaćene ljubavi za istinom bili su teški vjerski ratovi u kojima se u ime istine pokušalo drugim ljudima silom nametnuti izvjesno uvjerenje a da se pri tom zaboravilo jednu činjenicu koja nije manje važna negoli ljubav za istinom, naime ljudsku slobodu. Sloboda stoji u pravu čovjeka da on prema svojoj savjesti savršeno slobodno odlučuje svojom sudbinom. Iz ove slobode proizlazi čovjekova dužnost i pravo slijediti vlastitu savjest. Ovom pravu i ovoj dužnosti odgovara dužnost pojedinaca i zajednice da poštuju ovu slobodu: samoodređenje“. No među katoličkim krugovima raširen prigovor da zabluda nema pravo opstanka kardinal odgovara: „Treba znati da je zabluda nešto apstraktnoga i da stoga ne može biti nosilac prava“.

Što je ovdje kazano o slobodi savjesti, vrijedi i za dogme. Katolik je uvjeren da između crkvene dogme i njegove savjesti ne može biti pravoga proturječja. Ali u isto vrijeme vrijedi načelo: Dogma ne sili savjesti, ona poštuje savjest. Stoga kršćanin ne bi nikada smio prihvatiti dogme ako bi ona bila protiv njegove savjesti.

Sve ovo nije ni skretanje k površnom relativizmu istina niti buna protiv postojećeg crkvenog reda, nego obrana slobode svakog pojedinca. Nastupi li Crkva za slobodu savjesti pojedinaca, tada će se i njezino zauzimanje za istinu, njezina poruka slobode slušati s više spremnosti a njeno obavezivanje uzimati s više ozbiljnosti i radosti.

2. *Sloboda govora.* Krepost je razboritosti u Crkvi bila vrlo često oportunistički iskrivljena: pazilo se da se rekne samo ono što je oportuno, što se starješinama sviđa. Kod tog se previdjelo da u Novom Zavjetu oprez ima vrlo malu ulogu, dok je uloga otvorenosti vrlo velika. Tako se riječ „parresia“ u Novom Zavjetu uzimlje u smislu otvorenosti koja ništa ne prešućuje ili prekriva, u smislu iskrenosti koja se ne ustručava, u smislu neustrašivosti koja se ničega ne plaši. U apostolskoj otvorenosti Pavao se Petru u Antiohiji „suprostavio u lice“ (Gal. 2, 11) jer je on „licemjerio“ i „nije se vladao prema evanđeoskoj istini“ (2, 13s). „U zgod-

no i nezgodno vrijeme" treba se prema 2. posl. Timoteju (4, 2) zauzeti za Evanđelje. Za slobodu govora u Crkvi svjedočili su Irenej protiv pape Viktora, Jeronim protiv pape Damasa, Bernard iz Clairvaux-a protiv Eugena III, Filip Neri protiv Klementa VIII; svjedočili su tako mnogi sveci kao Katarina Sienska, Toma More, Robert Bellarmin... I već je Toma Akvinski naglasio potrebu slobodne kritike, correctio fraterna, i crkvenih starješina (S. th. II-II, q. 33, a. 1—4).

U novije je vrijeme Katoličku Crkvu Reformacija, Galikanizam, Prosvjetiteljstvo, Francuska Revolucija, Liberalizam i Socijalizam potisnuo u defenzivu. I mislilo se da se vrši usluga Crkvi ako se sloboda govora i slobodno pisanje što je moguće više ograniči. To što su predcenzuru knjiga uveli renesansni pape Inocent VIII, Aleksandar VI i Leon X, a centralistički Index zabranjenih knjiga ekstremistički nekadašnji veliki inkvizitor Caraffa Pavao IV (1559), nije najbolja preporuka tih mjera. Apsolutističke metode koje su na državnom području propale s plemićkim apsolutizmom održavaju se odonda na ovamo dijelom u Kat. Crkvi kao anahronizmi. Tek smo od Pija XII, Leon XIII mu je to pripremio, čuli jasnu riječ o nuždi slobodnog javnog mnijenja u Crkvi. Drugi Vatikanski Sabor nije samo dozvolio da, u novije vrijeme nepoznata, slobodna diskusija postane stvarnost nego je svojim vlastitim raspravama pokazao da slobodan govor i konstruktivna kritika Crkvu ne slabe nego je jačaju. U i izvan Katoličke Crkve se nadaju da će Crkva bez straha ići dalje ovim putem. Krajnje je vrijeme da se Crkva odreče totalitarističkih metoda. Ako je ona na nekim područjima kao što su to Egzegeza, povijest dogmi, povijest religija i sl. bila daleko iza protestantske teologije, ne smije se ta krivnja pripisati manjku znanja ili mara kat. teologa, nego manjku slobode.

Zacijelo, sloboda je — kao mnogo toga što je dobro — opasna stvar. Više slobode u Crkvi iziskuje od pojedinih župnika, teologa, lajika ne manje nego više svijesti odgovornosti, ne manje nego više smisla za red, ne manje nego više smisla za pravu, slobodnu poslušnost. Današnja Kat. Crkva treba biti zrela za sve to.

3. *Sloboda djelovanja.* Bilo bi nešto neobična kad bi se današnji opći pokret k pomasovljenju i bijeg u kolektiv zaustavio pred vratima Crkve. Danas u Kat. Crkvi radi vrlo mnogo kler, redovništvo i laici. Sav ovaj veliki posao ne

može se obaviti bez organiziranja, planova, poslušnosti. Ali ne nalazi li se i ovdje opasnost neodgovornog kolektivizma? Ne nalazimo li mi ovdje , u velikima i malima, na vrhovima i kod podložnika, više nesvijesno nego svijesno, jednu neslobodu koja koči slobodnu inicijativu i slobodno djelovanje? Ne nalazimo li mi tu (kolektivizmu i planiranju Crkve) često skriveni bijeg od osobne odgovornosti koji se izdaje kao crkovnjaštvo, plašljivu nesamostalnost koja se izdaje kao potčinjenost, iščekivanje crkvenih uputa na krivom mjestu koje se izdaje kao poslušnost. Nama je danas potrebna prava kršćanska poslušnost. Bez ove poslušnosti, koja je izražaj služenja u ljubavi, Crkva će teško na kraj. „Za slobodu ste pozvani", dovikuje Pavao ali i odmah nastavlja: „Samo od te slobode ne pravite oslonca za ugađanje tijelu, već naprotiv ljubavlju služite jedan drugome". Poslušnost vršena u ljubavi koja je u stvari poslušnost u slobodi ne čine ni ljude u Crkvi „robovima ljudi" (I Kor. 7, 23). Poslušnost slobodnog kršćanina ne može nikada biti slijepa poslušnost. Kamo pak vodi slijepa poslušnost dovoljno je pokazalo ovo stoljeće. Upravo kroz poslušnost zadržaje kršćanin i u Crkvi svoju punu slobodnu odgovornost, koju on nikome, ama nikome ne može ustupiti. Samo slobodan čovjek a ne rob može da se usprotivljuje ostajući u vjernosti.

Suvišno je i spominjati da poslušnost u Crkvi ne veže samo podložnike nego i nadležne. U svim svojim naredbama nadležni je dužan poštivati slobodu potčinjenoga. Makar drugi sistemi mislili drukčije, katoličko načelo u ovoj stvari glasi: „Što više slobode, obavezivanja pak koliko je potrebno". Dakle: maksimalna sloboda, a minimalno obavezivanje. To nije ništa drugo do li od Pija XI razvijeni a od Pija XII proglašeni princip subsidijarnosti: Što pojedinac kršćanin može učiniti vlastitom snagom, to zajednica, tj. nadležni autoritet ne treba da čini.

Temeljna je istina Novoga Zavjeta da u svima — nadležnima i podložnima — djeluje Duh Gospodnji. Pouzdanje u djelotvornost Duha ulijeva svakom članu Crkve pravu slobodu koja pobjeđuje ono zlo što je u Kat. Crkvi novijih vremena nanijelo toliko zla a omelo toliko dobra: strah naime jednoga pred drugim a s tim onda i licemjerstvo i nerad. Kakav nam je danas dakle kršćanin potreban? Ne plašljivi i nesigurni, ukočeni i stvrdnuti, neprirodni i jadikujući, fanatični i osvetljivi nego hrabri i samostalni, veli-

kodušni i plemeniti, otvoreni i veseli kršćanin. A to: širokogrudnost, strpljivost, uravnoteženost, mirnoću, normalnost, humor, snagu, samopouzdanje, smionost u mišljenju i odlučivanju, nadu i radost nam daje kršćanska sloboda.

Kad je u zadnjim stoljećima svijet imao tako mnogo briga i problema kao danas? Kad je u zadnjim stoljećima Crkva, kršćanstvo imalo tako mnogo šansi kao danas. Samo slobodna Crkva — Crkva slobodna zajednica slobodne djece Božje može ostvariti ove šanse. Sloboda u Crkvi nije nikakva teorija, sloboda u Crkvi je stvarnost. Koliko će pak sloboda u Crkvi biti stvarna, to ovisi o meni, o tebi, o svima nama.

SVEĆENIK I BIBLIJA

„Vi istražujete Pisma, jer mislite, da imate u njima život vječni. Ona svjedoče za mene" (Iv. 5, 39).

Ovdje u jednoj rečenici imademo nadahnutu riječ, koja svjedoči za utjelovljenu Riječ. Postoji mistična poredba između njih dvije, i možemo je pratiti kroz početak, rast te prilike i neprilike Spasiteljeva života s jedne strane, a povijesti biblije s druge strane. Ona je navela serafskog naučitelja Bonaventuru, da skuje krasnu usporedbu: „Sicut Verbum incarnatum, ita Verbum inspiratum." Istina je, da je Krist u bibliji i da svećenik, koji čita bibliju, sigurno prima Krista u svoje srce.

Dozvolite mi, da vam svoju temu razvijem u tri dijela. Prvi je orijentacija, drugi ocjena, a treći poziv.

I.

Što biste kazali o čovjeku, koji je izgubio ispravu o svemu što posjeduje, o udruzi, koja bi izgubila svoja pravila; o zajednici države, koja ne zna tekst svoga ustava; o građanima, koji zaboravljaju svoju listinu prava; o bankaru, koji je zametnuo ključ svoje riznice, o rudaru, koji je zakrčio ulaz usvoj zlatni rudnik; o vrtlaru, koji je začepio izvor što mu natapa zemlju?

Nisu to suvišna pitanja, jer je svećenstvu Crkve sv. Pismo isprava, pravilo, ustav, listina prava sve one moći, koju posjeduje. To je blagajna s biserima velike cijene; zlatni rudokop objavljene nauke; vječni izvor Božjega neizmjernog blaga.

kodušni i plemeniti, otvoreni i veseli kršćanin. A to: širokogrudnost, strpljivost, uravnoteženost, mirnoću, normalnost, humor, snagu, samopouzdanje, smionost u mišljenju i odlučivanju, nadu i radost nam daje kršćanska sloboda.

Kad je u zadnjim stoljećima svijet imao tako mnogo briga i problema kao danas? Kad je u zadnjim stoljećima Crkva, kršćanstvo imalo tako mnogo šansi kao danas. Samo slobodna Crkva — Crkva slobodna zajednica slobodne djece Božje može ostvariti ove šanse. Sloboda u Crkvi nije nikakva teorija, sloboda u Crkvi je stvarnost. Koliko će pak sloboda u Crkvi biti stvarna, to ovisi o meni, o tebi, o svima nama.

SVEĆENIK I BIBLIJA

„Vi istražujete Pisma, jer mislite, da imate u njima život vječni. Ona svjedoče za mene" (Iv. 5, 39).

Ovdje u jednoj rečenici imademo nadahnutu riječ, koja svjedoči za utjelovljenu Riječ. Postoji mistična poredba između njih dvije, i možemo je pratiti kroz početak, rast te prilike i neprilike Spasiteljeva života s jedne strane, a povijesti biblije s druge strane. Ona je navela serafskog naučitelja Bonaventuru, da skuje krasnu usporedbu: „Sicut Verbum incarnatum, ita Verbum inspiratum." Istina je, da je Krist u bibliji i da svećenik, koji čita bibliju, sigurno prima Krista u svoje srce.

Dozvolite mi, da vam svoju temu razvijem u tri dijela. Prvi je orijentacija, drugi ocjena, a treći poziv.

I.

Što biste kazali o čovjeku, koji je izgubio ispravu o svemu što posjeduje, o udruzi, koja bi izgubila svoja pravila; o zajednici države, koja ne zna tekst svoga ustava; o građanima, koji zaboravljaju svoju listinu prava; o bankaru, koji je zametnuo ključ svoje riznice, o rudaru, koji je zakrčio ulaz usvoj zlatni rudnik; o vrtlaru, koji je začepio izvor što mu natapa zemlju?

Nisu to suvišna pitanja, jer je svećenstvu Crkve sv. Pismo isprava, pravilo, ustav, listina prava sve one moći, koju posjeduje. To je blagajna s biserima velike cijene; zlatni rudokop objavljene nauke; vječni izvor Božjega neizmjernog blaga.

Nek se nitko ne uvrijedi, što ću smiono ustvrditi, da općenito govoreći današnji svećenik griješi u prosuđivanju ove velike knjige prema njezinoj pravoj vrijednosti, i da pogreška tumači značajan, ako ne pozitivno začudan, manjak u njegovu vladanju, njegovu duhovnom napretku, i njegovu svećeničkom radu.

No već čujem prigovor. Zar nemamo, dobacuje se, Duha Svetoga, da nas uči, nepogrješivu Crkvu, da nas vodi, i staru apostolsku predaju, koja je nosila svu istinu još dugo prije nego li su bila napisana evanđelja. Nadalje, zar mi ne učimo svoj narod, da biblija nije u stvari potrebna za spasenje; da svoju vjeru moramo oslanjati ne na slovo zakona već na živi glas Crkve, koji vodi zakon?

Prigovor imade nešto za sebe, ali je to izraz protureformatora unatrag četiri stoljeća. To je jezik dvosjeklog mača, koji je skovan u vrijeme kad je važio bojni poklik: Samo biblija! Te su smjernice služile kao upozorenje na uzak, siguran put kroz neprijateljske redove namjesto širokog kraljevskog visokog puta, kojim stara sveopća Crkva kroči svečano kroz vjekove kao kraljica svijeta i majka naroda. Ali gledajte, ona u svojim rukama, odmah do srca nosi časni smotak, što ga je uzela iz prljavih ruku, a sama mu stavlja natpis: „Sv. Pismo, knjiga nad knjigama".

Nitko drugi nego Leon XIII osjetio je, da je već kucnuo čas, da svojom pobudnom enciklikom „Providentissimus Deus" trgne od sna i učenjake i svećenike, u koji su ih bili uljuljali uvjerljivi dekreti Tridentinskog Sabora. Zaista, poklad je bio spašen i očišćen put, i sveti tekst ostade siguran pod crkvenom paskom; ali glas Pavla Taršanina odjekivao je dalje isto onako bistro kao i 18 stoljeća unatrag, kad je povikao: „Što god je unaprijed pisano, pisano je za našu pouku, da strpljivošću i utjehom Pisma imamo nadu" (Rim. 15, 4). Nada, to naglašavamo, obuhvata cijelu naučnu pozadinu, duhovni život, cijelu filozofiju i naziranje Crkve i njezinih službenika, posebno u ovim beznadnim danima.

Trebala je da se stavi u pokret sva pješadija bučnih liberalaca, teška artiljerija modernista, zračni napad Visoke Kritike i atomska bomba raspre Babel-Bibel, da bi probudila katoličke učenjake iz letargije i da uvjeri koliko sjemeništa toliko kler, da će se moći suočiti s modernim rezultatima sa samom Summom, da ne rečem, sa zaprašenim propovjedničkim djelima ili malim katekizmom. Bačena je lozinka: Natrag bibliji! Ta lozinka morala bi još biti na

snazi, jer je s našim zamršenim poslovima, koji se vremenom množe, uvijek vezana opasnost, da toliko dragocjenog vremena poslije tegobe dana i žege utrošimo na varave uspavanke radija i drugih zabava a sveti smotak sv. Pisma pustimo na mirnom počivalištu na dnu police.

Jednom mi reče neka Č. Sestra: „Ja mislim, da svećenici ne znaju dobro bibliju; kad bi je znali, oni bi nam više govorili o toj divnoj, Bogom nadahnutoj knjizi.“ Koji bi mogao biti razlog toj indiferentnosti, da ne reknem apatiji. Znam jedan od njih a njime ću ukoriti samog sebe i svoje kolege. Naši sjemenišni profesori, kažete, gnjavili su nas tehničkim pitanjima, s odveć učenim kritičnim aparatom, s Elohistima i Jahvistima, s Renanima, Strassima i Wellhausenima, s varijantama, prijevodima i izblijedjelim kodeksima. Mlatio je praznu slamu i nije nam dao da kušamo verbum sanum irreprehensibile, kako bi se izrazio sv. Pavao.

Prigovor se nastavlja; ali zašto vi ne mislite na sv. Pavla, koji je bio profesor Timotejev i koji kaže: „Za to se brini, u ovomu živi, da tvoj napredak bude očit svima“ (1. Tim. 4, 15)? Uostalom, ako vam se ne sviđa metoda vašeg profesora, zar na vas nije nimalo uplivao njegov duh, njegov žar, njegovi dugi satovi noćnog bdjenja, možda i kapi znoja, dok je krčio svoj put kroz silva opaca, kako je sv. Bonaventura nazvao sv. Pismo? Niti možete zaboraviti, da vaš profesor nije imao oslon i sankciju Dijecezanskog Ispitnog Vijeća, koje je učvršćivalo položaj vaših profesora moralke i dogme, a nadasve kanonskog prava.

Ali evo sad čuda! Naši prvi biblijski stručnjaci sastaju se zajedno i godinama razmišljaju o ovoj svetoj knjizi, da bi nam pružili Božju riječ u najjasnijem i najjednostavnijem jeziku današnjice. A s kojim uspjehom? Tužbe, kritike, izrugivanje, negodovanje. Natrag k loncima punim mesa starog prijevoda Douay! Dolje s novopečenim, nepjesničkim nedostojnim tekstom novog prijevoda, što ga je priredila Confraternity. „Mea culpa“ — ja sam bio jedan od uvreditelja i zaista tek poslije opiranja složili smo se s nekom promjenom u prijevodu. No budimo pošteni i realistični. Nedavno mi je rekao jedan vrlo inteligentan, izobražen svjetovnjak: „Sad mogu čitati Novi Zavjet s kraja na kraj, i svaki redak pruža jasno, razumljivo značenje. Toga nije bilo ranije“. Uzmimo samo onu riječ denarius iz Sedamdesetnice! Denarius je bio srebrn novac dočim novčić (engl.

penny) znači samo bakar. Jednom nadničaru zgodnije je prikazati plaću za trud i nagradu u kraljevstvu nebeskom, kad mu denarius označimo kao srbrni novac a ne tek izlizani bakreni novčić. Vi slobodno i dalje kritizirajte tekst, trgajte ga, ako hoćete; samo čitajte, čitajte i čitajte tu veliku staru knjigu, dok se ne zdrobi u vašim prstima.

Svi se slažemo, da ovo moderno doba sa svojom vanjskom politikom, sa svojom dobro izrađenom kulturom, sa svojim tehničkim preprekama, svojim političkim utakmicama i trgovačkim utrkama ostavlja neku neodređenost, i prazninu, čežnju za nečim zdravim, čvrstim i stalnim. Jest, a lijek je: Više sv. Pisma, više same riječi Božje. Pa ako je to istina o svijetu uopće, onda to vrijedi još više za svećenike Crkve, te vođe Bogom određene. Žalostan će biti dan, kad oni zaborave „izvor žive vode i iskopaju sebi cisterne, raspukle cisterne, koje ne mogu držati vode“ (Jer. 2, 13).

II.

Čovjek koji neće da prizna ili neće da dovoljno prizna strahovitu moć i upliv sv. Pisma, podsjeća me na čovjeka, koji stoji usred peći sa žarkim plamenom, a pita: „Ali gdje je vatra?“

Povjesničari, arheolozi i književni učenjaci naglašavaju, da naša zapadna civilizacija stoji s obadvjema nogama na grčko-rimskoj kulturi. To je dosta istinito, Grčka i Rim pružili su nešto sirovog materijala, nešto od početnih nacrta a u vrijeme Renesanse malko fantastičnih ukrasa. Ali neizbrisiva shema (nacrt), stari granitni blokovi, visoki zidovi, lebdeći arhitravi, vitki zvonici a nadasve cijela (nutarnjost) ponutrica i svetište hrama, u kojemu mi danas živimo, napredujemo ili se borimo, uzeto je iz biblijske nauke, dok je Crkva radila kao vrstan majstor (arhitekt).

Kako mogu inteligentni ljudi zanosno prevrtati svjetsko književno tržište, a mimoilaziti jedino knjigu, koja stvarno vrijedi? Kako se naši pedagozi usuđuju čak je staviti u isti red sa svjetskim najvećim remek-djelima? A ipak pogledajmo zadovoljno. Ova knjiga zaslužuje posebni stalak za čitanje (lecter) na sredini i dobro činimo, kad svoje koljeno pred njom pregibljemo. Ta to je Božja knjiga; jest, to je isto tako i čovječja knjiga. Ona objavljuje ujedno beskrajnu mudrost Boga i njegove moćne desnice i svrstava jednostavno, s najnepristranijom jasnoćom sve težnje i na-

dahnuća, pogreške i slabosti, zgode i nezgode čovjekove, spletke i osnove njegove mučne povijesti, žalosnu tragediju ljudskog roda, sa samo jednom sjajnom stranicom — mesijanskom nadom i njezinim izvršenjem. U bibliji Bog govori čovjeku, a čovjek odgovara sa svakom žilicom svog unutarnjeg bića.

Taj sveti smotak najstariji je priručnik o odgoju. Ni evolucionisti, ni scientisti, ni pragmatisti ni progresivisti sa svim svojim raznolikim mastilom i znanstvenim iznašašćima nisu bili kadri izbrisati iz savjesti svijeta onaj redak iz istrošene knjižice, naše knjige Geneze, koja tvrdi, da je Bog stvorio čovjeka na svoju sliku i priliku. Ona će stajati nepokolebljivo u sve dane, i u svom traženju svjetla, naši odgojitelji, koji naglašavaju, da je religijsko mišljenje nespojivo s inteligentnim mišljenjem uvidjet će, kako se njihove veleučene spekulacije pretvaraju u smiješne himere a njigov grlati program kulture u goli grčki torso s odsječenom glavom.

Sv. Pismo je prije svega osobna svećenikova knjiga. Ono je bilo prvi priručnik teologije. A ipak neki kažu: Zar nemamo sakramente, presv. Euharistiju, našu krasnu liturgiju, široku spremnicu (armory) molitava i naš čudesni sistem života? Bog zabranjuje pokušaj oko smanjenja mističnih milosti, sakramentalnog učinka „ex opere operato", nasljedovanja Kristova u svome radu i životu. Ni mi ne pobijamo sv. Pavla, koji kaže: „Slovo ubija a duh oživljuje" (2. Kor. 3, 6).

No dopustite mi u obranu navesti samog Spasitelja, koji veli: „Riječi koje sam govorio, duh su i život" (Iv. 6, 64). Dopustite mi, da ukažem da i sveti tekst ima karizmatsku moć. Da budem konkretan: Sv. Pismo je najefektniji medium milosti, koja rasvjetljuje razum i potiče volju. Duhovni život svećenikov ne bi smio smalaksati u carstvu kreposti; njegovo mjesto područje sedam darova. Od ovih darova opet četiri počivaju u razumu. Mudrost, razum, savjet i znanje. Oni traže umni napor i hranu sv. Pisma. Naša vjera traži razumijevanje, a naše razumijevanje prima svjetlo po pobožnoj molitvi i duhovnom čitanju. Uzor prema kojemu težimo nije intelektualizam radi samog sebe; to je rationabile obsequium. Dajte mi svećenika, koji moli sa čistim srcem a usto prevrće bibliju s ustrajnošću. Pravi učenik sv. Pisma ne traži mučeništvo izazivajući svoje neprijatelje i prolijevajući svoju krv; njegovo je mučeništvo

borba sa starim kodeksima i izblijedjelim rukopisima. Pomislite na Origena, čeličnog učitelja, na Jeronima među rabinima u Betlehemskoj špilji, na Augustina, „srce Crkve".

U svetištu su dva stola, piše Toma Kempenac. Stol presv. Euharistije; ali uza nj stol, na kojemu leži napisana Riječ Božja. Prvi je stol sam Krist a onaj drugi sadrži vitamin, koji nas čini kristolikima. Kristovo mistično tijelo poput ljudskog tijela podržava se trima procesima: prvi ravna, drugi vitalizira a treći čini, da rastemo, tj. duhovno nas izgrađuje, dok se, prema riječi sv. Pavla, u nama Krist ne oblikuje. „Ne živi čovjek samo o kruhu nego o svakoj riječi, koja izlazi iz usta Božjih" (Mt 4, 4). To je riječ, koja će raspršiti neodređenost i prazninu, koju osjećamo u svom svećeničkom životu; ona će nas učiniti, kako ističe apostol, živim evanđeljem na propovjedaonici, u svetištu, u našim župama.

III.

Što onda uraditi u tom pogledu? Odgovor je jedan: Čitati i čitati sv. Pismo i vabiti druge, da ga čitaju fortiter et suaviter. Ja bih volio, da ste ga čitali bezbrižno ili kritički ili čak cinički nego da ga niste čitali uopće. Poput sv. Krizostoma morali bismo biti izvan sebe i vikati: „Pavle, ne treba da budeš shvaćen!" a ipak ustrajati s čitanjem. Ako je lijek i vino dobro za naše zdravlje, nije od velikog značenja, što se malko bljuje; tu treba samo piti.

Da li imate koju metodu u svome čitanju? Najbolje je pravilo: Ne ostavljati za drugi put, kad budete raspoloženiji ili budete imali više vremena. Čak ako sjedate samo tri minuta ili pet minuta na dan, nek vam tih par minuta bude sveto. Četiri minute na dan znači 24 sata na godinu. Na vaš srebrni jubilej bit će 25 punih dana. U knjizi života ljepši će izgledati Pavao i Paralipomenon nego preferans i trešete.

Sentire cum Ecclesia uvijek je zdravo pravilo. Crkva zahtijeva, da čitamo svu bibliju, od Geneze do Apokalipse, jednom na godinu, počevši od sedamdesetnice. Brevir mora preskočiti neke dijelove. Zašto ne popuniti prvi nokturn svakoga dana s čitanjem biblije u prijevodu, možda i na sjedalici odbijajući dimove. Sv. Pavao ne bi se usprotivio, a veliki svećenik Aron voli tamjanov kâd. Vi ćete je zavoljeti, jer su u njoj (bibliji) svježi izvještaji o ratovima, društveni skandali i politički prevrati, detektivske pripovijesti

u obilju, ljubavne pripovijesti i šaljive anegdote. Ako vas zanimaju zagonetke u skrižaljkama, označite imena dvanaest plemena Izraelskih, 12 malih proroka, 12 apostola, kraljeva Judinih i Izraelskih. Jednog dana može vas č. sestra zapitati, da joj u školi riješite takovu skrižaljku, i bit će vam neugodno, da naučite odgovor od kojega malog učenika.

Kažete, da ste priprosti propovijednik, a ja odgovaram istog časa, da nitko nije priprosti propovijednik, ko propovijeda riječ Božju, „ne u uvjerljivim mudrim riječima nego u dokazivanju Duha i sile" (1. Kor. 2, 4), kako bi nam propovijedao Pavao. Riječ Božja sobom nosi karizmatski autoritet svoga božanskog začetnika, rječitost svoje kristalne iskrenosti a nadasve glazbu vječnih simfonija. Trsi se, da se natječeš s Apolom, koji je bio „silan u Pismima" (Dj. ap. 18, 24), i Božji će narod visjeti o tvojim usnama.

Treba li vam možda par knjiga? Naši učenjaci na engleskom jeziku još zaostaju za svojim kolegama u Njemačkoj i Francuskoj, ali je njihov novi rad vidljiv. Dobar tumač svim knjigama biblije, konkordanca, The Catholic Biblical Quarterly morali bi biti u svakom svećeničkom učilištu. Toplo preporučamo tumače nedjeljnim poslanicama i evanđeljima, ali s tumačem ili bez tumača ja zastupam sat ili dva sata proučavanja i mozganja svaki tjedan na onim najprobranijim biserima, rukoveti cvijeća sv. Otaca, tih vrsnih pronalazača, koji su podigli i ukrasili vesele fasade, slikovite tornje i tornjiće, vijugave arkade i hodnike crkvene godine; to neuporedivo šetalište, mogli bismo reći, ovcama stada Kristova. „Ah, ta nedjeljna evanđelja i poslanice", čuo sam gdje se tuži jedan mladi svećenik, „sasvim su promašena izvan dohvata i veze s našim vremenom". Majka mu je bila preveć zločesta, jer nije osjetila prije, da pruži komad krepke mudrosti svome premladom djetetu.

„Izvan dohvata našeg vremena?" Ta je knjiga napisana, ne zaboravimo to, za vrijeme i vječnost. Istina je, da je evanđelje bilo daleko naprijed pred svakim dobom i da Apokalipsa seže duboko u neizmjerna područja, nepoznate budućnosti. Biblija je krepki kruh. Vaša je dužnost, da ga lomite i da ga učinite tečnim svome stadu. Oživite bibliju i učinite da opet oživi na usnama i u srcu naroda Božjeg.

Snizi ovo božansko znanje do zemlje. Neka kršćani vide, kako je Isus živio i hodao među siromašnim i jednostavnim pukom svoga vremena. To je i naše vrijeme. Pričaj

muževima i djeci o divovima starih vremena, o patrijarsima, prorocima i svetim kraljevima, o Judi Makabejcu, koji se je borio za Boga i domovinu; o Krstitelju, koji je prkosio razbludnom kralju; o žestokom Petru, koji kasnije pada u nepriliku; o oporom, nevjernom Tomi; o neizbrušenom dijamantu Bartolomeju. Da li sam kazao, da je biblija božanska knjiga? Jest, ali ona je isto tako i čovječja knjiga.

Ženama pričaj o hrabroj Debori i smionoj Jaheli, o Junačkoj Juditi i odvažnoj Esteri, o odlučnom „ne" kraljice Vasti, o Resfinom tugovanju za njezinom djecom, o Elizabeti, Marti i Mariji, o „dobroj" Tabiti. Pričaj im također o ženskim dosjetkama i slaboćama, na pr. o znatiželji Noahove žene, o Sarinu smijehu, Rebekinoj laži, o Askinom uzdahu, kad je skliznula s magarca, Rahabinoj crvenoj vrpci, Abigailinim kolačima od grožđa i napokon ali isto tako važno o sedam Magdaleninih zlih duhova. To će se dopasti muškarcima, a možda će obratiti žene.

Da li tražite knjigu zdrave kućanske filozofije za stare i mlade? Onda otvorite sapiencijalne knjige St. Zavjeta. Tražite li možda tečaj socijalnih nauka ili ekonomskog kućanstva našim (socijalnim) ženama? Nećete naći nešto, što bi se moglo mjeriti s 1. poglavljem Priča — tim zlatnim alfabetom ženskog svijeta — „Mulierem fortem quis inveniet".

Gdje naći knjigu, koja bi crtala krepost i grijeh s tako živim, nipošto privolnim (intrigiing) bojama mladeži? Tu imadeš kreposni život Josipa Egipatskog, malog Samuela u svetom šatoru, pastirče Davida, sedam hrabrih Makabejaca s majkom. Tu je Mirjam s cimbalima, Ruta sa srpom, čista Suzana, a nemojte zaboraviti ni Ružu (Rodu), koja je ostavila Petra da zebe i kuca na vratima. Jest, tu je i Nazaretska malena kućica s Marijom, Josipom i svetim Djetetom. Da li znadu naše žene, da li znadu naši svećenici, da su najprobraniji retci književnosti uopće napisani ona prva dva poglavlja Lukina evanđelja, a došli su s usana One, „koja je čuvala sve te događaje u svome srcu."

U nekim biskupijama svećenici su organizirali klubove za biblijsko proučavanje. Oni bi imali ispitati izvor nepatvorenog užitka, zdrave zabave, neizmjernog dobra. Oni će posvjedočiti riječi sv. Bernarda: „Qui amat Scripturas, non amat saeculi vitia." Oni će prenijeti svetište (hram) u sobu za primanje, duh Božji u naš dnevni, turobni život kao i

jaki vitamin ovog kruha „panis vivus et vitalis“ u naše duše, dok boravimo u ovom poremećenom i raskidanom svijetu današnjice.

Thomas PLASSMANN, O. F. M.
The Priest and the Bible. The American Ecclesiastical Review. 1952, str. 422—430. Preveo O. F. CAREV.

PSALMI U MOLITVI SVEĆENIKA

Psalmi sačinjavaju dnevnu molitvu svećenika, molitvu koju on svakog dana u ime Crkve upravlja Bogu za sebe i za sve ljude. I kad govorimo o psalmima u molitvi svećenika imamo u vidu na prvom mjestu ulogu psalama kao nadahnute molitve. Ali su psalmi također i jedna svetopisamska knjiga u kojoj Bog govori čovjeku. Dok svećenik moli psalme, on ujedno i sluša glas Božji. Reći ćemo, zato, nešto o jednoj i drugoj ulozi. Najprije o ulozi psalama kao nadahnute molitve.

Sv. Crkva je obavezala svećenika da kroz tjedan dana izmoli cijeli psaltir, svaki dan po jedan dio. Zašto je ona odabrala upravo psaltir da svećenik svakog dana po svojoj dužnosti moli za svoje potrebe, za potrebe sv. Crkve i za potrebe cijeloga svijeta?

Moramo naglasiti da se u svojoj odluci ona nije rukovodila nikakvim ljudskim pobudama, niti je tu odluku donijela jer joj se tako jednostavno svidjelo, a niti slučajno, bez ikakva promišljanja. Bog je sam dao psalmima ulogu nadahnute molitve i time pozvao ljude da ga pomoću njih slave i mole. „Ut bene ab hominibus laudetur Deus, laudavit seipsum Deus“ (Enarr. in Ps. 144, 1, ML 37, 1869) — istakao je već davno sv. Augustin. Iz ove je činjenice već Sinagoga u SZ shvatila da joj je Bog dao u ruke knjigu službene molitve. Psalme je molio Krist. Sjetimo se psalama Halela za vrijeme Zadnje večere i molitve na križu: „Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?“ (Ps. 21, 1) — Molila je psalme Bl. Djevica Marija, molili su ih apostoli i prvi kršćani. Crkva je preuzela od Sinagoge dužnost da slavi Boga za sve ljude i da mu se za njih moli, pa je preuzela i samu molitvu s kojom se Sinagoga služila. Za to je ohrabrio primjer samog Spasitelja, njegove presvete Majke i apostola. To je ona dapače shvatila kao naređenje. Hoćemo li smatrati da je ono Crkvi došlo izravnim putem

jaki vitamin ovog kruha „panis vivus et vitalis“ u naše duše, dok boravimo u ovom poremećenom i raskidanom svijetu današnjice.

Thomas PLASSMANN, O. F. M.
The Priest and the Bible. The American Ecclesiastical Review. 1952, str. 422—430. Preveo O. F. CAREV.

PSALMI U MOLITVI SVEĆENIKA

Psalmi sačinjavaju dnevnu molitvu svećenika, molitvu koju on svakog dana u ime Crkve upravlja Bogu za sebe i za sve ljude. I kad govorimo o psalmima u molitvi svećenika imamo u vidu na prvom mjestu ulogu psalama kao nadahnute molitve. Ali su psalmi također i jedna svetopisamska knjiga u kojoj Bog govori čovjeku. Dok svećenik moli psalme, on ujedno i sluša glas Božji. Reći ćemo, zato, nešto o jednoj i drugoj ulozi. Najprije o ulozi psalama kao nadahnute molitve.

Sv. Crkva je obavezala svećenika da kroz tjedan dana izmoli cijeli psaltir, svaki dan po jedan dio. Zašto je ona odabrala upravo psaltir da svećenik svakog dana po svojoj dužnosti moli za svoje potrebe, za potrebe sv. Crkve i za potrebe cijeloga svijeta?

Moramo naglasiti da se u svojoj odluci ona nije rukovodila nikakvim ljudskim pobudama, niti je tu odluku donijela jer joj se tako jednostavno svidjelo, a niti slučajno, bez ikakva promišljanja. Bog je sam dao psalmima ulogu nadahnute molitve i time pozvao ljude da ga pomoću njih slave i mole. „Ut bene ab hominibus laudetur Deus, laudavit seipsum Deus“ (Enarr. in Ps. 144, 1, ML 37, 1869) — istakao je već davno sv. Augustin. Iz ove je činjenice već Sinagoga u SZ shvatila da joj je Bog dao u ruke knjigu službene molitve. Psalme je molio Krist. Sjetimo se psalama Halela za vrijeme Zadnje večere i molitve na križu: „Deus meus, Deus meus, ut quid dereliquisti me?“ (Ps. 21, 1) — Molila je psalme Bl. Djevica Marija, molili su ih apostoli i prvi kršćani. Crkva je preuzela od Sinagoge dužnost da slavi Boga za sve ljude i da mu se za njih moli, pa je preuzela i samu molitvu s kojom se Sinagoga služila. Za to je ohrabrio primjer samog Spasitelja, njegove presvete Majke i apostola. To je ona dapače shvatila kao naređenje. Hoćemo li smatrati da je ono Crkvi došlo izravnim putem

Sv. pisma[1]) ili putem starozavjetne ili novozavjetne tradicije, to ne mijenja mnogo na stvari: Crkva je shvatila da joj Bog nalaže da službeno moli za sve ljude i da tu dužnost vrši nadahnutom molitvom psalama.

Način kako je ona molila psalme nije uvijek bio isti, ali je molitva psalama postojala u Crkvi do njezinih prvih dana pa sve do danas. Danas je ona vrši preko svojih službenika, svećenika, i preko redovnika.

Nemojmo zato dizati glas protiv Crkve, zašto nam je nametnula taj teret. Ona će nam odgovoriti da nam ga u suštini nije ona nametnula, nego da nam je ona samo protumačila volju Božju. I nama mora biti drago da možemo ispuniti želju i volju Božju.

Prije nego prijeđem da govorim kako ćemo što savjesnije odgovoriti ovoj svojoj dužnosti htio bih da shvatimo malo bolje njezinu bit i značenje.

ZNAČENJE SVEĆENIKOVE MOLITVE

Krist je u svom zemaljskom životu molio, to je očito iz svetih evanđelja. Dosta nam je spomenuti tekst sv. Luke: „Et erat pernoctans in oratione Dei“ (6, 12). — Kod svetih otaca naići ćemo na razlog: Krist nije morao moliti za sebe, već nam je dao primjer kako se mi moramo moliti i prositi od Gospodina što nam je potrebito. Ali, nailazimo i na drugi razlog: Krist nije trebao moliti za sebe, već je molio za nas. On je poučavao apostole i svoj vlastiti narod pa je i molio za njih da se okoriste blagodatima njegova propovijedanja i da prihvate milost koju im je Bog nudio njegovim dolaskom.[2])

---

1) Već je sv. Pavao pozivao Kološane da pjevaju psalme i da s njima zahvaljuju Bogu: »Pjevajte psalme, hvalospjeve, duhovne pjesme Bogu u svojim srcima sa zahvalnošću« (Kolоš. 3, 16).

2) Za svoje sunarodnjake je otvoreno molio na križu: »Oče, oprosti im jer ne znaju što čine« (Luk. 23, 34). — Nećemo valjda, reći da je molio samo tada za njih. On je molio za njih, možemo reći, čitavog života. Molio je za svoje apostole, za svoju tadašnju Crkvu, kako razabiremo iz riječi njegove molitve na Zadnjoj večeri: »Oče sveti! Sačuvaj u svoje ime one koje si mi dao da budu jedno kao mi.« . . . »Ne molim da ih sačuvaš od svijeta, nego da ih sačuvaš od onoga koji je zao.« . . . »Ali ne molim samo za njih, nego i za one koji će na njihovu riječ uzvjerovati u mene, da svi budu jedno, kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi, da i oni u nama budu jedno, da vjeruje svijet da si me ti poslao« (Iv. 17, 11; 15; 20-21). — Kako vidimo iz samog teksta, Krist je vodio cjelokupnu brigu o svojoj prvoj Crkvi u svojim molitvama, vodio je naročitu brigu

Bez sumnje, Krist je molio za čitavu svoju Crkvu koja se imala pojaviti kroz stoljeća sve do sudnjeg dana. Ali ipak moramo reći da je on molio na prvom mjestu za onu Crkvu koja je onda bila skupljena oko njega i oko apostola. Ona je tada bila njegova glavna briga i ona je koristila najbolji dio Kristovih molitava. A zašto? Zar i buduća Crkva, zar i mi nemamo pravo biti dionici Kristovih molitava? Bez sumnje! Ali Krist nije tada izravno molio za nas, jer je to bio sebi rezervirao za naše vrijeme. Krist se *danas* moli izravno za nas, kako nam svjedoči sv. Pavao: „Semper vivens ad interpellandum pro nobis" (Hebr. 7, 25). — To je munus, jedan od zadataka Krista - Svećenika koji on nije vršio samo za svog života, nego ga eto vrši neprestano.

No kako mi sebi predočujemo da Krist - Svećenik vrši svoj svećenički zadatak i moli za nas? Zar gledamo Krista gdje na koljenima kleči pred prijestoljem Božjim? On je sada u potpunoj slavi, njemu „se klanja svako koljeno na nebu na zemlji i pod zemljom" (Filip. 2, 10). Nikakav ponizni stav, a pogotovo ne ponižavajući, mi ne možemo pretpostaviti u proslavljenome Kristu. Kako on onda vrši svoj svećenički zadatak, kako se moli za nas? On je sebi stekao svoje *mistično tijelo*, stvorio ga je svojom krvlju da ono radi što bi on morao raditi kao naš svećenik. Moli li tijelo? U njemu moli Krist kao Vječni Svećenik, i to neprestano.[3])

---

da apostoli i prvi vjernici upoznaju tko je on (da vjeruje svijet da si me ti poslao), i to ne samo ovaj put, jer je molitva Zadnje večere predstavljala vrhunac onoga za što se Krist molio cijeli život.

[3]) Zato kaže Konstitucija o svetom bogoslužju pod br. 7. da je Krist uvijek prisutan svojoj Crkvi u prikazivanju sv. Mise, u djelovanju sakramenata, u svojoj nadahnutoj riječi, koja se čita u crkvi, i konačno je prisutan »kad se Crkva moli i kad pjeva psalme, jer je on sam obećao: »Gdje su dvojica ili trojica sabrani u moje ime, ondje sam ja među njima« (Mat. 18, 20). »I zato se«, kaže dalje Konstitucija, »služba Božja ima smatrati kao svećenička služba koju vrši Isus Krist Svećenik.« Dakako, u službu Božju spada i službena molitva sv. Crkve, božanski oficij.

To je isto Konstitucija izričito naglasila pod br. 83. Tu ona kaže: »Vrhovni Svećenik Novoga i vječnoga zavjeta, Isus Krist, kad je preuzeo ljudsku narav uveo je u progonstvo ove zemlje onaj hvalospjev koji se u nebeskim stanovima pjeva kroz svu vječnost. On sa sobom spaja čitavu ljudsku zajednicu i pridružuje ju sebi u pjevanju ove božanske pohvalne pjesme«.

»On, naime, i dalje vrši svoju svećeničku službu preko svoje Crkve, koja ne samo prikazivanjem euharistijske žrtve nego i na drugi način, naročito molenjem božanskog oficija, slavi neprestano Gospodina i njemu se moli za spas cijeloga svijeta.«

Vidimo, dakle, da smo mi i u molitvi namjesto Krista, da vršimo i tu službu Krista - Svećenika, ili bolje reći Krist vrši svoju službu Svećenika preko nas. Sv. Crkva nas je zadužila da se molimo za sebe, za nj i za sve ljude, i to neprestano, zadužila nas je da posvetimo Bogu molitvom i pohvalom dan i noć, i to ne samo za sebe nego i za nj i za cijeli svijet. No tko zapravo na taj način posvećuje Bogu svaki dan i svaku noć? Konstitucija pod br. 84. kaže da je to u stvari glas Crkve koja kao Kristova zaručnica diže svoj glas neprestano prema Bogu, ili još bolje reći, kaže ista Konstitucija, to je molitva Krista u zajednici s njegovim tijelom Ocu. — Onda moramo reći da preko nas zapravo Krist posvećuje svome Ocu svaki dan i svaku noć, i da preko nas Krist moli za nas i za sve ljude, one ljude koji danas žive zajedno s nama i koji su pozvani na vječno blaženstvo skupa s nama.

Sada smo u stanju da shvatimo svu važnost i svu neprocjenjivu vrijednost naše službene molitve. I kad smo to shvatili, kad smo shvatili pravu narav i pravu bit naše službene molitve, onda nam neće biti teško odgovoriti na pitanje: Kako mi imamo vršiti tu svoju svećeničku dužnost, kako moramo obavljati svoju službenu molitvu? Odgovor može biti samo jedan: Što dostojnije!

KAKO ĆEMO MOLITI PSALME

Nije mi nakana da govorim o *ličnoj pobožnosti* kako ju je nazvao Pijo XII u svojoj enciklici *Mediator Dei et hominum* a koja predstavlja, prema mišljenju istoga pape, naš lični doprinos svakoj molitvi, pa i onoj zajedničkoj i službenoj. Mislim samo postaviti sebi i vama jedno pitanje: Da li nastojimo da se osposobimo za tu molitvu? Da li je shvaćamo? Da li ona nije i za nas često puta puko izgovaranje riječi bez ikakva smisla? — Nemojte misliti da kanim kuditi molitvu neke priproste redovnice koja ne zna ni dobro izgovarati latinske riječi a kamo li im razumjeti smisao, a s druge strane isticati svoju molitvu koja prodire u pravi nadahnuti smisao psalma i zna što moli. Koliko ja toliko redovnica moramo povjeriti svoju molitvu vodstvu Duha Svetoga, kako nam kaže sv. Pavao: „A jednako nam i Duh pomaže u našoj slabosti. Jer ne znamo što da molimo kao što treba, nego sam Duh se moli za nas neiskazanim uzdisajima. A Onaj koji ispituje srca zna što je težnja Duha, jer

kako hoće zagovara svete“ (Rim. 8, 26—27). — Plod će naše molitve ovisiti o tome koliko je Duh Sveti preuzme na sebe ili sam po sebi ili koliko to mi zaslužimo, naročito svojim poniznim predanjem u njegove ruke, ali također i svojim što većim nastojanjem da nam molitva bude što bolja.

No da li je meni sada dozvoljeno poslužiti se jednostavno načinom moljenja božanskog oficija redovnice? Ako Duh Sveti nadoknađuje obilato i preobilato njezin nedostatak, da li će nadoknaditi i moju nemarnost? „Da sam svećenik“, govorila je sv. Terezija Malog Isusa, „učila bi hebrejski i grčki da uzmognem čitati riječ Božju onako kako se on udostojao nju izraziti ljudskim jezikom“. Zar u ovim riječima ona nije izrazila dužnost svećenika kako ju je ona shvaćala? Zar se svećenik ne mora trsiti da shvati bar ono što moli?

Prigodom izlaska Novog Psaltira vodile su se mnoge žestoke, dapače i žučne rasprave o smislu koji moramo tražiti u psalmima.

Istina je, mi u psalmima moramo tražiti na prvom mjestu molitvu, to je glavna svrha radi koje ih Crkva upotrebljava u liturgiji. No koju molitvu? Onu nadahnutu. A gdje se ona nalazi? Za nas kršćane u duhovnom, tj. tipičnom ili alegoričnom smislu psalama. A kako doći do tog smisla? Da li je moguće shvatiti antitip ako prije nismo shvatili tip? Nije li utopija misliti da smo shvatili pravilno alegorični smisao ako nismo prije dobro upoznali elemente alegorije?

Nadahnuti je pjesnik sam pod uplivom Božjim formulirao svoju molitvu, zahvalu, pohvalu, pouku. On ju je izrazio pjesničkim stilom, pjesničkim slikama, metoforama, pjesničkim usporedbama, pjesničkim izrazima. Mi sve to moramo najprije dobro upoznati da shvatimo pravi smisao njegove nadahnute molitve, zahvale, pohvale ili pouke, da shvatimo koju je i kakvu molitvu njemu za njegove vlastite potrebe Bog stavio u usta, i kad smo pod pjesničkom tvorevinom shvatili pravi smisao njegove nadahnute molitve, zahvale, pohvale ili pouke, treba nastojati da ga usvojimo, i kad smo ga usvojili, onda se izdignuti do tipičnog ili alegoričnog smisla kojim uspoređujemo sliku SZ sa stvarnošću Novoga, jer je svakome jasno da mi danas nećemo više moliti za spas ili oslobođenje izraelskog naroda, nego za sačuvanje i za oslobođenje Kristova stada, ljudi koji se imaju spasiti. No kojim ćemo mislima, kojim osjećajima i čuvstvima to prositi od Gospodina? Nama ih daje psalmista, a daje nam ih jer ih je sam primio od Gospodina. Mi danas nećemo

više zahvaljivati na oslobođenju od egipatskog ropstva ili od babilonskog sužanjstva, nego na Spasiteljevu otkupljenju; nećemo više slaviti Yahweh-ova djela u korist njegova naroda, nego djela utjelovljenoga Boga i prošla i sadašnja u korist i na spas svih ljudi. No kojima ćemo to mislima, kojim osjećajima i čuvstvima činiti? Onima koja nam je Bog objavio preko nadahnutog pjesnika.[4]) A onda, nije u psalmima sve alegorično. Tu se i izravno prorokuje o ekonomiji NZ, tu je dosta toga što vrijedi jednako i za starozavjetnog klanjaoca kao i za novozavjetnog vjernika. Zato ako mislimo postići da se naša molitva uzdigne do vrijednosti i zasluge nadahnute molitve moramo se potruditi da shvatimo tu molitvu onako kako ju je Bog izravno nadahnuo starozavjetnom pjesniku, moramo, drugim riječima, proučavati svim silama i svestrano literarni smisao psalama. Mi ne možemo rastaviti jedan smisao od drugoga, a još manje možemo postaviti neku antitezu, oprečnost između njih.

Spasitelj je u zajednici s Duhom Svetim već onda uključio tipični i alegorični smisao u literarnom smislu, već onda je stvarao podesan tip kad je nadahnjivao starozavjetnog psalmistu.

Mi ćemo, stoga, moći doći do ispravnog alegoričnog smisla samo preko valjano shvaćenog literarnog smisla. Drugim putem se izlažemo opasnosti da sami skujemo taj smisao ili, još bolje reći, fantaziramo i svojim fantaziranjima prilijepimo etiketu nadahnutog alegoričnog smisla Sv. pisma.

KAKO RAZUMJETI PSALME

Nije lako razumjeti psalme, nije lako shvatiti upravo onaj smisao koji je nadahnuti pjesnik htio dati svojoj pjesničkoj tvorevini? Bez sumnje! Uzmimo samo u ruke nekoliko komentara i vidjet ćemo da svaki autor tumači psalam na svoj način. Da se oni mogu baš tako lako shvatiti ne bismo imali te pojave. Što možemo! Valja nam se mučiti, i to svojski mučiti ako ćemo ih bar donekle razumjeti. Da imam nekog našeg ili tuđeg komentatora, kojeg bih vam

[4]) Ovaj su nam put zacrtali nadahnuti autori novozavjetnih hvalospjeva, Bl. Djevica Marija, sv. Zaharija i starac Šimun. Oni su pjevali o novom spasenju, ali sve pod starozavjetnim slikama oslobođenja od babilonskog sužanjstva, i to istim izrazima a skoro i riječima s kojima su se služili starozavjetni nadahnuti pjesnici, dajući starim slikama i starim izrazima novo značenje.

mogao predložiti, ja bih to učinio. Ali, na žalost, koliko je meni poznato, toga nema. Kod svakoga ćemo naći vrlo korisnih elemenata, ali kod nijednoga nećemo moći dobiti potpuni smisao svih psalama koji bi bio sasvim podesan za molitvu. Valja se truditi da dođemo do svog ličnog i to što boljeg shvaćanja ovih divnih nadahnutih pjesama.

Svojim vlastitim nastojanjem uz korišćenje pomoći, koju nam daju razni komentatori, moramo ići za tim da shvatimo što je nadahnuti pjesnik htio reći sa svojim psalmom, moramo, drugim riječima, nastojati da shvatimo koncepciju, zamisao psalma. Kad smo je shvatili kako valja, onda ćemo nastojati da shvatimo pojedine misli koje ju konkretiziraju i način kako su te misli pjesnički prikazane, i tako ćemo onda moći shvatiti cjelokupni psalam bilo kao objavljenu istinu, bilo kao pjesničku tvorevinu. No, naglašavamo, bez ličnog truda nije moguće doći do korisnog shvaćanja psalama.

Reći ćete: „Pa to zahtijeva dosta sposobnosti, dosta vremena i dosta napora!" Bez sumnje! Ali štogod smo utrošili da shvatimo što bolje psalme i da nam naša molitva postane što razumljivija sve smo to utrošili u samu molitvu i sve će to imati zaslugu molitve. Osim toga, shvaćena će nam molitva postati mnogo draža, mnogo lakša, a uz to će mnogo bolje biti obavljena i imat će mnogo veću zaslugu.

„Vaglia mi il lungo studio" — pjevao je Dante. Dugo proučavanje bilo je za velikog pjesnika očiti dokaz ljubavi a po tom i preporuka. I naše će dugo proučavanje biti znak ljubavi prema Gospodnjoj molitvi, dokaz naše želje da svoju dužnost obavimo što bolje, i jedna veoma uspjela preporuka kod Gospodina.

Bacimo jedan pogled na današnji svijet. Zaprepašćujemo se pred njegovim vjerskim prilikama. „Kád su ljudi zaspali, dođe njegov neprijatelj pa među pšenicu posija kukolj i otide" (Mat. 13, 25). Da li naša mlaka molitva nije odgovorna za veliko zlo koje se danas nalazi u svijetu?

DRUGI DIO: PSALMI NADAHNUTO DUHOVNO ŠTIVO

A sada par riječi i o drugoj ulozi psalama u molitvi svećenika.

Sv. pismo nije mrtva knjiga, a ne smije ni biti u životu kršćanina. Riječ je Božja uvijek nešto živo, nešto što neprestano donosi svoj plod.

Već je sv. Pavao govorio: „Sve je Pismo Bogom nadahnuto i korisno za učenje, za dokazivanje, za popravljanje, za odgoj u pravdi, da bude savršen čovjek Božji, spreman za svako dobro djelo" (II Tim. 3, 16—17). — U ovom nas tekstu najviše zanima tvrdnja sv. Pavla da je Sv. pismo korisno za odgoj u pravdi. Uzmemo li ove riječi u smislu da je sv. Pavao govorio Timoteju da se on može poslužiti Sv. pismom za odgoj drugoga u pravdi, ili za njegovo vježbanje i porast u svetosti, ili u smislu da je govorio da se on sam pomoću Sv. pisma može odgajati u pravdi, ili vježbati i rasti u svetosti, ova istina ne gubi ništa na svojoj značajnosti. Tu je nepogrešiva riječ Božja koja nam jamči da je Sv. pismo od najveće koristi, a po tome i od najveće važnosti za izgradnju našeg duhovnog života, za porast u milosti i svetosti, za povećanje i umnožavanje naših zasluga za nebo. Božja riječ ne smije ostati mrtvo slovo na papiru, odakle će je uzimati samo biblijski stručnjaci da raspravljaju o njoj u znanstvene svrhe; ne smije biti samo ni neosporivi i presudni tekst na koji će se pozivati dogmatičari da dokažu vjerske istine ili čak i sama Crkva da proglasi neku istinu kao objavljenu. Sv. pismo nije dano od Boga da ostane kod nadahnutih ljudi kojima je Bog progovorio. Nije dano niti da ostane kod sv. Crkve da ga ljubomorno čuva i autoritativno i nepogrešivo tumači. Ono je dano da dođe do svakog čovjeka, da Božja riječ progovori izravno svakom ljudskom srcu, da ga vodi, da ga nadahnjuje.

Čovjek prima rasvjetljenja i nadahnuća Božja kao i Božje poticaje u razmatranju, u čitanju života svetaca i pobožnih i učenih knjiga, jer je svuda Duh Sveti koji se služi raznim sredstvima da progovori ljudskom srcu, ali nigdje kao u Sv. pismu. Tu se Duh Sveti ne služi jezikom ljudi nego progovara svojim vlastitim jezikom, izravno i neposredno rasvjetljuje svojim božanskim svjetlom, svojom božanskom toplinom. On tu ne nadahnjuje čovjeka tuđim primjerom ili tuđim savjetom već on izravno savjetuje, pokazuje put, pozivlje na dobro, na bolje, na savršenije, on sam, Bog, nadahnjuje ljudsko srce i svojim ga božanskim načinom ljupko, blago, skoro nečujno, ali ipak neodoljivo, potiče. Tu nije samo Božja riječ nego je tu također i Božje djelovanje skopčano s tom riječi, tu Bog nastoji izravno djelovati i uplivati na ljudsko srce.

Ovo bi se doduše moglo reći donekle i o čitanju života svetaca i učenih i pobožnih knjiga, ali nikada u istoj mjeri

kao i o čitanju Sv. pisma. Zapravo, životi svetaca, učene i pobožne knjige će uplivati na ljudsko srce utoliko ukoliko se približe po sadržaju i po duhu Božjoj objavljenoj riječi, Sv. pismu. One će nam to više koristiti i to više će djelovati na nas što budu više srodne Sv. pismu. Sv. pismo je pravi original duhovnog nadahnutog štiva, a sve ostalo može biti samo kopija. Nijedan čovjek neće napustiti original za kopiju. Zato je Sv. pismo u ovom smislu nenadoknadivo, upravo kao što su nenadoknadiva sredstva našoj ljudskoj slabosti sv. sakramenti, iako mi možemo zadobiti Božju milost i na drugi način, npr. molitvom.

U ovom je smislu pisac zlatne knjižice „Nasljeduj Krista" oslanjajući se na nauku sv. Otaca mogao izjednačiti Sv. pismo s presv. Euharistijom (k. IV g. 11 br. 4), jer je u jednom i u drugom izravno djelovanje Božje.

Kod čovjeka je riječ jedan accidens, a ipak je čovjek smatra nečim svojim, nečim ličnim. Pa to ona, u stvari, i jest. Ona je njegova riječ, ona odgovara za nj, ona ga odrazuje. U Bogu nema accidens-a, tu je sve supstancijalno, sve je Bog i to integralni Bog, jer kod njega nema dijelova. Što je zato drugo Božja riječ nego sam Bog koji se na svoj vlastiti, nadahnuti, božanski način saopćava, objavljuje čovjeku? U ovom smislu kažemo da Božja riječ nije mrtva riječ, već nešto živo, nešto što diše božanskim životom za čovjeka, živi i djelotvorni Bog na području svojstvenom riječi, tj. u poučavanju, rasvjetljivanju i poticanju čovjeka na dobro, na krepost, na savršeni život.

Psalmi imaju i ovu drugu ulogu. Nemamo vremena da se dulje pozabavimo ovim predmetom, ali ću ipak nešto spomenuti.

Sv. Franjo Saleški tvrdi da je Davidov Psaltir sav posut divnim uzdasima prema Bogu, koji mogu služiti kao izvrsne strelovite molitvice (Filot. II Dio, g. 13). — Mnogi su se sveci služili obilato takvim molitvama uzetim iz psalama.

Sv. Terezija M. I. napisala je na početku svoje autobiografije riječi: „Misericordias Domini in aeternum cantabo!" Ove su riječi prvog dijela drugog retka ps. 88 (89) mogle najbolje izraziti što je bio njezin svetački život: dar dobrote Božje (misericordias); kome je ona dugovala svoj svetački život: Bogu (Domini); na čiju je slavu imao biti taj život u vremenu i u vječnosti: na čast dobrote božje (in

aeternum cantabo). Mislim da se nije mogla jasnije, jezgrovitije i ujedno potpunije izraziti. Nijedan teolog ne bi bio u stanju da jednom dubljom izrekom okarakterizira odnos između Boga i nekog sveca.

BOŽJA DOBROTA U PSALMIMA

Želio bih naglasiti samo jednu istinu, koju nam Bog eto izravno objavljuje, možemo reći, u svakom retku psaltira, koja je toliko potrebita našoj duši i našem duhovnom životu, a to da je Bog uvijek dobrota i to sama dobrota prema nama.

Uzmimo ps. 49 (50), prvi dio. Bog progovara izravno svome narodu i kaže mu da mu nisu po volji toliko sve njihove žrtve. Što bi onda tražio od njih? Kakav kult? „Immola Deo laudem et redde Altissimo vota tua!" (r. 14.) Bog traži da ga njegov narod slavi i da ispuni svoje zavjete prema njemu. Što mislimo da je Bog tražio od svog naroda da ga slavi radi njegove veličine? Nimalo! On traži od svog naroda da mu omogući da ga može obdariti svojim blagodatima i da mu narod može na tome zahvaljivati. To razabiremo iz činjenice da je slava koju Bog traži skopčana s ispunjavanjem zavjeta koji se čine upravo u nevolji kad se zazivlje Božja pomoć. A još je jasnije iz slijedećeg retka u kojemu se kaže: „Invoca me in die tribulationis, liberabo te et glorificabis me"[5]) (r. 15). — Zar u ovoj misli nije sadržan sav plan Božjeg stvaranja? Zašto nas je Bog stvorio? Tražio je nekoga koga će obasuti svojim dobročinstvima; da možemo navijeke slaviti njegovu neizmjernu dobrotu prema nama. Ima li Bog možda bilo kakav drugi plan s nama osim ovoga?

Uzmimo psalme koje je spjevao David kad ga je Saul progonio. Zar se srce tog čovjeka ne diže na jedan zbilja divan način k pouzdanju prema Božjoj dobroti? Zar nije potpuno stalan da će ga Bog uvijek izbaviti i dovesti konačno do cilja, do izraelskog prijestolja, jer je znao da je Bog neizmjerna dobrota koja ne može izdati nikoga tko se u nj uzda? To David pjeva, ali to Bog, u stvari, stavlja pred naše oči, uvjerava nas kakav će biti prema nama.

---

5) U jednom logičnom rasporedu ovaj bi redak morao doći prije prećašnjeg a onda bi misao bila potpuno jasna. Ali, eto, pjesnik je izvrnuo red pa je rekao kasnije ono što je morao reći ranije.

Uzmimo u obzir da se bilo u Davidovim psalmima bilo u onim općenarodnim neprestano govori o Yahweh-ovoj *hesed,* osobitom milosrđu ili osobitoj blagonaklonosti prema Davidu ili prema Izabranom narodu. Tu se ne radi o milosrđu u općem smislu ove riječi, već o posebnoj vezi milosrđa i dobrote koju je Bog želio i htio uspostaviti s Davidom i sa svojim narodom i po kojoj su ovi postali Yahweh-ovi *hasidim,* korisnici te osobite veze dobrote i milosrđa.[6]) Ta je veza uspostavljena na savršen način između Boga i nas kršćana, koji smo pravi narod Božji. Zar nas ta osobita veza s Bogom, izravna i neposredna, neće napuniti najvećom utjehom, najslađim miljem svaki put kad nam je Bog u našoj dnevnoj molitvi stavi pred oči?

Zar nam se ne sviđa dobrota Božja koja pozivlje grešni narod na pokoru da mu se može smilovati?

Zar nas ne zadivljuje dobrota Božja kako je prikazana u ps. 50 (51)? Ona, eto, pripravlja svoje tajanstvene putove kako će Davida i svakog grešnika očistiti potpuno od njegovih grijeha i kako će mu sačuvati njegove ovlaštene položaje kod Boga, kako je sačuvala zemaljske položaje Davidu: „Ne projicias me a facie tua et spiritum sanctum tuum ne auferas a me" (r. 13), kako si odbacio Saula od lica svoga i oduzeo svoj Duh, koji si mu bio dao kad si ga pomazao za kralja, i on time izgubio izraelsko kraljevsko prijestolje za svoje nasljednike, nego: „Redde mihi laetitiam salutaris tui", da se mogu radovati da ćeš ti biti vazda moja salus; „et spiritu principali confirma me", učvrsti u meni svoga Duha, koji ti poklanjaš vladarima i koji im jamči da će uvijek imati vlast u svojim rukama, jer im je ti daješ. Zar se naš duh ne osjeća podignutim kad mu iza grijeha Bog progovara na ovaj način, kad ga vraća u prijašnje prijateljstvo isto kao da se nije ništa dogodilo?

Uzmimo u razmatranje psalme izmirenja između Yahweh-a i naroda koji se netom povratio iz sužanjstva i odmah dolazi pred svoga Boga u Jeruzalemu da ga zamoli za oproštenje kao što bi pravo raskajani sin najprije molio svoga oca, koga je uvrijedio, da mu oprosti. A onda mu se preporučuje da ga uzme ponovno natrag kao svoj Izabrani narod i da mu pomogne u tadašnjim teškim prilikama, u kojima se našao iza povratka u opustošenu zemlju. Zar ne odzva-

---

[6]) Riječ **hasidim**. Vulgata redovito prevodi **sancti,** tj. oni koji su Bogu na osobiti način posvećeni ili mu na osobiti način pripadaju.

njaju patetično glasovi naroda: „Udijeli nam naš prijašnji položaj, Bože Spasitelju naš, razbij svoju srdžbu protiv nas. Da li ćeš se srditi dovijeka protiv nas? Da li ćeš produljiti svoj gnjev kroz sve naraštaje? Zar nas ti nećeš ponovno oživiti, tj. nanovo uspostaviti kao narod?" (Deus, tu conversus vivificabis nos)[7]) — „Zar ti tvoj narod neće opet spremati žrtvene gozbe?" (Et plebs tua laetabitur in te)[8]) — Iza ove usrdne prošnje slijedi dirljiv dijalog između raskajanog naroda i Boga: „Daj da vidimo tvoju blagonaklonost, Yahweh!" (Ostende nobis, Domine, misericordiam tuam)[9] „Pokloni nam stalnost svoje zaštite" (Et salutare tuum da nobis).[10]) Zatim se uvodi govor Božji: „Slušat ćemo smjerno što nam govori naš Bog, Yahweh" (Audiam quid loquatur in me Dominus, Deus), „eto on predlaže izmirenje svome narodu i svojim štićenicima" (quoniam loquetur pacem in plebem suam et super sanctos suos).[11]) — Konačno progovara utaženi Bog: „Nemojte se više nikada povratiti na idolopoklonstvo bezumnika!" (Ut non convertantur ad stultitiam).[12]) „A stalnost će moje zaštite biti uvijek na dohvat mojim bogobojaznicima" (veruntamen prope timentes eum salutare ejus) „i ja ću boraviti sveđer u svom božanskom veličanstvu u vašoj zemlji" (ut inhabitet gloria in terra nostra). (ps. 84, 5—10). — Zar se ne bi razveselilo naše srce kad bi iz usta Božjih izravno čulo ovakovo nešto nakon svojih grijeha i zločina? A da li je različit Bog s nama od ovoga kako nam se objavljuje u ovom psalmu? Da li ne vrijede i za nas riječi ps. 102 (103), 10—12: „Nije postupio s nama

---

7) »Bože, obazri se na nas i oživi nas« nije tačan prevod jer se ono **obazri se na nas** ne nalazi ni u izvorniku ni u prevodima.

8) Radi se o veselju žrtvenih gozbi na kojima je narod uzvisivao moć svoga Boga i hvalio djela koja je učinio u njegovu korist.

9) Misericordia — blagonaklonost ili osobita veza milosrđa između Boga i njegova naroda. Narod moli da ta veza bude opet uspostavljena.

10) Salutare, latinska **salus** kao i zvorna riječ **yeša'** imaju mnogo šire značenje nego li naše spasenje. To je i spasenje i zaštita i prosperitet itd.

11) Sancti su **hasidim**, korisnici Yahweh-ove **hesed,** blagonaklonosti.

12) Stavili smo prevod sv. Jeronima juxta Hebraeos jer odražava doslovno original kakav se nalazi u današnjem MT. LXX su, izgleda, preveli po smislu. Oni imaju: »Et in eos, qui convetuntur ad cor.« **Ad cor** je ovdje adverbijalni akuzativ, pa bi stoga njihov prevod imao glasiti: »(On predlaže izmirenje) onima koji se svim srcem obraćaju (k Yahweh-u)«, tj. koji ni ne pomišljaju na kult krivih bogova, već svim srcem prianjaju uz svoga Boga.

prema našim grijesima, niti nam je uzvratio prema našim vjerolomstvima. Koliko nebo nadilazi visinom zemlju toliko je njegova blagonaklonost nadjačala nedostojnost njegovih bogobojaznika. Vladao se prema nama kao da su od nas odstranjeni naši zločini koliko je udaljen istok od zapada".

Bacimo jedan pogled na divni psalam „De Profundis": „De profundis", iz dubina, iz dubokih voda, iz neizrecivih patnja i nevolja u kojima se gušim i propadam radi svojih grijeha, „clamavi ad te, Domine. Domine! Exaudi vocem meam! Fiant aures tuae intendentes in vocem orationis meae!"[13]) Kome ću se obratiti za pomoć? Tebi, koga sam uvrijedio! A za što ću vapiti prema tebi? „Si iniquitates observaveris, Domine, Domine quis sustinebit? Quia apud te propitiatio est etsi terribilis sis!" Kaznio si nas, pokazao si se strašnim prema nama, ali ipak znamo da ćeš se dati utažiti jer si pun milosrđa i dobrote. I zato: „Sustinui Dominum, sustinuit anima mea. Verbum ejus expectavi, anima mea ad Dominum", duša moja drži svoj pogled uprt u onoga Yahweh-a koji me je kaznio. On će se i smilovati, i to on jedini. „A vigilia matutina usque ad vigiliam matutinam" (dan i noć) „expectet Israel Dominum, quia apud Dominum misericordia et multa apud eum redemptio." Neka Israel ne sumnja ni najmanje da će mu Yahweh pomoći i da će ga izbaviti, jer on nije zaboravio na svoju milosrdnu vezu prema narodu premda ga je ovaj tako sramotno uvrijedio. — Sagriješili smo protiv tebe. Ad quem ibimus? Zar nam Bog ne kaže u ovom psalmu: „Ja, onaj koga ste vi uvrijedili, ja sam onaj koji vas zove: „Dođi, sinko, nemoj lutati, nemoj očajavati! Ja želim biti opet dobar i samo dobar prema tebi?" — „Ipse redimet Israel ex omnibus iniquitatibus ejus", od njegovih zločina, ili bolje reći od kazne koju je zaslužio za svoje zločine. — On, milosrdni Bog, izbavit će nas od svih grijeha kojima smo ga uvrijedili, dapače i od svih posljedica naših grijeha. To nam jamči svojom neprevarljivom riječi.

Mogli bismo na dugo i na široko iznijeti skoro cijeli psaltir, jer nam tu sve govori o Božjoj dobroti. Bog hoće da bude dobar prema nama, hoće da izlije svu svoju božansku darežljivost na nas, hoće da ga štujemo kao Boga, ali kao Boga dobrote prema nama. Zar se naše srce neće ganuti kad vidi kako Bog hoće da uspostavi vezu s njim, intimnu vezu

---

13) Donosimo tekst prevoda sv. Jeronima juxta Hebraeos.

najveće dobrote? Zar se to srce usprkos svih svojih slabosti neće nastojati vinuti do neizmjerno dobrostiva Boga, zar neće svim pouzdanjem ići prema njemu?

Ako svećenik shvaća psalme, naći će u njima obilje duhovne okrepe svakog dana. To je zbilja neprocjenjivo blago koje nam je Gospodin poklonio, kao što je neprocjenjivo blago i sve ono drugo što nam se udostojao objaviti. Grehota bi bila, i to velika, kad ne bismo ušli u trag tome blagu, kad bismo ga ostavili neiskorištena, kad bismo ga zanemarili.

Nama se, eto, nameće potreba i s ove druge strane da svestrano proučimo psalme i da ih nastojimo što bolje razumjeti.

ZAKLJUČAK

Sa psalmima svećenik dolazi u dodir svakog dana, i to po više puta na dan. Rekao bih da je sv. Crkva njemu stavila u ruke čitavo Sv. pismo da ga proučava, da ga shvati i da se s njim okoristi, a onda da ga može i drugima tumačiti, i druge upućivati u čitanje Sv. pisma i drugima omogućiti da se i oni s njim koriste. Ali, eto, ona mu je dala u ruke psaltir na jedan poseban način, otuda također i dužnost za njega da ga i na jedan poseban način upozna.

o. Ivan ŠTAMBUK

PSALM 99 (100)

Naslov: Pjesma zahvalnica uz glazbala.

Pjesma uz glazbala je liturgijska oznaka koja označuje da su Psalam imali pjevati izabrani hramski pjevači u liturgijskoj uporabi uz pratnju glazbala, kako smo to više puta naglasili. A *Pjesma zahvalnica* označuje vrst Psalma i odnosi se na njegov sadržaj. Prema ovoj oznaci Psalam je spjevan u znak zahvale Yahweh-u za neko veliko dobročinstvo.

Uzmemo li u obzir, da se u 1b — 3 r. govori o proglašenju Yahweh-a kraljem, a da se u 4 — 5 r. ističe Yahwehova dobrota i milosrđe, neće biti teško zaključiti, da se radi o proglašenju Yahweh-a kraljem nakon povratka iz Babilonskog sužanjstva prigodom posvećenja ponovno sagrađenog hrama; i da je prema tome Psalam spjevan istom prigodom kojom su spjevani Psalmi 95 (96) i 97 (98).

najveće dobrote? Zar se to srce usprkos svih svojih slabosti neće nastojati vinuti do neizmjerno dobrostiva Boga, zar neće svim pouzdanjem ići prema njemu?

Ako svećenik shvaća psalme, naći će u njima obilje duhovne okrepe svakog dana. To je zbilja neprocjenjivo blago koje nam je Gospodin poklonio, kao što je neprocjenjivo blago i sve ono drugo što nam se udostojao objaviti. Grehota bi bila, i to velika, kad ne bismo ušli u trag tome blagu, kad bismo ga ostavili neiskorištena, kad bismo ga zanemarili.

Nama se, eto, nameće potreba i s ove druge strane da svestrano proučimo psalme i da ih nastojimo što bolje razumjeti.

ZAKLJUČAK

Sa psalmima svećenik dolazi u dodir svakog dana, i to po više puta na dan. Rekao bih da je sv. Crkva njemu stavila u ruke čitavo Sv. pismo da ga proučava, da ga shvati i da se s njim okoristi, a onda da ga može i drugima tumačiti, i druge upućivati u čitanje Sv. pisma i drugima omogućiti da se i oni s njim koriste. Ali, eto, ona mu je dala u ruke psaltir na jedan poseban način, otuda također i dužnost za njega da ga i na jedan poseban način upozna.

o. Ivan ŠTAMBUK

PSALM 99 (100)

Naslov: Pjesma zahvalnica uz glazbala.

Pjesma uz glazbala je liturgijska oznaka koja označuje da su Psalam imali pjevati izabrani hramski pjevači u liturgijskoj uporabi uz pratnju glazbala, kako smo to više puta naglasili. A *Pjesma zahvalnica* označuje vrst Psalma i odnosi se na njegov sadržaj. Prema ovoj oznaci Psalam je spjevan u znak zahvale Yahweh-u za neko veliko dobročinstvo.

Uzmemo li u obzir, da se u 1b — 3 r. govori o proglašenju Yahweh-a kraljem, a da se u 4 — 5 r. ističe Yahwehova dobrota i milosrđe, neće biti teško zaključiti, da se radi o proglašenju Yahweh-a kraljem nakon povratka iz Babilonskog sužanjstva prigodom posvećenja ponovno sagrađenog hrama; i da je prema tome Psalam spjevan istom prigodom kojom su spjevani Psalmi 95 (96) i 97 (98).

Sva su ova tri Psalma pjesme zahvalnice Yahweh-u za milost oslobođenja, i u svima trima se pjeva o proglašenju Yahweh-a kraljem, ali ne pod istim vidom. U Ps. 95 (96) i 97 (98) Psalmista pozivlje Israelce da u znak zahvalnosti proglase Yahweh-a kraljem. U ovom ih potiče da shvate veliku milost koju im je Yahweh iskazao, kad je pristao da ponovno bude izabran za njihova kralja i da mu na njoj zahvale. Psalam, dakle, ne ističe toliko činjenicu ponovnog proglašenja Yahweh-a kraljem koliko zahvalnost koju Israelci duguju svome Bogu za to što ih je ponovno uzeo pod svoju upravu i zaštitu, jer će upravo iz te činjenice proisteći najveće blagodati za narod. U ovom smislu Psalmu vrlo dobro pristaje naslov: *Pjesma zahvalnica u znak priznanja za primljena dobročinstva,* što sve označuje hebr. riječ *tôdâ(h),* priznanje i zahvala.

Psalam spada među Psalme posvećenja, jer ističe njegovo značenje za budući život Israelskog naroda; pjeva, drugim riječima, o istini, koja je usko povezana sa svečanošću samog posvećenja.

RED 1b — 3.

*1b. Uzvikujte Yahweh-u svi Izraelci, **

*2. Priredite mu velike svečanosti, vi, njegovi službenici! * Radosno kličući uđite (svi) k njemu u svetište!*

*3. Uzmite na znanje: „Yahweh je poprimio svoje božansko dostojanstvo, * on nas je uspostavio, mi smo njegovi." — Njegov narod i njegova pastva —*

1b — 2. „Uzvikujte Yahweh-u svi Israelci, priredite mu velike svečanosti, vi, njegovi službenici." Psalmista opisuje kratkim crtama svečano proglašenje Yahweh-a kraljem, koje je izvršio sav narod s levitima i svećenicima pred samim svetištem u Jerusalemu. Narod uzvikuje: „Živio Yahweh kralj!", a leviti i svećenici nastoje što doličnije proslaviti svojim umjetničkim pjevanjem i svojom svećeničkom ulogom sam obred proglašenja.[1])

---

1) »Uzvikujte Yahweh-u«. U izvorniku imamo nama već dobro poznati glagol **hari'u**, koji je označivao viku i galamu pred bitkom ili masovno slavlje jubilejske svečanosti, a onda i masovno slavlje svečanosti proglašenja kraljem. — Glagol se nalazi u imperativu, ali to ne znači da se radi stalno o pozivu na slavlje, nego bi moglo biti da Psalmista samo življe opisuje obred proglašenja Yahweh-a kraljem, kako smo to istakli u noti na 4. r. Ps. 97 (98).

„Radosno kličući uđite (svi) k njemu u svetište.“ Iza kako su svečano proglasili Yahweh-a svojim kraljem, narod i službenici svetišta ulaze u hram, da s veseljem iskažu počast novo izabranom kralju svojim klanjanjem pred njim i da mu obećaju posvemašnju pokornost.[2])

3. „Uzmite na znanje“: „Yahweh je poprimio svoje božansko dostojanstvo, * on nas je uspostavio, mi smo njegovi. — Njegov narod i njegova pastva.“ — Poslije nego je opisao obred proglašenja Yahweh-a kraljem Psalmista stavlja pred oči svojim sunarodnjacima veliko značenje tog događaja za sam narod. Istina je, veli on, Yahweh je obredom posvećenja na novo podignutog svog hrama i ponovno uspostavljenog svog javnog i svečanog štovanja opet poprimio svoje božansko dostojanstvo koje je nekoć imao u svom narodu, time je i ponovno dobio svoj ugled koji je nekada uživao među poganskim narodima; ali je on i ponovno pristao da upravlja svojim narodom i da bude njegovim vladarom, da vodi posebnu brigu o njemu, da ga štiti i brani. Pristao je ponovno da mi budemo njegov izabrani narod,

---

»Svi Israelci«. Doslovno: »Sva zemljo«. Radi se o određenoj zemlji, tj. o Palestini. A onda je zemlja stavljena metonimički za njezine stanovnike.

»Priredite mu velike svečanosti, vi, njegovi službenici.« Doslovno: »Služite Yahweh-u, ili štujte ga s radošću«. Riječ smo Yahweh izostavili, ili bolje reći namjesto nje stavili zamjenicu mu, jer u našem jeziku ne zvuči najbolje dvaput ponovljena riječ Yahweh, koja je inače i u izvorniku stavljena samo radi mjere stiha. Namjesto **služite s radošću** stavili smo **priredite velike svečanosti.** Riječ **'abad** označuje bogoštovlje kojim su svećenici i leviti častili Yahweh-a. To je bogoštovlje, prema mišljenju psalmiste, bilo popraćeno s vanjskom radošću ili s velikim svečanostima, s igrama i sa žrtvenim gozbama, jer se vanjska radost očituje upravo u svečanostima, kako smo to više puta istakli. Izraz **častite ga velikim svečanostima** znači: održite mu ili priredite mu velike svečanosti.

»Vi, njegovi službenici«. Ove se riječi ne nalaze u tekstu, ali se moraju podrazumjeti, jer se prema riječi **'abad** radi o bogoštovlju, koje su svećenici i leviti iskazivali Bogu.

2) »Radosno kličući uđite (svi) k njemu u svetište«. Riječ **svi** ne nalazi se u izvorniku, i ona nije potrebita, jer je jasno da će nakon proglašenja Yahweh-a kraljem svi sada, i narod i službenici, ući u svetište, da iskažu počast njemu, koji se je tu nalazio. Mi smo je stavili radi veće jasnoće.

»K njemu u svetište«. Doslovno: »Preda nj«. U hramu se je Bog smatrao fizički prisutan i tu su imali ući Israelci da mu iskažu svoje počasti koje bi inače iskazivali i pred prisutnim zemaljskim kraljevima.

njegova posebno izabrana zajednica među svim ostalim narodima kao nekoć. Time nas je opet uspostavio i uzdigao nad sve ostale narode i na osobiti način nad svima ostalima počastio, ukoliko nam je odredio mnogo uzvišeniju sudbinu i plemenitije ciljeve nego li njima svima.[3])

U prvom dijelu (1b — 3) Psalmista ističe blagodati koje će narod imati uslijed proglašenja Yahweh-a kraljem; on će time postati ponovno njegov izabrani narod kao što je bio i nekada.

4. *Uđite na njegova vrata s pjesmama zahvalnicama, * u njegove trijemove s pohvalama.*
— Odajte mu priznanje, blagoslivljajte njegovo ime: —
5. *„Yahweh je dobar, * njegova blagonaklonost traje dovijeka!“*
— „Ostaje vjeran svojim obećanjima za sva pokoljenja!“

4. „Uđite na njegova vrata s pjesmama zahvalnicama, * u njegove trijemove s pohvalama.“ Poslije nego je protumačio veliko značenje proglašenja Yahweh-a kraljem za sam narod Psalmista sada pozivlje sve Israelce da uđu u hram, i tu pred nazočnim Bogom priznaju da im je učinio veliku milost kad ih nakon njihovih nevjernosti nije odbacio, nego eto opet primio za svoj najovlašteniji i najmiliji

---

3) »Uzmite na znanje«. Značajno je da Psalmista ne upotrebljava riječ **priznajte** ili **proglasite** nego **de'û** uzmite na znanje. Jasno je, da on ne misli prikazati kako su Israelci i službenici svetišta izabrali Yahweh-a za svoga vladara, nego nastoji podvući veliku blagodat koja proističe iz činjenice da je Yahweh postao ponovno kraljem svoga naroda.

»Yahweh je poprimio svoje božansko dostojanstvo«. Doslovno: »Yahweh je postao Bog«. Yahweh je od vijeka pravi Bog, ali nije uvijek bio čašćen na zemlji svečanim bogoštovljem kao pravi Bog, a potom nije uvijek ni bio priznat kao pravi Bog. Čim je počeo biti čašćen javnim i svečanim štovanjem kao pravi Bog, postao je u nekom smislu Bog među ljudima, tj. ljudi su ga priznali za pravoga Boga. Mi smo nastojali izraziti što jasnije ovu misao Psalmiste, pa smo se malo udaljili od slova. — Ove nam riječi pružaju dovoljan dokaz da je proglašenje Yahweh-a kraljem bilo neodjeljivo od uspostavljanja javnog i svečanog štovanja prigodom posvećenja hrama.

»On nas je uspostavio«. Čim je Yahweh poprimio javno i svečano štovanje u Jerusalemu i time bio proglašen kraljem, bilo je jasno da on uspostavlja ponovno državu i kraljevstvo svoga naroda, jer jedino ukoliko vlada i kraljuje njegov narod vlada i kraljuje on preko njega.

narod; hoće da mu zahvale na njoj kako se dolikuje, i da ga uzveličaju hvaleći njegovu moć, a još većma njegovu dobrotu.[4])

„Odajte mu priznanje, blagoslivljajte njegovo ime." Israelci moraju priznati, da je Bog zbilja bio nepojmljivo dobar i milosrdan prema njima, i da ih zahvaljujući jedino njegovoj dobroti i milosrđu nije nestalo kao Izabranog naroda. Oni mu moraju zahvaliti na tolikoj dobroti i milosrđu i blagoslivljati njegovo ime kao što se blagoslivlje ime najvećeg dobročinitelja.

5. „Yahweh je dobar, * njegova blagonaklonost traje dovijeka!" — Ostaje vjeran svojim obećanjima za sva pokoljenja! — Ove riječi sačinjavaju onu kratku pjesmu pohvalnicu i zahvalnicu na koju je Psalmista pozvao Israelce u gornjem retku, i koju su oni imali pjevati u hramu, izlijevajući svoje osjećaje harnosti i zahvalnosti pred prisutnim Yahweh-om, što se je udostojao da ih ponovno primi za svoj izabrani narod.[5])

U drugom dijelu (4 — 5) Psalmista iznosi glavni cilj svoje nadahnute pjesme: Israelci moraju biti jako zahvalni Yahweh-u zato što ih nije odbacio nego ih je ponovno primio za svoj izabrani narod. Oni mu stoga moraju iskazati svoju zahvalnost javno i svečano sada prigodom posvećenja ponovno uspostavljenog hrama.

Iz proučavanja samoga Psalma jasno proističe da je Yahweh proglašen kraljem i to prigodom svečanog uspo-

---

4) »S pjesmama zahvalnicama«. U izvorniku imamo ponovno riječ **toda(h)** koju smo imali u naslovu i koja označuje pjesmu, kojom se priznaje primljeno dobročinstvo i zahvaljuje na nj.

5) »Njegova blagonaklonost traje dovijeka«. Psalmista misli istaknuti da se Yahweh-ov stav milosrđa prema israelskom narodu nije nikada izmijenio: otkako je jednom odlučio da će se smilovati Israelu na poseban način među svim narodima nije nikada promijenio svoje odluke i uvijek će pokazati prema tom narodu onu svoju istu dobrotu koju mu je pokazao u početku, mada se je on iznevjerio svome Bogu i pokazao se nedostojnim njegove osobite dobrote.

»Ostaje vjeran svojim obećanjima za sva pokoljenja«. Doslovno: »Njegova je vjernost u obećanjima za sva pokoljenja«. Psalmistova je misao očita: nevjernost i nedostojnost Israelskog naroda nije spriječila Yahweh-a da ispuni svoja obećanja koja je zadao ocima i tom narodu. Tu je nepobitni dokaz: mjesto da uništi grešni narod kako je eto bio zaslužio, on ga je oslobodio i opet mu povratio čast i moć. Obećanja, dakle, zadana Israelu neće se nikada povući, ona će se jednog dana stalno i potpuno ostvariti.

stavljanja njegova javnog štovanja u Jerusalemskom hramu prema riječima 3. r. „Yahweh je poprimio svoje božansko dostojanstvo" koje se mogu odnositi samo na uspostavljanje svečanog i javnog štovanja, kako smo iznijeli gore u tekstu. — Ali je također jasno, da Psalmista nastoji istaknuti kako je upravo time i israelski narod postao pravi Božji narod, narod pod izravnom upravom Božjom. Oslobođenje je upravo ovom činjenicom dobilo svoje pravo i najveće značenje, doseglo je svoj vrhunac, i s ovom je činjenicom konačno bilo dovršeno. Također je jasno da Psalmista potiče Israelce, da shvate u pravom svjetlu tu veliku blagodat, o kojoj će ovisiti sve ostale blagodati koje će oni primiti od Gospodina, jer će se on vladati prema njima uvijek sa stanovišta da su oni njegov izabrani narod.

Ne može također biti nikakve sumnje da se ne radi o svečanosti posvećenja iza povratka, jer se ističe dobrota Božja, njegovo milosrđe i njegova vjernost zadanim obećanjima prema israelskom narodu, dapače se pozivlje Israelski narod da upravo hvali i slavi Yahweh-a radi dobrote, milosrđa i vjernosti koju mu je iskazao; a to se ne može odnositi nego na milost oslobođenja.

Psalam ima svoje mesijansko značenje: Bog se vječito zauzima za svoj narod. To će se ostvariti potpuno samo kod kršćanskog naroda. Njega Bog neće nikada duhovno napustiti, nego će navijeke s njim upravljati i vazda će se brinuti za njegovo dobro čim ga je jednom oslobodio od ropstva grijeha svojom Božanskom moći.

Kako vidimo u gornjem rasporedu teksta Psalam se sastoji od četiri retka. Svaki redak ima svoja dva paralelna dijela više jedan treći dio, koji nije paralelan s prva dva, niti ima svoga posebnog paralelnog dijela, već uglavnom ponavlja u sažetijem obliku i nešto jasnije misao prvih dvaju dijela. Ova nas činjenica upućuje na zaključak da su psalam pjevala dva kora: prvi bi kor pjevao prva dva dijela, a drugi bi kor poput jeke ponavljao i potvrđivao misao prvog kora svojim trećim dijelom retka. Zamislimo li pjevanje ili recitaciju psalma na ovaj način, vidjet ćemo da je on ritmički sastavljen vrlo skladno i da se ističe vrlo lijepim vanjskim pjesničkim oblikom, a i da mu misao teče glatko i logički.

U ovom Psalmu nemamo posebnog zaključka, jer u stvari svaki redak ima svoj zaključak, pa zato ne treba onaj na kraju za čitavi psalam.

ISPOVJED KAO SAKRAMENAT DUHOVNOG NAPRETA

Nije rijetko mišljenje uvriježeno kod naših vjernika da je ispovijed potrebna samo onome koji ima na duši teške grijehe. Zaboravlja se i olako prelazi preko ispovijedi kao sakramentu duhovnog napretka. Izvan svake je sumnje činjenica da Krist želi da budemo sveti. Od njega je potekao tako ozbiljan i velik zahtjev: „Budite savršeni kao što je savršen vaš nebeski Otac . . ." On se ne zadovoljava nekom polovičnom savršenosti, nego nas povlači na sam izvor svetosti, u zajednicu s Trojedinim Bogom koji nas želi bez prestanka usavršavati.

Sve nas to upućuje da shvatimo kako ispovijed ima jedan pozitivan cilj. Ne radi se kod ovog sakramenta samo o tome da se uništi grijeh i da uredimo osobne račune sa Vječnom Pravdom. Niti samo o milosti jednog prolaznog pomirenja, kako veli p. Roguet. Tu je milost obnovljenog prijateljstva, milost jakosti i ustrajnosti u dobru. U ispovijedi se susrećemo s Kristom, liječnikom naših duša, koji se ne zadovoljava samo da zavije naše rane nego nam opet vraća potpuno zdravlje.

Primanje sakramenta ispovijedi jest dokaz da jedna duša živi. To nije makinalno utjecanje jednom vanjskom lijeku koji bi nas izvana očistio. To je osobna suradnja sa onom pomoći koju nam Bog pruža. Taj osobni udio pokornika jest od sudbonosne važnosti. Svećenikovo odrješenje koje bi bilo izgovoreno nad jednim ravnodušnim i neraskajanim srcem bilo bi fiktivno i potpuno bez učinka.

S druge strane treba naglasiti da Bog ne čeka da se podijeli odrješenje, pa da jednu dušu koja se kaje očisti od grijeha. Čim se netko savršeno pokaje, grijesi su mu oprošteni i on se u ljubavi sjedinjuje iznova sa svojim Bogom. Istina ne smijemo zaključiti kao da bi sakramenat ispovijedi bio tada suvišan. Oproštenje se može dobiti prije primanja sakramenta, ali ne bez veze sa sakramentom ispovijedi. Pokornik mora imati barem implicitnu želju primiti sakramenat. Odrješenje je potrebno da se ispuni ako je nužno sve one manjkavosti između dispozicije koju netko posjeduje i dispozicije koja je potrebna da se izbrišu krivnje.

K tome, odrješenje nam pruža u neku ruku vidljivu sigurnost oproštenja kao očiti odgovor, kojega Bog daje preko svećenika, na molbu koju smo upravili njegovu milosrđu. A konačno znamo da su ključevi odrješenja predani

Crkvi. Dolikuje dakle da ona sankcionira na vidljivi i služben način oproštenje koje je u duši možda već zadobiveno.

Ma kakva bila ta teoretska izlaganja o učincima sakramentá ispovijedi ostaje ozbiljna poteškoća zašto se stvarno naše unutrašnje stanje malo mijenja i nakon toliko obavljenih ispovijedi. Najčešći prigovor glasi ovako:

— Ispovijedam uvijek jedne te iste grijehe. Znam da je svaki grijeh uvreda nanesena Bogu. Ali mi smo tako slabi, da se pomalo naviknemo na svoje slaboće. Ponavljanje istih grijeha pomalo ih učini običnima. Više nam se oni ne čine strašnim. Pomirili smo se s njima. Pa se onda lako pomirimo, da izrecitiramo, kao staru naučenu pjesmicu, uglavnom svoje nepromjenljive grijehe i u ispovjedaonici . . . Mjesto da napredujemo, čini se, da nas sakramenat ispovijedi svojim čestim ponavljanjem osuđuje na jedno nepopravljivo tapkanje na istom mjestu. Ne bi bilo bolje ne ići tako često na ispovijed. Odnosno ne bi li ispovijed trebala biti spasonosni lijek samo za velike grijehe . . .?

Takav dojam o ispovijedi, koji je nažalost danas tako čest, dolazi odatle što mnogi pokornici ne znaju ispitivati savjest. Umjesto da temeljito ispituju sebe u svjetlu božanskih zahtijeva i svoga vlastitog zvanja, o kršćanskom idealu onakvom kakav je izražen u evanđelju i oživotvoren kod svetaca, oni se zadovoljavaju da površno prelete listu zapovijedi i glavnih grijeha.

Prosijana na rešetu preširokih rupa njihova savjest ne otkriva nego svakidanje pogreške i na neki način neizbježive. Zato je njihovo priznanje u ispovjedaonici infantilno i stereotipno. Ispovjednik lako može utvrditi da su takve ispovijedi gotovo identične s onim prijašnjim i da se ni za dlaku ne mijenjaju. Mjesto da obuhvate svoje pogreške u njihovu stvarnom korijenu, zadovoljavaju se time da izgovore čitav katalog propusta po točno određenoj shemi koju je njihova životna navika sankcionirala.

Nije sakramenat ispovijedi bez učinka, mi smo oni koji smo mu oduzeli efikasnost dajući mu svojom neozbiljnošću samo sladunjavu i bljutavu materiju.

Ako bismo se naprotiv ispitivali u svjetlu kršćanskog ideala ljubavi i svega onoga što smo rekli u prošlom članku o međusobnoj solidarnosti, koja bi trebala prožimati sve kršćane, mi bismo otkrili grijehe naših ozbiljnih propusta koji bi okarakterizirali na mnogo istinitiji i stvarniji način našu moralnu fizionomiju.

Ne valja se na primjer optužiti: „Bio sam rastresen kod molitve.“ To je naime neizbježiva slabost za svakog kršćanina. Nego se treba konkretnije i osobnije izraziti: „Nisam pokušavao iskreno i sabrano moliti.“ Ili: „Zadovoljavao sam se samo površnom i makinalnom molitvom svojih usana.“

Ne valja se optužiti: „Imao sam sumnja protiv vjere.“ I to se događa više ili manje svakome. Nego ovako: „Nisam uložio dovoljno truda u proučavanju vjerskih istina i kako da svoju vjeru produbim čitanjem i razmišljanjem riječi Božje.“

Nije dosta reći: „Imao sam napasti protiv šeste Božje zapovijedi.“ Ili: „Imao sam ružne misli.“ Tko nema napasti i kome ne dođu ružne misli? Treba se opet optužiti tako da dođe do izražaja moja osobna krivnja: „Nisam angažirao svoju volju da napasti sječem u korjenu.“ Ili na primjer: „Nisam iskorištavao milosti iz pouka i osobnih rasvjetljenja da svoju maštu više discipliniram, svoj um više obogatim duhovnom superiornošću i tako otupim silovitost svojih nižih nagona.“ Ili: „Bez potrebe sam se izvrgavao opasnostima bližnjih grešnih prigoda.“

Malo koristi ako rečem: „Nisam imao dovoljno ljubavi prema bližnjemu.“ Valja naglasiti u čemu se je sastojala ta povreda kršćanske ljubavi. Na primjer: „Bio sam u svojoj sredini sijač zavisti i nestrpljivosti.“ Ili: „Nisam se htio odreći jedne ili druge sitnice da bih tom žrtvom drugome pomogao u nevolji.“

Nabrojili smo nekoliko primjera optuživanja koji zahvaćaju dublje u naš duhovni život, koji nas mogu dovesti do ozbiljnog napretka, obnove i osvježenja našeg intimnog odnosa sa Gospodinom.

Ono što može spasiti naše ispovijedi od praznina, navika, besplodne infantilnosti to je način kako ćemo se optužiti i poniziti pred svećenikom koji u tom trenutku predstavlja neizmjerno milosrđe našega Spasitelja.

Općenita optuživanja: „Bio sam ohol ili lijen“, ne sadrže gotovo nimalo onog što mene osobno ponizuje pred Božjim očima, jer su ta optuživanja suviše bezlična i općeljudska, pa mi ona neće ni pomoći da upoznam sebe u pravoj slici.

Ako se naprotiv optužim: „Bio sam lijen gubeći vrijeme u beskorisnom brbljanju i kritiziranju,“ ili „Bio sam ohol u preuveličavanju i izmišljanju svojih podviga i us-

pjeha da bi izazvao na sebe pažnju", te su optužbe već konkretne i osobne. Oni u sebi sadrže jednu individualnu ponižavajuću crtu što će biti odlučno za moje kajanje i za moje dobre odluke.

Ako sada pretpostavimo da ćemo usprkos ovakvom osobnom i stvarnom optuživanju nabrajati od jedne do druge ispovijedi iste grijehe, znači li to da ne napredujemo? Niti najmanje. Mi možemo počiniti izvana iste pogreške — i najveći sveci imali su svojih istih slabosti i pogrešaka do smrti — jer se naše grešne prigode ponavljaju i jer je naš temperamenat sklon određenim slaboćama i grijesima. Ta će se naizmjenična borba ponavljati dok smo živi. Ipak sakramenat ispovijedi ne ostaje bez ploda ako mi, usprkos svojih učestalih osobnih padova, ostajemo pred Bogom ponizniji, odcjepljeniji od neurednih nagnuća, čistiji u svojim težnjama, pomirljiviji, radosniji, uslužniji i strpljiviji sa svojim bližnjima s kojima živimo.

Naš kršćanski ideal nije postavljen u onom negativnom usmjerivanju: izbjeći grijeh, nego više u onom pozitivnom: napredovati u kreposti da bi potom postali što sličniji našem Gospodinu. Ne smijemo nastojati samo da u životu ne činimo zlo nego moramo usmjeriti svoju pažnju da učinimo što više dobra. Recede a malo et fac bonum — veli nam psalmista (Ps. 33).

Nikada ne smijemo zaboraviti da je u ispovijedi najvažnija poniznost. Samodopadna neiskrenost i uljepšavanje svojih grijeha ne nosi Božjeg blagoslova i napretka u duhovnom životu. Nije sramota biti pobjeđen — veli Ernest Fuhry — nego ne priznati poraz. U sakramentu ispovijedi Krist je liječnik i učitelj koji će nas u razmjeru priznanja naše ništetnosti i bijede oblikovati sve više i više na sliku svoga Božanskog Srca. Davno nam je obećano preko kralja Davida: „Srca skrušena i ponižena Bože nećeš prezreti."

Ako ovako budemo shvaćali ispovijed, tada ona neće biti prosta navika i besplodna juridička formalnost poslije koje se život nastavlja kao i prije. Svaka moja ispovijed mora biti i moj osobni susret s Gospodinom koji nas ujedinjuje sa svojom mukom, koja nije bila samo smrt nego otkupljenje cijelog Božjega naroda, prijelaz k uskrsnuću i vječnom životu koji je po milosti oproštenja i posinovljenja već ovdje započet . . .

Ž. B.

SVETI ALFONZ MARIA DE LIGORIO

zaštitnik ispovjednika i moralista

U svim vremenima rimski su Prvosvećenici pojedinim skupinama vjernika odabirali i određivali za nebeske zaštitnike one svece i ugodnike Božje, koji su se bavili istim službama i vršili iste dužnosti u svom zemaljskom životu i posebno se u tom odlikovali, da im budu na pomoći. Da im budu kod Boga posebni zaštitnici, da ih potiču da nasljeduju njihove kreposti, da slijede njihove napomene i njihov primjer.

Kao što Sveti Oci Pape proglasiše sv. Ivana Krizostoma zaštitnikom propovjednika, a sv. Ivana Vianney-a, župnika arskog, zaštitnikom svih dušobrižnika, tako je Papa Pijo XII. odredio 26. travnja 1950. godine, da sveti Alfonz Maria de Ligorio, biskup, ispovjedalac i naučitelj Crkve, bude svim svećenicima — koji se bave najtežom i najspasonosnijom službom ispovjednika, kao i učiteljima moralnog bogoslovlja, koji na tom polju rade bilo riječju bilo spisima — nebeski zaštitnik kod nebeskog Oca.

Sv. Alfonz se izvanredno odlikovao neumornim propovijedanjem riječi Božje, ispovijedanjem vjernika, a u svemu ga je vodila razboritost, postojanost i strpljivost. U moralnoj nauci zacrtao je zlatni srednji put. Mnoge ispovjednike ispravno i dobro je odgojio za sveti posao spasavanja duša, a članovima svoje kongregacije Presv. Otkupitelja odredio je kao glavnu službu — ispovijedanje.

Moralnu i pastoralnu nauku ispovjednicima predao je u svojim djelima, koja su rimski Prvosvećenici mnogo puta pohvalili i svima nam preporučili. Tako Pijo XI. u svojoj enciklici „O katoličkom svećeništvu", kad govori o krepostima, koje moraju resiti ispovjednike klerika, navodi riječi, napomene i savjete sv. Alfonza. Zato je Pijo XII. prigodom 200. godišnjice, otkako je prvi put izdana svečeva Theologia moralis, izabrao i odredio sv. Alfonza za nebeskog zaštitnika sviju ispovjednika i moralista sa svim liturgijskim počastima i privilegijama, koji pripadaju takvim zaštitnicima. U vezi s tim važnim događajem osvrnut ćemo se ukratko na život i djela sv. Alfonza, da tako bolje upoznamo svog velikog nebeskog zaštitnika u našoj teškoj, velikoj i odgovornoj službi u spasavanju svijeta.

I. Život

Sv. Alfonz Maria de Ligorio rodio se 27. rujna 1696. u mjestancu kod Napulja od plemićke obitelji. Izvanredno darovit i radin posvetio se knjizi i nauci. U 16. godini života postiže doktorat iz pravnih nauka. U 20. godini već je pravni zastupnik, odvjetnik. Pred njim se otvarala sretna budućnost, puna uspjeha i slave... Povijest je zabilježila jedan događaj iz njegove službe, događaj, koji je učinio veliku prekretnicu u njegovu životu. Alfonz je imao zastupati vojvodu Orsinia na sudu protiv vojvode od Toskane. Ne pazeći dosta na smisao jednog dokumenta, što je priznao na raspravi, doživio je neuspjeh. To ga je tako potreslo i potaklo, da napusti odvjetničku službu. Nitko ga nije mogao od toga odvratiti. On će s tom službom prekinuti. Samo nije znao, kojim bi životnim putem krenuo. Dao se na molitvu i dobra djela prema bližnjemu. Bog je uslišio njegovu molitvu na izvanredan način. Jednoga dana služeći u bolnici neizlječive bolesnike, obuze ga neko izvanredno stanje, obasja ga jako svjetlo i iznenade ga riječi: „Alfonze, ostavi svijet, i živi samo za mene!" Na taj nebeski glas Alfonzo odluči ostaviti svijet i posvetiti se samo Bogu.

Posvećuje se teološkim naukama. Kroz tri godine svršava teologiju i postaje svećenik godine 1726. Oko sebe vidi narod duhovno zapušten. On postaje pravi pučki apostol i utire put modernom laičkom apostolatu. Osniva kongregaciju Presv. Otkupitelja — Redemptoriste, kojima je svrha misijsko - apostolsko djelovanje među širokim pučkim masama.

Znanost, u kojoj se misionar mora odlikovati, jest moralno bogoslovlje. Bez toga će biti slijepi vođa, koji vodi duše u propast. U vrijeme sv. Alfonza na polju moralne nauke bilo je nastranosti i zabluda. Zato Alfonz odluči napisati sistematski golemo djelo: Theologia moralis. Pojava njegove Moralke za Crkvu je izvanredan događaj. Što je sv. Toma Akvinski za Dogmatiku, to je sv. Alfonz za moralnu teologiju, koju je izgradio u sistem, koji je i danas temelj na kome se dalje gradi. U svojoj Moralci izdanoj godine 1748. zacrtao je zlatnu sredinu između pretjerane strogosti i pretjerane laksnosti u prosuđivanju moralnih čina. Time je zadao smrtni udarac jansenističkoj zabludi i strgosti, koja je škodila vjerskom i moralnom životu vjernika.

Alfonz se pokorava odredbi Pape i postaje biskup, te preuzimlje biskupsku stolicu u mjestu Sv. Agata dei Goti.

Tjelesne bolesti su ga skršile i on ostavlja biskupsku službu i vraća se među svoje redovnike. Život mu prolazi u radu i patnjama. Umire satrven od tjelesnih i duševnih trpljenja, koja mu prouzroči žalost radi teških neprilika, što ih je morala podnijeti njegova kongregacija. Skršen radom i mnogostrukim nevoljama, noseći strpljivo životni križ, predaje Otkupitelju svoju podložnu dušu godine 1787.

Proslavio se mnogim čudesima, pa ga je Crkva proglasila blaženim 1816., a svetim 1839. Crkvenim naučiteljem — Doctor Ecclesiae postao je 23. ožujka 1871.

II. Djela

Djela Sv. Alfonza mogu se podijeliti u tri razreda.

1. — Djela iz MORALNOG BOGOSLOVLJA

a) De usu moderato opinionis probabilis. Djelo napisano najprije talijanski, a zatim latinski.

b) Theologia moralis doživjela je devet izdanja za svečeva života. Iza smrti, a posebno iza kanonizacije djelo je skoro preplavilo Evropu.

c) Praxis confessarii. Za dobro obavljanje ispovjedničke službe. Najprije talijanski, a onda prevedeno na latinski. To je zlatna knjiga za ispovjednike.

d) Homo apostolicus. Résumé Theologiae moralis na talijanskom, a zatim prevedeno na latinski.

e) Vrijedno i korisno je djelo Ispovjednik seoskog puka.

Djela iz moralne teologije majstorsko su djelo. Temeljni principi svestrano su i opširno izloženi i dokazani. Zaključci teku logički. Metoda je manje dotjerana nego kod sv. Tome, ali svuda je temeljita argumentacija bez sjenke površnosti.

Njegov moralni sistem prava je revolucija u moralnoj nauci. Udaljuje se od rigorista. Naglašava pravilo: Istina je uvijek u Crkvi. Po pravilima kršćanske razboritosti rješavaju se slučajevi savjesti.

2. — DOGMATSKA DJELA

Istine vjere: Opstojanost Božja, Kršćanska objava, Božanstvenost Katoličke Crkve, Pobjeda vjere. Rasprave teološko - moralne o zadnjem cilju. Način djelovanja milosti kao nadopuna djela O molitvi. Rasprava o svetoj Misi, etc.

3. — ASCETSKA DJELA

Posjeti Presv. Sakramentu, Slave Marijine, O molitvi, O savršenosti, etc.

I svećenici i redovnici i obični vjernici — svi mogu razmatrati po tim djelima s punom sigurnosti. Moralno-ascetska djela sv. Alfonza prevedena su skoro na sve evropske jezike.

Iz svih ovih djela izbija veliko iskustvo pučkog misionara, ispovjednika, biskupa. Njegov ascetski sistem „est simple comme l'Evangile: aimer Dieu de tout son coeur et le servir en pratiquant les virtus, soit communes à tous les fideles, soit propres à l'état de chacun; prier sans cesse pour obtenir la grace de toujours accomplir ce double devoir.“ Ljubav i molitva — to su stožeri sistema svetog Alfonza. Posebna njegova zasluga je u uništenju jansenizma, jer je u moralnom bogoslovlju dao ispovjednicima sigurna pravila za vodstvo duša.

Po ascetskim djelima u duše ulijeva sinovski strah i podiže ih po pouzdanju i po ljubavi, da s uspjehom donesu plodove kreposti. Alfonz je „malj“, koji je zadao smrtni udarac jansenističkom rigorizmu.

Osim nabrojenih djela posebno mjesto zauzimlju svečeve propovijedi kao na pr. Sermoni compendiati per tutte le domeniche dell anno (I-II). Isto tako Pisma sv. Alfonza u 3 knjige. S velikom koristi mogu ih čitati i crkveni i svjetovni ljudi. Mons. d'Hulst prigodom prve godišnjice svečeve smrti održao je u Parizu svečani panegirik i počeo riječima sv. Pavla: Et ipse dedit quosdam quidem apostolos, alios autem pastores et doctores (Efež. 4, 11) — L'apôtre d'abord, puis le docteur et le pasteur“.

Aposotlat je rođen u Srcu Isusovu i prestat će svršetkom svijeta. Djelo je uvijek isto: Naviještati svijetu ili podsjećati svijet na spasenje duše!

Sv. Alfonz je apostol, naučitelj i pastir. Kao naučitelj obranio je vjeru, podigao je na ispravne principe moralku, osvijetlio pobožnost. Protiv Voltaire-a i Rousseau-a napisao je djelo kršćanske apologije, a protiv galikanizma branio je Papinu Katedru.

Ispovjednicima je učitelj u vodstvu savjesti. Sam je pastir duša i svoja teorijska razlaganja privodi u djelo. U tom su ga slijedili mnogi. Muka - Euharistija - Marija. To

su tri svjetionika, koji podržavaju probuđenu nadu kod grješnika, daju snagu pokornicima a čiste duše dižu u visine svetosti.

Crkva ga je proglasila doktorom morala, ali može se nazvati i doktorom molitve: „Nul n'a mieux défini le rôle de la prière dans l'économie du salut".

U znanosti nije tražio ništa drugo, nego sredstvo, da hrani duše kruhom istine. Sam je osobno mnogo propovijedao i ispovijedao. Od propovjednika traži on ne fraziranje i deklamatorstvo i pjevajući ton, nego naravnost u stilu i glasu i gestima, da bude u svemu jednostavan, naravan i ozbiljan, apostolski, da bude poput Krista u svemu. Jednomu svom svećeniku, koji je propovijedao o Bl. Dj. Mariji, ali pretjeranim, izvještačenim, visokim stilom, zapovjedio je da siđe s propovjedaonice i zabranio mu kroz tri dana misiti.

Za svećenika, koji nerado sjeda u ispovjedaonicu, govorio je, da takav ne voli duše. Alfonz je neumorni ispovjednik. Od svoje Mlade Mise, pa do smrti. Dolazio je prvi u crkvu ranim jutrom, u zoru. Navečer je zadnji izlazio iz crkve. Uvijek je najspremnije pomagao grješnicima i pokornicima, da se pomire s Isusom. Mnoštvo se kupi oko njegove ispovjedaonice, a on je sretan što može liječiti ranjene i uskrsivati mrtve duše i vraćati im milost Božju. Sve je primao s blagošću, strpljivošću i ljubavlju. Što je više koja duša zapletena grijehom i u lancima sotone, treba joj više brige posvećivati, da se izbavi, i predati je tako u ruke Spasiteljeve, govorio je sveti ispovjednik.

Pomagao je grješnicima, da se iskreno pokaju i da ostvare dobre odluke. Davao je svima spasonosne pouke i svakoga posebno vodio — ne mehanički. Nikad nije vrijeđao svojih pokornika, pa makar im i teško prigovorio. Očinski i s puno ljubavi govorio je grješnicima: „Šta ti je nažao učinio Isus?" . . .

Od ispovjednika sv. Alfonz traži dostatnu spremu i znanje. Po njegovu mišljenju in statu damnationis nalazi se ispovjednik, koji ispovijeda bez dostatne spreme i znanja (Cfr. Praxis confessarii, n. 18).

Vjernike treba neprestano poučavati, tješiti i voditi. Da ih podigne priučava ih na molitvu. Veliko je pouzdanje u molitvi. On veli: „Onaj koji moli, spasava se, a onaj koji

ne moli, osuđuje se. Ako molite kako treba, spasenje vam je osigurano. Ako prestanete moliti, propast vam je sigurna!“

Sigurno su potrebe duša u suvremenom svijetu u potresnim zbivanjima potakle rimskog sveopćeg Oca, da pokaže voditeljima duša, kako je put svetog Alfonza najprikladniji, da se duše vrate Bogu, od koga su se udaljile...

Zaključujemo ovaj osvrt molitvom iz Misnog obrasca našeg velikog učitelja i nebeskog zaštitnika, koji neka nam svijetli na odgovornom i teškom putu spasavanja duša i koji neka nas pomaže svojim jakim zagovorom: „Bože, koji si po Blaženom Alfonzu Mariji, priznavaocu svome i biskupu, raspaljenom revnošću za duše, Crkvu svoju obogatio novom redovničkom družbom, daj molimo, da poučeni njegovim spasonosnim opomenama i ohrabreni njegovim primjerom uzmognemo sretno doći k Tebi, po Gospodinu našem Isusu Kristu...“ (Oratio ex Missa, 2. VIII).

LITERATURA

1. **Dictionaire pratique des connaissance religieuses.** Tome I. Paris 1925. p. 155 et ss.
2. F. V. Faber, **Duhovna rast krščanskega človeka.** Ljubljana 1943. str. 605.
3. **Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale.** Roma, 2. Septembris 1950. p. 595—597.

Dr. Srećko BOŠNJAK

DANTE I SV. FRANJO ASIŠKI

Općenito je poznato da je Danteova previsoka *inspiracija* u *Divnoj Glumi* upravljena prema *moralno - socijalnoj katarsi.* Ona polazi od grijeha osuđenih u *Paklu,* vodi preko duhovne askeze u *Čistilištu* i svršava po mističnoj kontemplaciji direktno u *Raj.*

Dante je izvanredno veliki, snažni i očaravajući Pjesnik. On je duboko uvjeren da je dobio životnu misiju od Previsokoga i časnu investituru glasnogovornika, proroka jedne univerzalne poslanice o kojoj on cijeni da zavisi uspostava reda u moralnom i socijalnom životu svijeta.

Pjesnik s Arna osjetio je odmah opoziciju u uvodnom pjevanju kad se stavio da ostvari tu svoju životnu moralno-socijalnu misiju: da oslobodi one koji na ovom svijetu žive u duhovnoj i socijalnoj mizeriji i dovede ih u stanje mira i sreće. Tri mu se zvijeri oprle i pokušale presjeći put na brdo blaženstva tako da ni on, ni čovječanstvo, koje on u

ne moli, osuđuje se. Ako molite kako treba, spasenje vam je osigurano. Ako prestanete moliti, propast vam je sigurna!“

Sigurno su potrebe duša u suvremenom svijetu u potresnim zbivanjima potakle rimskog sveopćeg Oca, da pokaže voditeljima duša, kako je put svetog Alfonza najprikladniji, da se duše vrate Bogu, od koga su se udaljile...

Zaključujemo ovaj osvrt molitvom iz Misnog obrasca našeg velikog učitelja i nebeskog zaštitnika, koji neka nam svijetli na odgovornom i teškom putu spasavanja duša i koji neka nas pomaže svojim jakim zagovorom: „Bože, koji si po Blaženom Alfonzu Mariji, priznavaocu svome i biskupu, raspaljenom revnošću za duše, Crkvu svoju obogatio novom redovničkom družbom, daj molimo, da poučeni njegovim spasonosnim opomenama i ohrabreni njegovim primjerom uzmognemo sretno doći k Tebi, po Gospodinu našem Isusu Kristu...“ (Oratio ex Missa, 2. VIII).

LITERATURA

1. **Dictionaire pratique des connaissance religieuses.** Tome I. Paris 1925. p. 155 et ss.
2. F. V. Faber, **Duhovna rast krščanskega človeka.** Ljubljana 1943. str. 605.
3. **Acta Apostolicae Sedis. Commentarium officiale.** Roma, 2. Septembris 1950. p. 595—597.

Dr. Srećko BOŠNJAK

DANTE I SV. FRANJO ASIŠKI

Općenito je poznato da je Danteova previsoka *inspiracija* u *Divnoj Glumi* upravljena prema *moralno - socijalnoj katarsi.* Ona polazi od grijeha osuđenih u *Paklu,* vodi preko duhovne askeze u *Čistilištu* i svršava po mističnoj kontemplaciji direktno u *Raj.*

Dante je izvanredno veliki, snažni i očaravajući Pjesnik. On je duboko uvjeren da je dobio životnu misiju od Previsokoga i časnu investituru glasnogovornika, proroka jedne univerzalne poslanice o kojoj on cijeni da zavisi uspostava reda u moralnom i socijalnom životu svijeta.

Pjesnik s Arna osjetio je odmah opoziciju u uvodnom pjevanju kad se stavio da ostvari tu svoju životnu moralno-socijalnu misiju: da oslobodi one koji na ovom svijetu žive u duhovnoj i socijalnoj mizeriji i dovede ih u stanje mira i sreće. Tri mu se zvijeri oprle i pokušale presjeći put na brdo blaženstva tako da ni on, ni čovječanstvo, koje on u

Divnoj Glumi personificira, ne mogu se na nj popeti i tako izići iz religioznog, socijalno - moralnog, civilnog i političkog matorstva.

Tri simbolične zvijeri: *„Lonza“* — pantera, *„leone“* — lav i *„lupa“* — vučica teroriziraju ga. Komentatori se slažu da je *„vučica“* — požuda. Ona suvereno dominira u svijetu i juri po stazama povijesti kao pljačkaš. Neutaživo žudi za svim zemaljskim dobrima. Budući da je nezasitih želja, udružuje se s *„panterom“* da uživa seksualne naslade slatkog životinjskog života. Udružuje se i s *„lavom“*, jer pohlepno želi, i to nasilnim putem, supremaciju, surovi regalitet, vremeniti dominij i političku silu u šumi čovječanstva — nad svima. Ovaj savez: pantere, vučice i lava prouzrokuje kužnu rasplodnost sa sudbonosnim otrovom protiv mirnog moralno-socijalnog života ljudi.

Rješenje ovog tragičnog uspona Pjesnik je pokazao u *eshatološkom faktoru i u apolitičkoj akciji - „VELTRO“ — Hrta.* On je simbol najvećeg Danteova proroštva u Divnoj Glumi. I označuje jednu izuzetno veliku figuru. Njega Pjesnik očekuje kao *restauratora univerzalnog imperija,* pače i korektora Crkve — za uspostavu reda u svijetu.

U figuri Hrta i njegovoj simboličnoj akciji djeluju dvije moralne sile koje priječe i eliminiraju oprečne zlotvorne strasti vučice. On ih je formulirao negativnim izrazom: *„Neće jesti zemlju“,* tj. neće imati maniju za zemaljskom vlašću, za dominijem nad krajevima i narodima, niti će hlepiti za „peltro“ - kositrom, jer će biti *imun od žeđe za novcem, od glada za bogatstvom.*

Ova dva moralna svojstva, *tipične su životne ideje Franje iz Asiza,* a one su biseri Evanđelja: *Siromaštvo,* koje je odricanje od zemaljskih dobara i novca. Franjo je u životu Crkve inicirao — život individualnog i kolektivnog siromaštva, koji franjevce lišava ekonomske zavisnosti; čini ih da žive od dana do dana — u prosjačenju i radu, od pomoći Crkve i vjernika kojima oni za uzvrat vraćaju usluge duha i moralne doprinose. Franjina *„gente poverella“* - sirotinjski rod u socijalnom životu je *„minorità“:* najmanja klasa, ponizna služba za svakoga, bez pravne baze — za prava i privilegije. U ovoj moralno - socijalno - proleterskoj ulozi *Franjin Rod Manje braće* — mobilizirao je moćne i bogate, kler i vjernike, književnike i umjetnike koji su zavoljeli franjevački, evanđeoski ideal, i žive i rade, radosno i srčano, za duhovnu službu svih ljudi.

Dante je očekivao oslobođenje od ropstva „opće požude" od Franjina pokreta, kao moralnog reformatora, koji će u životu Crkve povesti moralnu reformu preko tri Reda. Prof. *Tondelli je pronicavo razvio odnos ideologije Franjina pokreta i Danteove eshatologije.* Hitrost „Hrta" — veli on — u proganjanju „vučice" odlika je onih koji su se oslobodili zemaljskih požuda i tereta materijalnog vlasništva.

U sredovječnoj askezi — *siromaštvo stvari i ambicija smatralo se nutarnjim oslobođenjem i osvojenjem duhovne autonomije, suverenitetom duha i slobodom akcije.* Za vrijeme Dantea, franjevci su išli po svjetskim putevima kao nekoć legionari Rima — ali iza zastave evanđeoskih blaženstava siromaha koji su kraljevi u carstvu nebeskih vrednota. Oni su u broju blagih, malih, čistih, najmanjih koji će duhovno posjedovati zemlju.

Franjevačko zvanje dramatizirano je u mladom Franji bogatom, raskošnom i svečanom mladiću Asiza, koji stvara čvrstu odluku da se kao vitez zaruči s *Gospođom Siromaštinom: Cum Domina Paupertate.*

Dante pjeva:

„Chè per tal donna, giovinetto, in guerra
del padre corse, a cui, come alla morte,
la porta del piacer nessun disserra;
E dinanzi alla sua spirital carte,
et coram patre le si fece unito;"

Dr. *Kombol* prevodi:

„Jer već ko mladić on se s ocem svadi
zbog žene, kojoj, ko da smrt ih tače,
otvorit vrata nigdje nisu radi.
Pred svojim sudom duhovnim se pače
et coram patre on s njome sjedini,
i ljubljaše je s dana u dan jače . . ."

Raj, XI, 58-66

RED SVETE MAŠE

Nedavno je izišlo iz tiska izvanredno uspjelo izdanje misnog priručnika na slovenskom i latinskom jeziku. Svi su dijelovi Mise i rubrike na latinskom jeziku, a dijelovi koji mogu biti na živom jeziku štampani su i slovenski. Za dijelove koji se pjevaju donesene su note. Također su donesene note za dio kanona koji se pjeva kod koncelebracije. Dosta velik izbor formula za molitvu vjernika. Prikladan oblik ove liturgijske knjige doista može »potaknuti vjernike na poštovanje svetih riječi« kako se izražava Uputa za provođenje Uredbe o sv. Liturgiji (br. 40).

Sv. Franjo je doznao iz Evanđelja sv. Luke 18. X 1208. kakva mora biti i njegova svadbena oprava sa zaručnicom Kristovom. Bez jednog hipa otezanja izuo je obuću, bacio štap, opasao se konopcem — i uputio se more Apostolorum — bez zlata, bez srebra, bez bisaga — i navještao je kraljevstvo Božje.

I njegove prve sljedbenike povukla je ova evanđeoska dinamika.

„Tanto che 'l venerabile Bernardo
Si scalzò primo . . .
Scalzasi Egidio, scalzasi Silvestro . . ."
Par. 79-83

„Te se već prvi izu Bernard časni . . .
. . . Egidij bos, Silvestar bos polete . . .

Čar ovog oslobodilačkog otkrića, u jednom društvu mutnom i opterećenom požudama, postao je još neodoljiviji radi viđenja dvojice zaljubljenih:

O ignota ricchezza, oh benferace! . . .
. . . Dietro allo sposo, si la sposa piace".
Par. 82-4.

„Neznano blago, dobro od sveg bolje! . . .
polete . . .
za vojnom, jer svak nevjestu zavolje".

Svete zaruke Franje s Gospođom Siromaštinom oplodile su čitave generacije siromaha Manje Braće iz čijeg roda Dante vidi izići snagu Hrta. On pjeva:

„Indi sen va quel padre e quel maestro
Con la sua donna e con quella famiglia
che già legava l'umile capestro."
Par. XI 85-88

„Tad učitelj i otac onaj krete
s družinom svojom i sa svojom dikom,
a skroman konop bješe pas te čete."

Pasac, u najvulgarnijoj formi konopca za obješene ili za teretne životinje, postat će, s bosim nogama, znak i simbol uslužnosti Manje Braće - franjevačkih kordaša. To za se svjedoči grof Gvido od Montefeltra:

„Io pui non d'arme; e poi fui cordigliero,
credendomi, si cinto, fare ammenda . . ."
Inf. XXVII 67-8

„Ja nošah mač, pa konop o pojasu,
mneći da tako oprost mogu steći . . ."

Poznato je da je Dante između blaženih kontemplativaca u *„Rajskoj Ruži“*, u Empireju, poslije sv. Ivana, Preteče Kristova, prvo mjesto rezervirao za *Serafinskog Oca Franju*, posljednjeg od Patrijarhâ samostanskih Redova. Pjesnik pjeva u Raj, XI, 109-111

„Kad onaj, što ga boljoj zvaše kobi,
za nagradu ga povuć htjede gore,
jer se do takve poniznosti probi . . .“

Povukao ga je u Rajsku Ružu, u Empirej, do Ivana Krstitelja, jer je savršeno koliko je kao čovjek mogao, kopirao siromašnoga i poniznoga Krista, i jer je svoj „sirotinjski rod“ („Gente poverella“) uputio na kraljevski put Evanđelja i apostolske akcije.
Pjeva Dante u Raj, XX, 88-90

„Petar bez ičeg počinjuć ustraje,
. . . .
Fran osnivačem reda postaje . . .“

Jedino poduzeće evangelizacije koje Dante uklapa u neusporedivo divni panegirik o sv. Franji, a izgovorio ga je sv. Toma, jest njegova *mirotvorna misija* na vojničkom sektoru kod Damiette za vrijeme ponesrećenog razvoja V križarske vojne god. 1219 u Egiptu.

„E poi che, per la sete del martiro,
nella presenza del Soldan superbo
predicò Cristo e gli altri che 'l seguiro;
e per trovare a conversione acerba
troppo la gente, per non stare indarno
redissi al frutto dell'italica erba.“
Par. XI, 100-106

„Tad čeznući za vijencem mučenika
slavljaše ispred oholog sultana
Krista i družbu njegovih sljedbenika,
al videć da je nezrela ta strana
za obraćenje, natrag k plodu krene
italske biljke, da ne gubi dana.“

Indro Montanelli u djelu „Dante e il suo secolo“, na str. 125-6, pošto je opisao propali pokušaj odlaska iz Ancone u Siriju, nekritički trpa među hagiografske legende *susret u Egiptu sv. Franje sa sultanom Meleh-el-Kamelom.* Naprotiv, svi Svečevi biografi, protiv tvrdnje Montanellija, tvrdnje nekritične: „In realtà Francesco non arrivò mai da quelle parti“, — tvrde protivno. Tako, posebno Kardinal Jakov iz Vitrija, u ožujku 1220, bio je *prisutan* u taboru

križara. On precizira povijesni momenat i moralno značenje inicijative sv. Franje: Dok je križarska armija doživjela poraz, goloruk križar Evanđelja dobio je audijenciju kod sultana i njegovo poštovanje koje je dostojanstveno izrazio: „Moli za me, da se Bog dostoji dati mi da spoznam onaj zakon i vjeru koja mu se više sviđa."

Za Dantea je ovaj povijesni događaj bio izvanredna kolaudacija efikasnosti siromaštva i franjevačke minoritetnosti, veli Ilarino di Milano (L'Osser. Rom. nro 228, od 3. X 1965). I tako *misija* Franje i njegova pokreta:

„Da Cristo prese l'ultimo sigillo".
Par. XI, 107

„Zadnji žig od Krista dobi".

Simbolična akcija Hrta proistječe iz trojstvene kontemplacije koju hrani „mudrošću, ljubavlju i krepošću". Pjeva:

„Questi non ciberà terra nè peltro,
ma sapienza, amore e virtute..."
Inf. I, 104-5

„Taj neće zemljom, novcem da se siti,
već *mudrost, ljubav, krepost* su mu hrana",

— a to su hipostazirani atributi Oca - Sina i Duha Svetoga.

U nebeskoj Hijerarhiji Serafini zauzimlju najviši stepen i najbliži Presv. Trojstvu: oni su blažene kontemplacije.

U drugom vijencu od 12 svjetla, tj. učitelja teološke znanosti, koje vodi Bonaventura, serafinski naučitelj, on predstavlja i dva sljedbenika sv. Franje koji nijesu poznati kao orlovi duhovnog nauka: Iluminat iz Rietija i Augustin iz Asiza, ali su bili prvi Franjini sljedbenici, vjerni i umni tumači njegove misli, veli Danteov komentator Izidor Del Lungo (Da Dir. Com. Firenze 1926, pp. 760). Pjeva Dante:

„Io son la vita di Bonaventura
da Bagnoregio,
Illuminato e Augustin son quici,
Che fur de'primi scalzi poverelli,
che nel capestro a Dio si fero amici."
Par. XII, 127-133

„Bonaventure ja sam duša, rodom
iz Bagnoregia;
Tu s Iluminatom, Augustinom stojim,
što prvi bjehu bosi ubogari
I Bogu dragi pod konopcem svojim".

Dante pjeva da je Franjo izišao s Istoka kao novo sunce i promatra ga kao apokaliptičnog anđela posljednje kozmičke periode: jer je on: „Tutto serafico in ardore — Sav bješe serafičan žarom“. (Raj, XI, 37) On je definitivno usavršenje preporoda grada zemaljskoga.

Dante — i idejni i formalni član Franjina pokreta

Giotto, franj. trećoredac, u freski *„Alegorije čistoće“* u Donjoj Bazilici prikazuje sv. Franju kako pozivlje na ulazak u redovnički život. Prvi je od trojice Dante, predstavnik III Reda; drugi je General Reda koji simbolizira I Red, a treća je jedna klarisa, predstavnica II Franjina Reda.

U drugoj freski Giotto, isto u Donjoj Bazilici sv. Franje naslikao je sebe, a u sredini Dantea.

Potpuno je stalno da je besmrtni Pjesnik pripadao franjevačkoj mirotvornoj legiji. Samo je još otvoreno pitanje: da li je pripadao neko vrijeme i I Franjinu Redu ili samo Trećemu?

Imamo njegove stare i nove veze sa Franjinim sinovima. Dantolog *Buti* smatra da je on u svojoj ranoj mladosti bio član I Reda, ali da je odmah napustio I i stupio u III Red. Blizu Danteove rodne kuće nalazio se glasoviti franjevački samostan *S. Croce*. Pjesnik je tu pohađao redovničke škole: osnovne, a kasnije i filozofiju.

Pier Bargellini, hagiograf i literarni profinjeni esejist, održao je na svršetku XXI akademskog godišta Teološkog Studija u Firenci, koji drže oo. Konventualci, za kat. lajikat konferenciju: *„Dante francescano“*. U toj konferenciji je dokazao da je Dante bio Franjin trećoredac; da je bio — skotist i da je bio najrječitiji panegiričar sv. Franje. U samostanu S. Croce oo. Konventualaca mladić Dante pohađao je školu: *gramatike, retorike* i *dijalektike*. Tu je studirao franj. filozofiju i teologiju koje su prožele i hranile njegovu uzvišenu poeziju. „Divna Gluma“, rekao je Marije *Donadoni*, universalna je poslanica: čovječanska i kršćanska, a da je takva plod je Pjesnikova franjevačkog odgoja koji je dragocjeni faktor njegove poezije. (L'Osser. Rom. 6. VI 1965, nro 129, p. 8).

Kad je Dante umro u Ravenni 1321, pokopan je u franj. gradskoj crkvi. Povjesničar fra Marijan iz Firence

nadodaje, s obzirom na njegovu smrt, ovu značajnu pojedinost. Kad je Pjesnik umirao, izrazio je želju da ga mrtva obuku u habit Asiskoga Sirotana.

Druga je značajna pojedinost: ostavio je Dante svoje remek-djelo „Commedia", ali ju je 1512. objelodanio franjevac P. Pietro da Figline pod naslovom „La Divina Commedia". Dalje: Prvi prijevod — i to na latinski — Danteove Divne Glume učinio je franjevac P. Giovanni Bertoldi da Serravalle koji je bio Biskup u Fermo, i kao takav učestvovao je na Saboru u Kostanci 1415. U onoj prigodi pao je govor o Danteu. P. Giovanni se uvjerio da mnogi ništa ne znaju o „Najvećem Pjesniku" kršćanstva, jer nijesu poznavali talijanski jezik. I on se odlučio njegovu vele-pjesmu prevesti na latinski. I to je učinio. A to je bio I prijevod Danteove „Commedi-e" na koji drugi jezik.

Ovo su *dokazi povijesti i umjetnosti o Danteovoj duhovnoj pripadnosti Franjinoj mirotvornoj legiji.*

U rujnu su ov. Konventualci priredili u Asizu, u Sacro Convento, franjevačku vrlo bogatu izložbu danteovskih kodeksa i izdanja. U prošlom je stoljeću P. Baltassare *Lombardi*, konventualac, objelodanio 15 izdanja komentara Divne Glume, tvrdi *G. Cagianelli.* (L. Osser. Rom. od 11. VII 1965, br. 157).

Profesor na lateranskoj universi, Mons. Luigi *Bogliolo* na internacionalnom kongresu u Montepulciano, u govoru pod naslovom: *„L'umanesimo in Dante"* uspoređujući i sljubljujući neoplatonske i tomističke elemente, izrazio je Danteovu sintezu koja ujedinjuje u čovjeku spoznaju i htijenje. On je uspio, veli Italo *Bozzi*, pretvoriti ideju u poeziju i misao u muziku.

Strasburški profesor *Jean Dagens* govoreći o „Ozanam i Dante" tvrdi da je Ozanam pronikavši duh i filozofiju Danteovu kroz studij cjelokupne sredovječne kulture i posebno uočivši franjevački duh koji je Dantea osposobio da otkrije duboki kršć. smisao evanđeoskog siromaštva, on je pretvorio u providnosne *„Konferencije sv. Vinka"* za pomoć, materijalnu i moralnu, patničkog čovječanstva. Sveci su, zaista, kongenijalni!

Besmrtni Dante, velikan kršć. poezije, svojim životom i pjesmom, u uzornom kršć. stilu, na čast je i diku svoga duhovnog Oca — Franje iz Asiza.

Dr fra Krsto KRŽANIĆ

VIDICI

MJESTO ODLIKOVANJA

(Ideja na razmišljanje)

I osim što nas, tradicionalna svećenička odlikovanja, insignije i titule, sve više dovode u sukob s duhom i osjećajima modernoga čovjeka — demokrate, barem u tom pogledu — a pomalo u sukob i s idejama evanđeoske jednostavnosti i prirodnosti, pa stoga, bez sumnje, ulaze u domenu onih materija, gdje je »aggiornamento« sigurno opravdan i poželjan, gube ona, sve više, i svoj historijski »raison« u kleru. Izaze iz uporabe i običaja i među samim svećenicima. Sve manje služe i svojoj izvornoj namjeni: da budu vanjska, društvena, socijalna, manifestacija solidariziranja Crkve sa svećeničkom krepošću i revnošću i, na taj način, jedno od psiholoških poticaja na rad i na egzemplaran svećenički život: pa makar i pod cijenu, i uz pretpostavku, da u većini nijesmo heroji od nesebičnosti, ni ljudi, koji se daju voditi samo od najčišćih, isključivo viših i nadnaravnih, pobuda.

Gotovo nitko od svećenika, pa ni od onih na višim crkvenim položajima — ni kod nas, ni drugdje po zapadnom svijetu — ni ne nosi više ni insignija, ni ljubičastih pojasa, obruba, šemizeta, osim, eventualno, u crkvi i pri posebnim svečanim zgodama. Svijet nas stoga, ni da hoće, ne može više po tome razlikovati ni distingvirati. Ni dosada se vjernici, pa ni inteligentniji i bistriji, nijesu lako snalazili u toj neprohodnoj šumi i labirintu od titula — svaki čas bi tkogod biskupa oslovio sa »velečasni«, a župnika sa »presvijetli«; netko bi i kapelana počastio papinskom titulom: »sveti oče« — sad će, kad smo ovako iznivelirani i neobilježeni, još teže. A mi svećenici znamo i bez toga, kakav tko od nas ima položaj: tko je stariji, zaslužniji, ugledniji, bolji.

To su danas činjenice. Ako iz njih izvučemo pouku, ako se taj proces logično produlji i završi, a pitanje reprezentacije u Crkvi ustali na jednom realnu niveau-u, crkveni će život tim samo dobiti.

Prvi ćemo se mi svećenici — da počnemo od onoga, što je u ovoj stvari najmanje načelno, ali zato najčešće aktualno — mnogo ležernije i neusiljenije osjećati pri našim svagdanjim međusvećeničkim susretima. Bit ćemo pošteđeni od mnoge nezgodne ili, u najmanju ruku, nelagodne situacije. Dosada bi se čovjek toliko puta našao u neprilici, koga da u društvenim konvencionalnostima preferira, komu da dade precedenciju, časnije mjesto: u crkvi, za stolom, u društvu. Mogao se je, kao ništa, zamjeriti ili na jednu ili na drugu stranu, povrijediti sujetu koga osjetljivog subrata. Nije uvijek lako bilo povući »potez«. Ovdje je viši titul, ondje viša služba; ovdje formalni autoritet, ondje moralni; ovdje mlađi sadašnji, ondje stariji »bivši«; ovdje čast, ondje godine i sijede vlasi; ovdje pravo, ondje prirodni osjećaj. Malo je tko i poznavao sve ceremonijalne norme, kojima je to bilo regulirano u crkvenom pravu, ili barem po uzualnoj praksi. S redovnicima je u tom pogledu bilo lakše: oni su već »ex instituto« demokrate i republikanci; njih su od feudalnih infiltracija branili njihovi zavjeti i njihova profesija. Ali su zato, baš oni, praktično još više komplicirali problem. Gdje bi se god našli među svjetovnim klerom, valjalo je praviti iznimke i kompromise sa pravom: nitko nije imao srca, da starca-redovnika, ugled-

na i pobožna, stavi na zadnje mjesto, pa ni iza onih u »pojasima«, ali puno mlađih i neuglednijih. Ljudi su sebi pomagali, kako su znali: vješto i nevješto. Netko bi još i isplivao i »ispehlivanio«, a netko bi se i izgubio, pa samo bespomoćno pogledavao na nebesa i uzdisao od muke. Sve je na tom terenu bilo puno nejasnosti i improvizacija.

Posebno je stvar bila odiozna i zbog, često, i odviše subjektivnih, a uvijek relativnih, kriterija pri podjeljivanju tih osobnih časti: »personatus-a« Ni uz najbolju volju nije bilo moguće izbjeći »nepravdama« i »zapostavljanjima«, pa stoga, naravno, i prigovorima s partajičnosti, protekcionizma, klikarstva, animoznosti. Padale su sumnje i na odlikovane — da su ambiciozni, da se »dodvoravaju«, da »podmazuju« — a padale su i na one, koji su im davali odlikovanja: — da preferiraju miljenike, dvorjanike i »slugane« na račun ljudi od rada, kičme i karaktera.

I najdobronamjerniji, i najrazboritiji, crkveni poglavari našli bi se često na mukama zbog tih odlikovanja. Netko im je hvalio i predlagao na odlikovanje ovoga, netko onoga. Ili ih je valjalo sve od reda odlikovati — bilo je i takvih dijeceza — pa tim praktično i ubiti odlikovanjima svako značenje i smisao, ili je valjalo biti u tome škrt, gluh, »nesjetan«: riskirati, da na tebe pušu. A prav i pravedan opet nijesi bio. Nekoga bi nekada ipak odlikovao. A onda su se odmah postavljala pitanja i pravile paralele: »Zašto ovoga, a zašto ne onoga? Po čemu je on više zaslužan od drugih? Ili sve, ili nikoga!«

Uostalom, »zasluge« su, već po naravi stvari, vrlo delikatna materija: mnogo će toga u njoj uvijek biti relativno. Netko je graditelj i organizator, a netko revnitelj i pastoralac. Netko je zaslužniji po vanjskim uspjesima, netko po životu i savjesnosti. Nekoga više favorizira javno mnijenje, nekoga autoritativni faktori iz pozadine. Tko bi sada sve to do u dlaku izmjerio! A dogodi se, pa se netko nečim istakne, i dok je još mlad. Dadneš li mu odlikovanje, moraš ga, radi njega, dati i onima drugima, starijima, koji su inače, samo iz drugoga titula, vrijedni kao i on. A onda to ode i previše u širinu. Dođe dotle, da su oni bez distinkcija rjeđi od onih sa distinkcijama: izgledaju kao kažnjenici ili barem kao »raja« sa dna ljestvica. Ne dadneš li mu ga, zamjeraju ti njegovi prijatelji, štovatelji, župljani.

E, što je možda od svega najodioznije u čitavoj ovoj stvari, disproporcije su u njoj praktično neizbježive. I neuravnoteženost i nerazmjer između stvarnih, nutarnjih, i formalnih, vanjskih kvalifikacija među svećenicima. Na koga padne izbor, tko bude odlikovan, on je za čitav život ili, barem, kroz dugo vremena pred drugima. A tko ispadne iz kombinacije, ostaje, opet kroz dugo vremena ili zauvijek, u izvjesnom vidljivom zasjenku: među onima je iz drugoga reda. A razlika je u stvarnim kvalitetama između jednoga i drugoga možda minimalna. Ili je, u ponekim svećeničkim očima, ni nema. Gradualne nuance povlače za sobom trajne — a za nekoga i velike, — posljedice: barem obzirom na vanjsku čast, na prestiž pred crkvenom i vjerničkom javnošću. Slučaj se je ili »kapric« poigrao »sudbinama«.

Ne bi li — čovjeku pada na pamet — radi svega toga bilo potrebno ili makar zgodno potražiti neki novi sistem u zamjenu za tu, pomalo odioznu i anahronu, formu priznanja svećeničkim zasluga-

ma? Sistem objektivniji, realniji, pokretniji, manje distinktivan prema vani, bez posljedica, koje bi se predugo osjećale: više moralne, nego formalne naravi.

Zašto ne bismo manje dijelili insignija, odlikovanja i titule »semel pro semper«, a više davali priznanja i pohvala »ad hoc«: za svaku veću konkretnu zaslugu napose? Da li, na primjer, svećeniku, koji je, s puno truda i umješnosti, sagradio crkvu ili župski stan, s uspjehom organizirao jednu impozantnu vjersku manifestaciju, istakao se velikom pastoralnom ili ispovjedničkom revnošću, dogurao svećenički neporočan i do zlatne mise, podgojio iz svoje župe velik broj duhovnih zvanja, odlikovao se kao misionar, propovjednik, urednik, religiozni pisac, zadužio nečim osobitim Crkvu ili dijecezu, zašto, velim, takovu svećeniku ne bismo, mjesto odlikovanja, dali pismenu pohvalu — ako se radi o jubileju, čestitku — i otisnuli je u dijecezanskom listu, dali je u crkvi pročitati pred njegovim vjernicima, pa je, eventualno, i notificirali, člankom ili viješću, negdje u katoličkom ili svećeničkom časopisu? Odlikovanje bi tada bilo u svim očima i realno i motivirano; njegov bi titul bio konkretan i jasan; ne bi bilo ni predimenzioniranja ni generaliziranja ničijih vrlina; nikome drugome ne bi prejudiciralo. Ne bi ni među svećenike unosilo nikakvih — ni prevelikih, ni preupadnih, ni trajnih — razlika. Davalo bi čovjeku, koji bi ga dobio, moralni autoritet i moralnu satisfakciju, a bez puno reprezentativnih privilegija: napasti na taštinu i afektiranje; povoda animoznosti, zavisti, negodovanju, kritici. Pred svijetom svi bismo ipak ostajali uglavnom jednaki: samo svećenici i samo braća. Ukoliko bismo se razlikovali, razlikovali bismo se ne po titulama, nego po službama i funkcijama. I, »caeteris paribus«, po godinama i dobi.

Službe i funkcije morale bi biti glavni indikator svećeničke vrijednosti. Bolje bi i sposobnije svećenike — starije ili mlađe, svejedno — trebalo stavljati na više položaje i na odgovornija mjesta. To bi im bilo najljepše priznanje i odlikovanje. Priznanje oplemenjeno obavezama. Priznanje više na korist Crkvi, nego odlikovaniku. Dakako, i to bi trebalo raditi s mnogo elastičnosti i širine: prvotno prema višim interesima Crkve i duša. Samo dotle, dok su ti svećenici u kondiciji: dok viši obziri ne zatraže promjenu. Moralna bi im čast, koju su stekli svojim radom i zaslugama, i onako ostajala, i kad bi se povukli i pustili mjesto mlađemu. I pred Crkvom, a pogotovo pred Bogom.

Na koncu, zar to nije i bio početak svim častima i titulama u Crkvi? Sve su to na početku bile službe — časne i odgovorne službe — za one najbolje. Istom kasnije, kad je tih »najboljih« bilo više, nego što je bilo mjesta za njih — ili, kad je i previše njih sebe smatralo »najboljima« — uvela se praksa, da se titule i insignije neke službe podjeljuju i bez dužnosti i tereta, što ga je ona sobom nosila. Bio je to »expediens« za nuždu; izvlačenje iz neprilike; ventil za ljudske ambicije; koncesija klerikalnoj osjetljivosti i samodopadnosti.

Netko će možda repricirati na ovu ideju radikalnim zahtjevom: Pa zašto da uopće tražimo neke nove forme za priznanja svećeničkim zaslugama? Ne treba nam ih uopće. Sve je to ljudska taština i neuredno častohleplje i samoljublje. Radimo samo za Boga i za Božju plaću! Iz potpuno nadnaravnih pobuda.

Ja nijesam toga mišljenja. Bilo bi neprirodno. Ne možemo, dok imamo posla s ljudima, ignorirati zakone ljudske psihologije. Ni ondje, gdje ona, možda, nije savršena. Ljudi smo. A ljudska narav traži, očekuje, da se dobru oda počast. Otkako svijet postoji, društvo je honoriralo one, koji su bili za nj zaslužni: koje je smatralo nositeljima i slugama velikih ideala; gledalo je u njima dobrotvore; smatralo, da im duguje zahvalnost. I, tu im je zahvalnost i izricalo: u kojoj god formi; na koji god način. A nije to nikada bila samo satisfakcija čovjeku; uvijek je to bila i satisfakcija dobru. I, psihološki, poticaj na dobro. Ne samo kod »malih« ljudi, koji nikada — ni kad su dobri — na sebe posve ne zaboravljaju — a puno će nas uvijek biti takvih: i među apostolima, i među svećenicima, i među slugama oltara — nego i kod onih najidealnijih. I takvima je, Božjim, ljudima drago, kad vide, da nijesu u svojim idealima osamljeni: da se i drugi — a osobito oni pozvani i autoritativni — s njima identificiraju; da mogu računati na njihovo razumijevanje i pomoć. Uvijek je težak osjećaj neshvaćenosti, osamljenosti, izolacije. Mnoge i mnogo puta. Nije, sigurno, badava. Nije na štetu, ni njihovu ni njihove okoline.

I problem pohvala i odlikovanja jedan je od vječnih psiholoških i socijalnih problema. I u Crkvi. Treba mu tražiti rješenje. Po mogućnosti najbolje. Po mogućnosti najpraktičnije. Po mogućnosti najkršćanskije!

Dr Č. Č.

NIJE IM UZALUD PROPOVIJEDAO

Bile u jednom našem većem gradu korizmene konferencije: kroz tjedan dana. I ja sam ih slušao. Strani ih je jedan konferencijer držao. Solidno. U posve crkvenom i kršćanskom duhu. Na bazi Evanđelja. S mnogo duha i psihološke intuicije, pa i psihološke finoće. S puno erudicije i vješto probrana dokumentiranog materijala. S duboko humanom pointom. I s uvjerenjem je govorio. I originalno. I impresivno. Finim jezikom, dikcijom, stilom. Mislilac je i rođeni govornik: vidjelo se to odmah; već prvu večer. Pogodio je ton. Zna, kako treba govoriti današnjem gradskom čovjeku. Kao stvoren je za svoj posao.

Na juriš je osvojio publiku. Slušali su ga netremice: istegnutih vratova. Kroz svih sedam večeri ni cigla jedna osoba nije izišla iz crkve, dok ne bi svršio. Dolazili su i u sakristiju, da mu čestitaju. I mi smo svećenici, svi, bili zadovoljni i oduševljeni.

Mislio sam: to će biti senzacija u našemu gradu. Iza prve večeri bit će svaki dan u crkvi gužva.

A nije bilo gužve. Nije nijednu večer bilo »navale«. Nije bilo ni očekivanog porasta od večeri do večeri; pohod je bio ujednačen i konstantan: osrednji. Nije bilo osipanja, ali nije bilo ni primicanja. Mondeni svijet, koji je jedamput izgubio interes za religiozno, teško je dovesti natrag u crkvu, pa i ako mu nudiš dijalog pod najlojalnijim i najprivlačnijim uslovima; pa i ako ga pitaš duhovnim delikatesama. Gradske su mase — i one krštene — očito ostale ravnodušne i prema korizmi i prema temama sa afiša. Ne zanima ih problem religije. Ne žele suvišnih uznemiravanja. Ne žele ni senzacija te vrsti. Vole svoj »mir«.

Ja nijesam toga mišljenja. Bilo bi neprirodno. Ne možemo, dok imamo posla s ljudima, ignorirati zakone ljudske psihologije. Ni ondje, gdje ona, možda, nije savršena. Ljudi smo. A ljudska narav traži, očekuje, da se dobru oda počast. Otkako svijet postoji, društvo je honoriralo one, koji su bili za nj zaslužni: koje je smatralo nositeljima i slugama velikih ideala; gledalo je u njima dobrotvore; smatralo, da im duguje zahvalnost. I, tu im je zahvalnost i izricalo: u kojoj god formi; na koji god način. A nije to nikada bila samo satisfakcija čovjeku; uvijek je to bila i satisfakcija dobru. I, psihološki, poticaj na dobro. Ne samo kod »malih« ljudi, koji nikada — ni kad su dobri — na sebe posve ne zaboravljaju — a puno će nas uvijek biti takvih: i među apostolima, i među svećenicima, i među slugama oltara — nego i kod onih najidealnijih. I takvima je, Božjim, ljudima drago, kad vide, da nijesu u svojim idealima osamljeni: da se i drugi — a osobito oni pozvani i autoritativni — s njima identificiraju; da mogu računati na njihovo razumijevanje i pomoć. Uvijek je težak osjećaj neshvaćenosti, osamljenosti, izolacije. Mnoge i mnogo puta. Nije, sigurno, badava. Nije na štetu, ni njihovu ni njihove okoline.

I problem pohvala i odlikovanja jedan je od vječnih psiholoških i socijalnih problema. I u Crkvi. Treba mu tražiti rješenje. Po mogućnosti najbolje. Po mogućnosti najpraktičnije. Po mogućnosti najkršćanskije!

Dr Č. Č.

NIJE IM UZALUD PROPOVIJEDAO

Bile u jednom našem većem gradu korizmene konferencije: kroz tjedan dana. I ja sam ih slušao. Strani ih je jedan konferencijer držao. Solidno. U posve crkvenom i kršćanskom duhu. Na bazi Evanđelja. S mnogo duha i psihološke intuicije, pa i psihološke finoće. S puno erudicije i vješto probrana dokumentiranog materijala. S duboko humanom pointom. I s uvjerenjem je govorio. I originalno. I impresivno. Finim jezikom, dikcijom, stilom. Mislilac je i rođeni govornik: vidjelo se to odmah; već prvu večer. Pogodio je ton. Zna, kako treba govoriti današnjem gradskom čovjeku. Kao stvoren je za svoj posao.

Na juriš je osvojio publiku. Slušali su ga netremice: istegnutih vratova. Kroz svih sedam večeri ni cigla jedna osoba nije izišla iz crkve, dok ne bi svršio. Dolazili su i u sakristiju, da mu čestitaju. I mi smo svećenici, svi, bili zadovoljni i oduševljeni.

Mislio sam: to će biti senzacija u našemu gradu. Iza prve večeri bit će svaki dan u crkvi gužva.

A nije bilo gužve. Nije nijednu večer bilo »navale«. Nije bilo ni očekivanog porasta od večeri do večeri; pohod je bio ujednačen i konstantan: osrednji. Nije bilo osipanja, ali nije bilo ni primicanja. Mondeni svijet, koji je jedamput izgubio interes za religiozno, teško je dovesti natrag u crkvu, pa i ako mu nudiš dijalog pod najlojalnijim i najprivlačnijim uslovima: pa i ako ga pitaš duhovnim delikatesama. Gradske su mase — i one krštene — očito ostale ravnodušne i prema korizmi i prema temama sa afiša. Ne zanima ih problem religije. Ne žele suvišnih uznemiravanja. Ne žele ni senzacija te vrsti. Vole svoj »mir«.

Našlo se ipak u crkvi barem nekoliko stotina ljudi, koji očito nijesu bili njezini svagdanji, pa ni redoviti gosti. Bilo je među njima i školovana svijeta. Bilo je i omladine, i studenata.

Samo — ispovijedi je bilo malo. Nijesmo se morali previše umarati po ispovjedaonicama. Slušali su ga, ti ljudi, s interesom i s odobravanjem, ali — konsekvencija nijesu povlačili. Ostajali su na pola puta. Povlačili su se pred skrajnjim zahtjevima. I kojima je od njih konferencijer osvojio um, nije srce. Odlazili su iz crkve natrag kući i u život — neobraćeni. Nijesu prelazili Rubikona. Najviše je i među njima bilo Nikodema (Iv. 3, 1—21), Josipa (Iv. 19, 38), »bogatih mladića« (Mat. 19, 22; Mark. 10, 22; Luk. 18, 23). Bogatih željama. Teško, da ih je bilo puno bogatih novcima.

Bilo je to, s te strane, razočaranje. I za mene. Pomalo mi je bilo i žao konferencijera. I rekao sam mu to.

On se nije pokolebao. Govorio je svake večeri s istim žarom i s punim zalaganjem: vedro i optimistično. Citirao mi je izjavu jednoga sveca — nijesam više siguran kojeg — da je i jedna duša »dovoljno velika crkva«.

I ja sam malo o toj stvari razmišljao. Znam, kako obično asceti odgovaraju na ovu poteškoću. Učini dužnost! kažu. Ponudi dušama kruh i spasenje! Ne prime li ga, nijesi ti kriv. One će odgovarati. Ti si dao Bogu slavu: Bog će ti i platiti. Njemu prepusti grješnike! Njemu i njegovoj milosti: njegovu milosrđu! »Clama, ne cesses!« (Iz. 58, 1). »Vae — mihi est, si non evangelizavero!« (1. Kor. 9, 16).

To je, sigurno, odgovor, koji uvijek vrijedi. I u najočajnijoj, i u najbeznadnijoj, situaciji. Ali praktično nije potpun. Nije ni posve realan. Valja uvijek dodati: Nijesi se trudio uzalud. Posijao si sjeme. Niknut će ono: kad li, tad li. Niknut će u srcu mnogih, koji su te slušali. Čudni su, tajanstveni i tihi, putevi milosti. Bogu se ne žuri; on je strpljiv s dušama, ali ih lako ne ispušta iz ruku, kad ih je jedamput uhvatio: pa makar samo za rukav ili za nogavicu. Raste njegovo sjeme, i dok njegov ljudski sijač »spava i ustaje, noću i danju«. Božja »zemlja sama od sebe donosi rod, najprije vlat, onda klas, onda puno zrno u klasu«. I »odmah — nasta žetva« (Mark. 4, 26, 29). »Drugi je, koji sije, drugi, koji žanje«, a vesele se obojica: »i onaj, koji je sijao, i onaj, koji žanje« (Iv. 4, 36, 37).

Baš je tako pomislio sam u sebi, dok sam promatrao ona lica i one tipove po crkvi. I sve one različite fizionomije: ozbiljne, nasmijane, zamišljene, nemirne, istrzane, nervozne.

Nije im uzalud propovijedao. Nijesu se ispovjedili. Ali jesu, kroz njegovu besjedu, ugledali ili, barem, naslutili Boga. Nikada ih više neće posve ostaviti misao na njega. Uvijek će im se nanovo Bog u duši javljati. Sjetit će ga se, kad im bude najteže. Zazvat će ga tada. Neće zdvojiti. Bog će im kucati na srce. Izlazit će im na oči, progonit će ih, strašit će ih: u časovima kušnje i napasti; u njihovim posrtajima i grijesima. Izronit će odjedamput odnekle pred njih u trenucima velikih životnih odluka. Pomoći će im, da se opredijele plemenito i dobro. I kršćanstvo su ugledali kroz njegovu besjedu. Autentično kršćanstvo: razumno, logično, humano, mirotvorno. Neće se više lako na nj nabaciti blatom. Neće im njihova probuđena savjest dati, da to učine. Imuni će zauvijek biti od plitkih kleveta na nj. Neće nikada više vjere nazvati glupošću, ni svakoga svećenika šarlatanom i licemjerom. Čuli su, eto, iz usta jednoga svećenika

mnogu mudru i veliku istinu života. Zamislit će se u nju koji put. Bit će, iza ovih konferencija, ipak drugi ljudi. Možda grješnici i bijednici, ali nikada više bezvjerci; nikada više cinici i materijalisti iz principa. Nekoliko će, eto, ljudi iz naše okoline, između naših suvremenika i sugrađana, postati boljima. I život će oko nas i oko njih biti bolji i ljepši: koliko toliko. A zar to već nije puno? Zar to već nije, za mnoge od njih, pola obraćenja? Božje je sjeme već proklijalo u njihovim dušama; u njih stotinu, dvije. Samo je pitanje vremena i tempa, samo je, budimo točniji, pitanje intenziteta Božje milosti i stupnja njihove dobre volje, kad će ono izrasti u klas i kad će dozreti. Milost im je za petama. Jedamput će joj već pasti u ruke; jedamput će već pred njom kapitulirati. I potpuno. I konačno. Možda će jednoga lijepog dana, prije nego što i misliš, kleknuti i u ispovjedaonicu. A možda i neće, tako brzo. Ali — u crkvu će, sigurno, unići još koji put. I prekrstit će se koji put. Naći će se duhovno s Kristom oči u oči: bilo gdje i bilo kada. Možda baš u ovoj istoj crkvi, kad nikoga u njoj ne bude. I past će, kad li tad li, pred njim na koljena. Makar i u dvanaesti čas. Makar i na smrtnoj postelji. Spasit će se. Teško, da neće. Gledaju u Boga. Štuju ga. Stide ga se. Zovu ga. A »quicumque invocaverit nomen Domini, salvus erit!« (Joel 2, 32.; Dj. Ap. 2, 21.; Rim. 10, 13). A jedan od njih, ili dvojica-trojica, postat će možda, od sutra, i pravednici. Sô. Kvasac. Elita. Apostoli bez kolara. Jedni od onih nekoliko pravednika iz Sodome, što otkupljuju i spasavaju svijet (Post. 18, 32). Zar ih i danas, svi, ne susrećemo — te nepoznate i povučene Božje ljude, — po crkvenim kutovima, klupama i ispovjedaonicama? A nitko od nas ne zna, kako su tamo došli, ni tko ih je doveo.

Ne, ne! Ne smijemo mi svećenici previše brzo otresati praha s nogu (Mat. 10, 14.; Mark. 6, 11.; Luk. 9, 5), kad nas negdje ne prime; kad negdje odmah ne uspijemo. Ne smijemo ni previše brzo izlaziti pred ljude s ultimatumima: »Vama je najprije trebalo da se govori riječ Božja, ali, kad je odbacujete i pokazujete, da nijeste dostojni života vječnoga, evo se okrećemo k drugima!« (Dj. Ap. 13, 46.; 28, 28). Nemamo mi ni apostolske intuicije, ni apostolskih ovlaštenja.

Ne, ne! Nijesu badava naše propovijedi, ni kad ih držimo u polupraznoj crkvi. Nijesu badava ni naši pastoralni napori. Nijesu ni onda, kad nam izgledaju uzaludni, jalovi, besciljni. »Semper aliquid haeret!« Dosta, da Bog od toga započne djelo, proces, nečijeg spasenja. I da ga dovrši. Na svoj, misteriozni, božanski način. Kao sa dvorjanikom etiopske kraljice (Dj. Ap. 8, 26—40). Kao sa stotnikom Kornelijom u Cezareji (Dj. Ap. 10, 1—48). Kao sa Savlom i Barnabom u Antiohiji (Dj. Ap. 13, 2).

Masovno je kršćanstvo i onako uvijek iluzija. Bog spasava svijet (1. Tim. 1, 15.; 2, 4): manjinom izabranih i čudesima svoga milosrđa!

Dr Č. Č.

BIBLIJSKA ČITANJA NA MISI

Vijeće za provođenje Uredbe o sv. Liturgiji izdalo je Red biblijskih čitanja za ferijalne dane i za Mise III i IV reda koje nemaju vlastitih čitanja. Taj Red nije obvezatan nego se može dozvoliti za upotrebu na molbu biskupskih konferencija. Čuli smo da su Slovenci dobili za to dozvolu.

REFORMA BREVIJARA

Vijeće za provođenje Uredbe o sv. Liturgiji radi intenzivno na ostvarenju liturgijske reforme koju je zacrtao koncil.

Dokle su doprli radovi na reformi brevijara? Ovdje ću za naše čitaoce iznjeti nešto od onoga što je poznato javnosti.

1. Čitanje Sv. Pisma

Svi se članovi Vijeća slažu u tom da nijedan dan ne smije biti bez biblijskog čitanja. Do sada nije bilo svaki dan takvih čitanja, npr. na korizmene ferije.

Što se tiče duljine lekcija koncilska Uredba o sv. Liturgiji određuje da na **Matutinu** »bude manje psalama a da lekcije budu dulje«. Stručnjaci se slažu da bi trebalo po prilici toliko lekcije produljiti koliko se skrate psalmi. Tako bi duljina biblijskog čitanja u brevijaru bila nekako koliko dosadašnjih devet lekcija.

Ono što je u pojedinim odlomcima Sv. Pisma za danas manje interesantno može se preskočiti da se tako pojedina lekcija sažme. Na mjestu gdje je što izostavljeno treba da bude vidljivo. Tu se npr. mogu staviti tri tačke.

Čitanja u brevijaru treba što je više moguće uskladiti s čitanjima u misalu. Čitanja u misalu trebaju biti osnovica za doživljaj misterija spasenja, a čitanja u brevijaru moraju biti nadopuna čitanjima misala. Ne ide da se ponavljaju čitanja istih odlomaka Sv. Psima. Ipak se u brevijaru mogu zadržati oni odlomci koji će u misalu biti samo fakultativni.

Među čitanja iz neke knjige može se umetnuti čitanje iz neke druge knjige, što može bolje razjasniti čitanje, ali ne ide da se u istu lekciju stavljaju rečenice iz različitih knjiga, da se tako napravi kao neki mozaik. To može sasvim dobro biti u responzorijima.

Na **Vesperama** će se uvesti jedno čitanje Sv. Pisma s homilijom samo za slučaj kad se drže zajedno s pukom. Ipak treba paziti da Vespere zadrže svoj karakter večernje molitve, a da se ne pretvore u bogoslužje riječi o kojem je govor u 35. članku Uredbe o sv. Liturgiji. Inače će se samo za kler zadržati kratki kapitul kao i do sada.

Vijeće nije usvojilo prijedloge da se na **Kompletoriju** uvede dulje čitanje nego do sada.

2. Čitanje svetih Otaca

Uredba o sv. Liturgiji u čl. 92. određuje da se »čitanja iz djela svetih Otaca, Naučitelja i crkvenih pisaca bolje izaberu«. Ono što je do danas bilo patrističkih čitanja u brevijaru (danas su patristička čitanja došla gotovo na ništa!) nije odgovaralo svojoj svrsi. Ovdje nije dovoljno samo nešto popraviti, nego treba sve iz temelja reformirati.

Vijeće za provođenje uredbe o sv. Liturgiji postavilo je slijedeće kriterije za reformu tih lekcija:

Osnovno gledište s kojeg treba započeti izbor mora biti duhovna korist klerika, redovnika i laika našeg vremena. Svi oni traže ne samo pouku nego također savjet, poticaj, utjehu i snagu u svagdanjem životu.

Treba izostaviti čitanja što su izabrana iz razloga koji danas ne postoje, npr. napad na stare hereze. Treba izabrati čitanja koja razjašnjuju vezu Sv. Pisma sa životom, koja su u vezi s liturgijskim misterijem, koja potiču na pobožnost i krepost.

Do sada je izabrano oko 3.000 odlomaka iz djela svetih Otaca, starijih i novih crkvenih pisaca. Osim onoga što uđe u brevijar Vijeće misli izdati posebni lekcionar iz spisa svetih pisaca.

Patristički izbor sadržavat će i čitanja koja se specijalno odnose na život laika. Ova je odluka donesena iz tri razloga: 1) sve više ima svjetovnjaka koji mole brevijar, 2) svrha je čitanja ne samo lično posvećenje onih koji mole, nego također i poticaj na pastoralno nastojanje i apostolat, 3) program kršćanskog života što je zajednički svima koji su kršteni, nažalost, ne vrše u potpunosti ni klerici ni redovnici.

Slično kao i kod biblijskih čitanja nije skladno da se od više različitih pisaca ili sa različitih mjesta istoga pisca napravi kao neki mozaik. Mogu se izostaviti pojedine rečenice koje danas nije potrebno u bogoslužju čitati.

Da čitanje bude preglednije i shvatljivije, uvest će se razdiobe, naslovi, kratka tumačenja ili upozorenja.

Neće biti dva čitanja (koja bi odgovarala dosadašnjim čitanjima drugog i trećeg nokturna) nego samo jedno dulje čitanje. - Važna čitanja produljit će se kroz nekoliko uzastopnih dana.

Uvest će se i čitanja iz djela pisaca koji nisu sveci. Također i iz pravovjernih djela pisaca koji nisu bili u svemu provjereni. Među ostalim uvest će se čitanja i iz djela Origena i Tertulijana.

Prikladna čitanja neće se izostavljati samo radi toga što su pisana nešto težim stilom.

3. Pjevani dijelovi brevijara

Prema odredbi koncila himni moraju biti »izvor pobožnosti i hrana lične molitve«. Za »službu čitanja« (Officium lectionis, dosadašnji Matutin) izabrano je 28 himana koji bi se pjevali u »vrijeme preko godine (tempus per annum). Dva su niza određena za slučaj da se ta služba drži po noći; jedan niz za zimsko a drugi za ljetno doba. Druga dva niza su za slučaj da se »služba čitanja« drži po danu; jedan niz za zimsko a drugi za ljetno doba. Na sličan način predviđeni su himni za Laude, Dnevne časove i Vespere.

Bilo je prijedloga da se kraći dijelovi oficija (antifone, responzoriji, retci, odriješenja i blagoslovi) izostave u pojedinačnoj recitaciji. Međutim te prijedloge Vijeće nije usvojilo, jer je polazilo sa stanovišta da ti dijelovi redovno više potiču na pobožnost nego ostali.

Za nedjeljne Vespere, kad se pjevaju zajedno s pukom izabrat će se ili sastaviti kraće i jednostavnije antifone da ih može lako pjevati cijela zajednica. Te će se antifone moći upotrebljavati kroz neko čitavo razdoblje crkvene godine (npr. advent, božično vrijeme). Nešto slično je odobreno i za promjenljive dijelove Mise.

U oficiju je potrebno sastaviti dosta veliki broj novih tekstova. To posebno vrijedi za responzorije, koji trebaju biti prelaz od čitanja na molitvu.

o. J. R.

ODGOVORI VIJEĆA ZA PROVOĐENJE UREDBE O SV. LITURGIJI

O koncelebraciji

— Da li je potrebna dozvola Ordinarija za koncelebraciju Mise Gospodnje Večere na Veliki četvrtak? - Nije. No Ordinarij može odrediti da neki svećenici pojedinačno celebriraju ako to traže pastoralni razlozi.

— Dolikuje li da se kod pogreba održi koncelebracija mjesto mnogih pojedinačnih Misa? - Dolikuje.

— Da li se đakon i poddđakon, koji dva puta na dan kod koncelebracije vrše svoju službu, mogu dva puta pod obe prilike pričestiti? - Mogu.

O pričesti pod obe prilike

— Da li se svećenici, koji vrše službu đakona i poddđakona kod svečane Mise, mogu pričestiti pod obe prilike ako su već celebrirali ili će celebrirati kasnije, kao što to mogu kod koncelebracije? - Ne mogu. Zakon da sv. Pričest ne ponavlja dva puta na dan ostaje na snazi. Iznimke su samo oni slučajevi koji su izričito spomenuti.

— Je li dozvoljeno đakonu, kad sam asistira kod Mise, da se pričesti pod obe prilike? - Jest.

— Je su li »odrasli krizmanici« koji se mogu pričestiti pod obe prilike oni koji su došli do dobe razuma ili koji su došli na godine puberteta? - Oni koji su došli na godine puberteta.

— Da li se prigodom koncelebracije u redovničkoj zajednici mogu pod obe prilike pričestiti samo oni redovnici koji poslužuju kod oltara ili i svi ostali? - Svi redovnici koji prisustvuju Misi.

O molitvi vjernih

— Da li molitva vjernih mora biti na svakoj Misi kod koje sudjeluje narod? - Ne mora uvijek. Konstitucija o sv. Liturgiji u br. 53. je odredila da se »uvede posebno nedeljom i zapovjednim blagdanom«. U te dane se mora držati, a u druge po volji celebranta. Sasvim je prikladno da bude u izvanrednim okolnostima, kad se veliki broj vjerenika sastaje u crkvi, nekoliko puta na farijalne dane adventa i korizme, kod vjenčanja, prve pričesti, krizme, pogreba i slično. Ovaj dragocjeni biser što ga je sabor povratio rimskoj liturgiji kao vrlo značajni dio Mise ima veliko pastoralno značenje.

— Na koga spada da odobrava formule molitve vjernika? — To spada na biskupsku konferenciju. Ova molitva izražava prošnju cijele Crkve, ali usklađenu s pojedinim mjestom i vremenom. Nužno je da prisutna zajednica vjernika osjeti tu molitvu kao svoju vlastitu. Stoga ona mora odgovarati duhu svakog pojedinog naroda i izražavati realne potrebe sakupljene zajednice. Ovdje se može pripustiti velika raznolikost, posebno u nakanama i u formama sudjelovanja puka.

— Može li upravitelj crkve mijenjati red nakana? — Može. Svaka shema molitve vjernika treba da ima četiri niza nakana: »za svetu Crkvu, za vladare, za one koji se nalaze u osobitim potrebama« (Konstitucija o sv. Liturgiji, br. 53), te za lokalnu zajednicu

vjernika. Upravitelj crkve mora zadržati sve ove četiri grupe nakana, ali ne mora uzeti nakane samo iz jedne sheme, nego može iz različitih formulara, koje je odobrila crkvena vlast, izabrati pojedine nakane i tako napraviti novu shemu. Jedino na ovaj način može molitva vjernika imati univerzalni karakter i izraziti osjećaje sakupljene zajednice. U votivnom bogoslužju (npr. kod vjenčanja, pogreba i sl.) može se staviti više pojedinačnih nakana, ali se opće nakane ne smiju nikada sasvim izostaviti.

— Smije li upravitelj crkve dodati koju nakanu? — Dakako da smije. U četvrtom nizu nakana mogu ordinariji za potrebe dijeceze i upravitelji crkava za potrebe svoje zajednice dodati jednu ili dvije nakane. Ovdje je najprikladnije mjesto da se izrazi ono što se nekoć molilo u »naređenim kolektama«. Nakane koje odredi upravitelj crkve moraju drugim svećenicima biti dane pismeno da ne bi pojedinci što neskladno izrazili.

— Koliko nakana smije ukupno biti? — Teritorijalna vlast može odrediti najviši broj koji se ne smije prijeći osim u izvanrednim zgodama, kao npr. kod bogoslužja riječi (celebratio verbi Dei) ili prigodom hodočašća. Dolikuje da taj broj ne prilazi 5 ili 6. Neka bude jedna ili dvije nakane iz svake od četiri navedene grupe.

— Kakav treba biti oblik molitve vjernika? — Četiri su sastavna elementa: poziv misnika na molitvu, nakane koje izražava prikladan službenik, sudjelovanje puka i završna molitva misnika. Prikladno je da se molitva vjernika pjeva, ali ako će aklamacije puka pjevati samo grupa pjevača, onda je bolje da se molitva samo glasno izgovara i da cijeli puk govori aklamacije koje na nj spadaju.

— Može li misnik proslijediti Misu za vrijeme molitve vjernika? — U nikakvom slučaju.

Različita druga pitanja

— Može li se odobriti praksa da se dijeli Pričest prije Mise? — Pričest je vrhunac sudjelovanja u Misi. To se mora pokazati i na vanjski način. Ako je kada nužno da se dijeli Pričest prije Mise, prikladnije je da to bude u albi sa štolom, a ne u misnim paramentima.

— Kako se ima vladati zajednica vjernika u pogledu stajanja, klečanja, sjedenja i slično? — Treba se pridržavati odredaba teritorijalne vlasti.

— Kad je Misa s pukom, da li se ministranti moraju upriličiti puku ili se držati starih rubrika koje propisuju da kleče na cijelu osim na Evanđelje? — Moraju se upriličiti puku i služiti mu kao uzor.

— Da li odriješenje za mrtve ima biti samo poslije pogrebne Mise, ili može biti i poslije drugih Misa? — Dolikuje da bude samo poslije pogrebne Mise (praesente cadavere).

AUSTRIJSKA LITURIJSKA KOMISIJA

Predsjednik ove komisije je pomoćni biskup Salzburga E. Macheiner. Članovi su: po jedan iz svake dijeceze (osam), jedan predjedan od udruženja za poznavanje sv. Mise, trojica od dijecezanskih stavnik pastoralnog instituta Austrije, tri od liturgijskog središta, komisija za svetu glazbu, jedan od liturgijskog instituta salzburške opatije sv. Petra i tri perita.

JEDINSTVO OSTVARIVATI ZAJEDNO (23. i 24. III)

Početak novih odnosa između Anglikanaca i Katolika

U svojsvu predsjednika Konferencije Lambeth (Lambeth-Conference) kojoj pripadaju svi anglikanski biskupi svijeta, učinio je službeni posjet papi Pavlu VI. dr Artur Mihael Ramsay, nadbiskup Canterbery-ja. Primasa Anglikanaca pratio je i egzekutivni sekretar anglikanske zajednice, biskup Ralph Dean iz Cariboo (Kanada). Poslije susreta s patrijarhom Atenagorom I. kao predstavnikom Istočne Crkve i ovaj će susret doprinijeti poboljšanju klime između Katoličke Crkve i jedne Crkve članice Ekumenskog Savjeta Crkava u Ženevi. Praktični rezultat posjeta anglikanskog nadbiskupa Rimu je osnivanje zajedničke komisije u kojoj će raditi teolozi katoličke i anglikanske zajednice u vjerskim pitanjima.

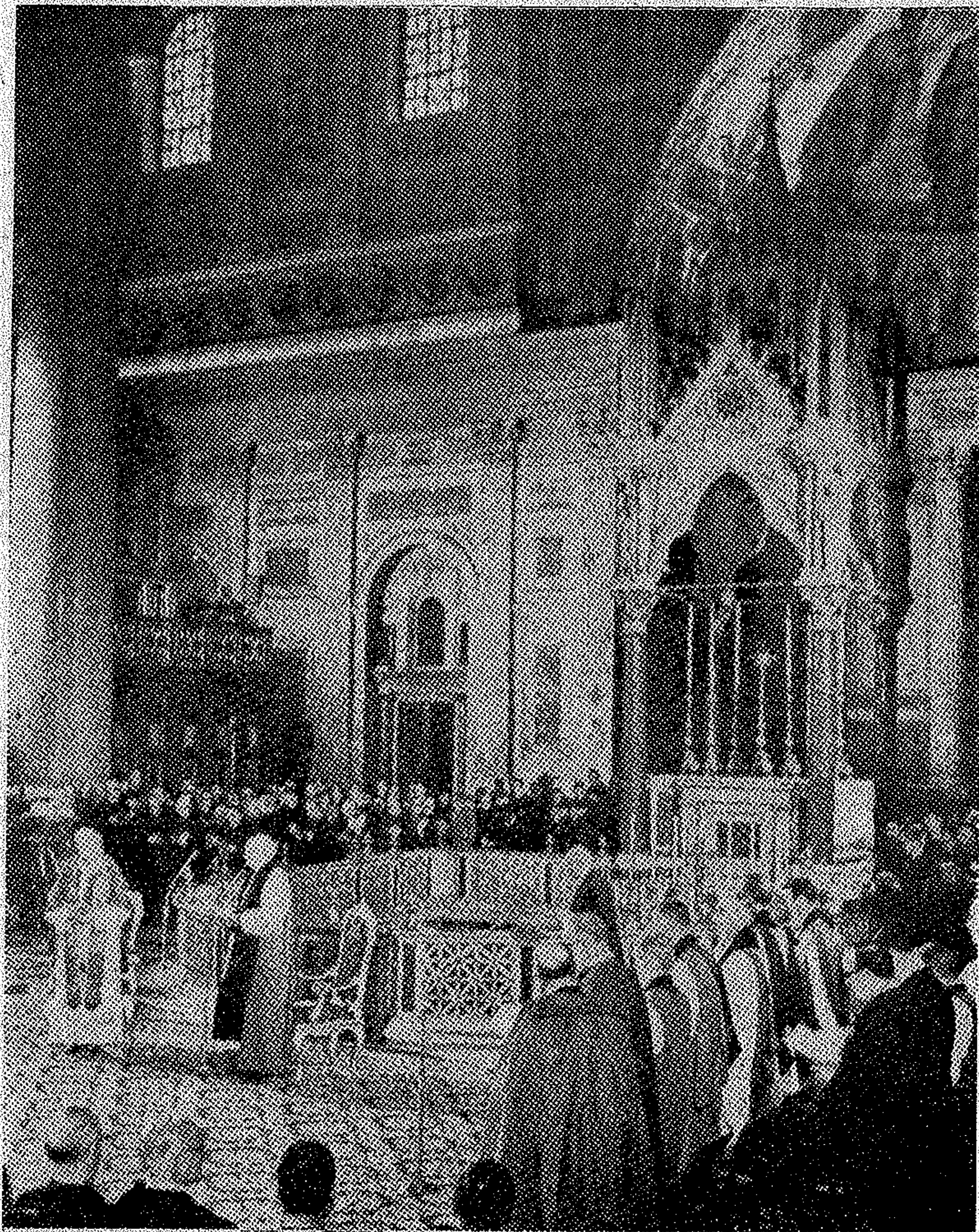

Anglikanska se zajednica sastoji od jedanaest nezavisnih Crkava odn. crkvenih provincija koje doduše nisu obvezane na posluh nadbiskupskoj stolici Canterbery-ja, ali ipak u njoj gledaju porijeklo svoje vjere. U Konferenciji Lambeth, osnovanoj 1867., koja se saziviје u desetgodišnjem turnusu, raspravljaju se sva pitanja crkvene discipline i politike.

Kao Srednji put između Protestanata i Katolika smatra se Oksfordski pokret kojemu su u godinama njegova osnutka pripadale mnoge ličnosti koje su — kao npr. kasniji kardinal John Henry Newmann — prešli u Katoličku Crkvu. Ova je skupina zastupala mišljenje da se anglikanska Crkva mora sjećati svoje katoličke prošlosti. Ona je ponovo uvela Misu i Pričest. Svaki se vjernik može danas po svojoj volji ispovijedati i primati Pričest, iako o tome ne govori ništa ni jedan crkveni zakonik. Dok prije stotinu godina nije bilo ni jednog reda, danas anglikanska zajednica broji devet muških i sedam ženskih redova koji kao i katolički Redovi pokazuju na jednaki cilj.

Kod prvog susreta između najviših predstavnika anglikanske zajednice i Katoličke Crkve u Sikstinskoj kapeli uz kardinale kurije učestvovali su i zastupnici grčko-pravoslavne Crkve, Metodista, Prezbiterijanaca, Valdeza i Luteranaca. Nadbiskup Ramsay istakao je naprezanje sv. Oca oko sjedinjenja kršćana. Doduše, ima pote-

škoća, za koje on smatra da dijalogom između rimokatoličkih, anglikanskih i drugih teologa mogu biti otklonjene ili smanjene. Svijet bi bio spreman primiti poruku mira, kad bi vidio kako raste

jedinstvo kršćana. Ramsay je podvukao da on sa sv. Ocem skupa nastoji poučiti narode kako će riješiti prijeporna pitanja bez rata i kako će stvoriti jedan autoritet iznad suvereniteta država.

U ekumenskoj svečanosti u bazilici sv. Pavla izvan zidina koju kao da je sv. Otac Pavao VI izabrao za takve priredbe, jer Apostola naroda štuju zajedničke sve kršćanske ispovijesti, sastali su se sv. Otac i anglikanski primas sa svojom pratnjom na zajedničku molitvu. Kad se papa Pavao VI. opraštao od svoga gosta, natakao mu

je na prst svoj prsten. Kod ove svečanosti papa Pavao VI. nosio je na grudima križ što mu ga je predao Ramsay kod susreta u Sikstinskoj kapeli.

Nadbiskupa Ramsaya smatraju čovjekom koji se ne plaši ni neugodnih tema razgovora. On ne taji svoje vlastite nazore o željama koje njegova zajednica upravlja Katoličkoj Crkvi. Kratko prije svoga odlaska za Rim izrazio je svoje uvjerenje da pred ponovnim sjedinjenjem anglikanska zajednice s Katoličkom Crkvom stoje velike zapreke koje treba odstraniti.

Već dulje vremena postoje dobri odnosi prema katoličkom primasu Engleske Johnu kardinalu Heenanu i apostolskom delegatu u Velikoj Britaniji, nadbiskupu Igino Cardinale. To se vidjelo i po tom što je nadbiskup Ramsay za vrijeme svoga boravka u Rimu kao papin gost stanovao u katoličkom Engleskom Kolegiju.

U završnom komunikeju pokazali su papa Pavao VI i nadbiskup Ramsay novi duh kršćanskog bratstva koji je zapečaćen ovim susretom. »Ovaj susret znači novi odsjek u razvoju međusobnog bratskog odnosa koji se temelji na ljubavi, i novi napredak u iskrenoj težnji da se nadvladaju zapreke koje stoje na putu potpunoj crkvenoj zajednici.« O. F. C.

80-GODIŠNJICA PATRIJARHE ATENAGORE I.

Svaki katolički vjernik koji se zanima za život Crkve danas poznaje lik i osobu prvog od svih pravoslavnih patrijarha Atenagoru iz Carigrada. Na blagdan Blagovijesti, 25. III o. g. on je slavio svoj osamdeseti rođendan. Može se kazati: cjelokupni kršćanski svijet se njega sjetio toga dana. On je prvorazredna ekumenska ličnost. Mnogima je nepoznato, kako je duboke tragove danas ostavio njegov rad u životu njegovih pravoslavaca kao i drugih kršćanskih crkava, iako je on samo »primas po časti«. On nema jurisdikcije nad pravoslavnim Crkvama izvan malenog opsega njegova patrijarhata. Usprkos ove neznatne »crkvenopolitičke« moći Atenagora je odlučno djelovao na sve pravoslavne Crkve. On je bio prvi koji je pravoslavce uveo — 1948 — u Svjetski Savjet Crkava. Slijedili su ga, iako sa zakašnjenjem, drugi patrijarhati. On je prvi počeo podržavati kontakt s katoličkom Crkvom; drugi su spremni da ga i u tom slijede. Čudimo se kad čitamo da su od patrijarha Atenagore pokrenute sve pravoslavne sinode imale prve sastanke pravoslavnih Crkava poslije toliko stoljeća, na kojima su one odlučile da skupa surađuju i dosta su ostvarile. A ove su pravoslavne Crkve međusobno dugo vremena živjele kao tuđinke jedna pored druge.

Imajući u vidu ovu pozadinu, razumljiva je riječ pravoslavnog profesora Alivisatosa: »Pravoslavlje je u pokretu«. Sada se već ozbiljno govori da će poslije posjeta što ga je učinio engleski primas sv. Ocu Pavlu VI. uskoro slijediti i posjet primasa pravoslavaca. Patrijarh Atenagora I. je rodom Grk, potječe iz Janije u sjeverozapadnoj Grčkoj. G. 1923. bio je biskup u Krfu. G. 1931. počelo je odlučujuće vrijeme, a trajalo je 28 godina, njegova boravka u Sjedinjenim Državama Amerike, kao nadbiskupa američkih grko-pravoslavaca sa sjedištem u New Yorku. Tamo je on proširio svoj pogled. Široki pogled metropolite svjedoči i to što je taj čovjek pozvan na najvišu stolicu pravoslavlja. O. F. C.

je na prst svoj prsten. Kod ove svečanosti papa Pavao VI. nosio je na grudima križ što mu ga je predao Ramsay kod susreta u Sikstinskoj kapeli.

Nadbiskupa Ramsaya smatraju čovjekom koji se ne plaši ni neugodnih tema razgovora. On ne taji svoje vlastite nazore o željama koje njegova zajednica upravlja Katoličkoj Crkvi. Kratko prije svoga odlaska za Rim izrazio je svoje uvjerenje da pred ponovnim sjedinjenjem anglikanska zajednice s Katoličkom Crkvom stoje velike zapreke koje treba odstraniti.

Već dulje vremena postoje dobri odnosi prema katoličkom primasu Engleske Johnu kardinalu Heenanu i apostolskom delegatu u Velikoj Britaniji, nadbiskupu Igino Cardinale. To se vidjelo i po tom što je nadbiskup Ramsay za vrijeme svoga boravka u Rimu kao papin gost stanovao u katoličkom Engleskom Kolegiju.

U završnom komunikeju pokazali su papa Pavao VI i nadbiskup Ramsay novi duh kršćanskog bratstva koji je zapečaćen ovim susretom. »Ovaj susret znači novi odsjek u razvoju međusobnog bratskog odnosa koji se temelji na ljubavi, i novi napredak u iskrenoj težnji da se nadvladaju zapreke koje stoje na putu potpunoj crkvenoj zajednici.« O. F. C.

80-GODIŠNJICA PATRIJARHE ATENAGORE I.

Svaki katolički vjernik koji se zanima za život Crkve danas poznaje lik i osobu prvog od svih pravoslavnih patrijarha Atenagoru iz Carigrada. Na blagdan Blagovijesti, 25. III o. g. on je slavio svoj osamdeseti rođendan. Može se kazati: cjelokupni kršćanski svijet se njega sjetio toga dana. On je prvorazredna ekumenska ličnost. Mnogima je nepoznato, kako je duboke tragove danas ostavio njegov rad u životu njegovih pravoslavaca kao i drugih kršćanskih crkava, iako je on samo »primas po časti«. On nema jurisdikcije nad pravoslavnim Crkvama izvan malenog opsega njegova patrijarhata. Usprkos ove neznatne »crkvenopolitičke« moći Atenagora je odlučno djelovao na sve pravoslavne Crkve. On je bio prvi koji je pravoslavce uveo — 1948 — u Svjetski Savjet Crkava. Slijedili su ga, iako sa zakašnjenjem, drugi patrijarhati. On je prvi počeo podržavati kontakt s katoličkom Crkvom; drugi su spremni da ga i u tom slijede. Čudimo se kad čitamo da su od patrijarha Atenagore pokrenute sve pravoslavne sinode imale prve sastanke pravoslavnih Crkava poslije toliko stoljeća, na kojima su one odlučile da skupa surađuju i dosta su ostvarile. A ove su pravoslavne Crkve međusobno dugo vremena živjele kao tuđinke jedna pored druge.

Imajući u vidu ovu pozadinu, razumljiva je riječ pravoslavnog profesora Alivisatosa: »Pravoslavlje je u pokretu«. Sada se već ozbiljno govori da će poslije posjeta što ga je učinio engleski primas sv. Ocu Pavlu VI. uskoro slijediti i posjet primasa pravoslavaca. Patrijarh Atenagora I. je rodom Grk, potječe iz Janije u sjeverozapadnoj Grčkoj. G. 1923. bio je biskup u Krfu. G. 1931. počelo je odlučujuće vrijeme, a trajalo je 28 godina, njegova boravka u Sjedinjenim Državama Amerike, kao nadbiskupa američkih grko-pravoslavaca sa sjedištem u New Yorku. Tamo je on proširio svoj pogled. Široki pogled metropolite svjedoči i to što je taj čovjek pozvan na najvišu stolicu pravoslavlja. O. F. C.